

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسله کتاب‌ها
دوره آموزش پایه
ویژه ائمه جماعت

کتاب
احکام
و فتاوی
پیرامون مسجد

تهیه و تنظیم: مرکز رسیدگی به امور مساجد
انتشار: چاپ دوم، پاییز ۱۳۹۷
مدیر هنری: محسن هادی

نشانی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان دانشگاه
جنوبی، نبش کوچه عطار د. پلاک ۵.
کد پستی: ۱۳۱۶۷۱۳۴۹۹
تلفن: ۶۶۴۹۷۰۲۷
www.masjed.ir

فهرست

۱۱	امام خمینی <small>رحمته الله عليه</small>
۱۷	مقام معظم رهبری (دامت برکاته)
۴۷	آیت الله العظمی بهجت <small>رحمته الله عليه</small>
۹۷	آیت الله العظمی فاضل لنکرانی <small>رحمته الله عليه</small>
۱۰۳	آیت الله العظمی میرزا جواد تبریزی <small>رحمته الله عليه</small>
۱۰۹	آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (دامت برکاته)
۱۱۵	آیت الله العظمی وحید خراسانی (دامت برکاته)
۱۲۱	آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دامت برکاته)
۱۷۷	آیت الله العظمی نوری همدانی (دامت برکاته)
۱۸۵	آیت الله العظمی سیستانی (دامت برکاته)
۱۹۳	آیت الله العظمی شبیری زنجانی (دامت برکاته)

دیباچه

در طلیعه چهل سالگی انقلاب شکوهمند اسلامی و بعد از چهار دهه تلاش و مجاهدت در عرصه های اقتصادی، سیاسی، نظامی و فرهنگی، فکر و کلام رسا و راسخ امام راحل به گوش می رسد که: «مسجد محلی است که از آن باید امور اداره شود. این مساجد بود که این پیروزی را برای ملت مادرست کرد. این مراکز حساسی است که ملت باید به آن توجه داشته باشند. اینطور نباشد که خیال کنند که حالا دیگر ما پیروز شدیم، دیگر مسجد می خواهیم چه کنیم. پیروزی ما برای اداره مسجد است.»^۱

در تمام این سالها، فعالیت های شایان توجهی در بسیاری از نهادها و سازمان های متولی در حوزه مسجد صورت گرفته است. اما دانش تخصصی مدیریت مسجد و تدوین نظریات و تجربیات مرتبط با آن، در این دوره، امری مغفول و فراموش شده بود که در آستانه چهل سالگی انقلاب اسلامی و عطف به فرمایش امام عزیز (ره) که پیروزی ما برای اداره مسجد است، بر آن شدیم، داشته های خود را در مرکز رسیدگی

۱: ۵۹/۴/۲۰

به امور مساجد که به تعبیر مقام معظم رهبری، به عنوان «مرکز و مرجع مقبول، آگاه و نافذالکلمه‌ای در امر مساجد» محسوب می‌شود، در حوزه‌های مطالعاتی، برنامه‌ای و عملیاتی تجمیع و تدوین نموده و به محضر صاحب نظران، دست‌اندرکاران و کارگزاران عرصه مسجد تقدیم نماییم.

امید است ضمن مطالعه و بهره‌مندی از این مجموعه، با ارائه نظرات و پیشنهادات خود، در تکمیل هر چه بهتر و کیفی محصولات در حوزه مدیریت مسجد، سهیم باشید. فراموش نکنیم «چنانچه مساجد کیفیت شایسته خود را بیابد، هزینه‌های مادی و معنوی بسیاری از دوش جامعه، مردم و مسئولان برداشته خواهد شد»^۲.

مرکز رسیدگی به امور مساجد

^۱: ابلاغیه‌ی رهبر معظم انقلاب به آیت الله مهدوی کنی برای تاسیس مرکز

^۲: رهبر معظم انقلاب - ۱۳۹۰/۷/۱۹

مقدمه

دوست داشتنی ترین سرزمین ها نزد خداوند مساجدند. از این سرزمین های دوست داشتنی در آیات و روایات متعدد تعبیر به خانه های خدا و نشستگاه پیامبران و نورهای خدا شده است. خانه هایی که باغ های بهشت اند و آمد و شد به آنها مایه خیر و برکت است.

این اماکن مقدس، از بدو ساخت اولین مسجد تاریخ اسلام در مدینه النبی صلی الله علیه و آله تا به امروز نقش ها و کارکردهای متنوع و موثری در تاریخ حیات بشر داشته اند. اما همه مسلمین برای ورود و استفاده از این مکان مقدس، چه برای عبادت و راز و نیاز، چه برای تجمع و تشکیل جلسات، چه برای تشکیل حلقات و مباحث علمی و استفاده از دیگر کارکردهای آن، ملزم به اطلاع و رعایت قوانین و احکامی هستند که از سوی شارع مقدس در قالب وحی و یا از زبان پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت مکرم ایشان در قالب حدیث و روایت تبیین و تشریح شده است. با مختصر تدبر در آیات و روایات مرتبط با موضوع مسجد و احکام آن چنین برمی آید که حفظ قداسست مسجد به عنوان خانه خدا و اخذ فیض و حظ معنوی از فضای متبرک و معنوی آن، منوط به رعایت احکام و قوانین خاصی است که

در فقه اسلامی به طور مفصل بدان پرداخته شده است. در مسائل فقهی کمتر موضوعی را می توان یافت که به اندازه مسجد مورد اهتمام فقهاء قرار گرفته باشد و کمتر منبعی را می توان یافت که به نحوی متعرض مسائل مربوط به مساجد نشده باشد.

معاونت جذب و آموزش مرکز رسیدگی به امور مساجد نیز با درک این ضرورت و اهمیت و ناظر به نقش مدیریت طبیعی امام جماعت در مسجد، مناسب دید تا مجموعه ای از احکام و استفتائات مرتبط با موضوع مسجد را در قالب یک مجلد، حضور ائمه جماعات مساجد تقدیم نماید. در این کتاب سعی بر این است مخاطبین محترم، به تفکیک نظرات مراجع عظام تقلید، در جریان احکام و استفتائات پیرامون مسجد قرار گیرند. باشد که بدین وسیله ضمن پاسخگویی به سوالات شرعی نمازگزاران در حوزه مسائل مختلف مسجد، با نظرات فقهی مراجع درباره این مکان معنوی و مقدس نیز آشنا گردند.

بدیهی است پیشنهادات و نظرات ائمه محترم جماعات درباره محتوای این اثر راهگشای تولید محصولات آموزشی محتوایی غنی تر و پربارتری برای اداره هر چه بهتر مساجد خواهد شد.

در پایان لازم می دانیم از تلاش ها، مساعدت های معاونت محترم فرهنگی اجتماعی، مدیریت محترم دفتر مطالعات، پژوهش ها و ارتباطات حوزوی و دفتر حقوقی مرکز رسیدگی به امور مساجد تشکر و قدردانی نماییم که پیش از این با جمع آوری احکام و استفتائات پیرامون موضوع مسجد در کتب مختلف و پایگاه اینترنتی www.masjed.ir زمینه ساز تدوین و تولید این اثر بوده اند.

« امام خمینی رحمۃ اللہ علیہ »

• نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است و هر کس بفهمد که نجس شده است باید فوراً نجاست آن را برطرف کند. و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند، و اگر نجس شود نجاستش را برطرف نمایند، مگر آنکه واقف آن را جزء مسجد قرار نداده باشد.

• اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید، یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست، ولی اگر بی‌احترامی به مسجد باشد بنا بر احتیاط واجب، باید به کسی که می‌تواند تطهیر کند اطلاع دهد.

• اگر جایی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست باید آنجا را بکنند، یا اگر خرابی زیاد لازم نمی‌آید خراب نمایند، و هزینه پر کردن چاله و تعمیر خرابی بر کسی است که مسجد را نجس کرده است و بر اشخاصی که برای تطهیر مسجد جایی از آن را کندند، یا قسمتی از آن را خراب نمودند، پر کردن جایی که کنده‌اند، و ساختن جایی که خراب کرده‌اند واجب نیست. ولی اگر آن کس که

نجس کرده بکند یا خراب کند در صورت امکان باید پر کند و تعمیر نماید.

• اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند، که دیگر به آن مسجد نگویند باز هم بنا بر احتیاط واجب نجس کردن آن حرام و تطهیر آن واجب است.

• نجس کردن حرم امامان علیهم السلام حرام است. و اگر یکی از آنها نجس شود، چنانچه نجس ماندن آن بی‌احترامی باشد، تطهیر آن واجب است، بلکه احتیاط واجب آن است که اگر بی‌احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند.

• اگر حصیر مسجد نجس شود، بنا بر احتیاط واجب باید آن را آب بکشند ولی چنانچه به واسطه آب کشیدن، خراب می‌شود و بریدن جای نجس بهتر است، باید آن را ببرند و اگر کسی که نجس کرده برد باید خودش اصلاح کند.

• بردن عین نجس مانند خون در مسجد اگر بی‌احترامی به مسجد باشد حرام است، و همچنین بردن چیزی که نجس شده، در صورتی که بی‌احترامی به مسجد باشد حرام است.

• اگر مسجد را برای روضه‌خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود اشکال ندارد.

• بنا بر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند و همچنین نباید صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد در مسجد نقش کنند. و نقاشی چیزهایی که روح ندارد، مثل گل و بوته مکروه است.

• اگر مسجد خراب هم شود نمی‌توانند آن را بفروشند یا داخل ملک و جاده نمایند.

• فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد حرام است و اگر مسجد خراب شود، باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند. و چنانچه به درد آن مسجد نخورد، باید در مسجد دیگر مصرف شود، ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد، می‌توانند آن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گر نه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند.

• ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می‌باشد مستحب است و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد، می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده، برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند.

• تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن مستحب است، و کسی که می‌خواهد مسجد برود، مستحب است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد، و ته کفش خود را واریسی کند که نجاستی به آن نباشد، و موقع داخل شدن به مسجد، اول پای راست و موقع بیرون آمدن، اول پای چپ را بگذارد، و همچنین مستحب است از همه زودتر به مسجد آید و از همه دیرتر از مسجد بیرون رود.

• وقتی انسان وارد مسجد می‌شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند، و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است.

• خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به

کارهای دنیا و مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد مکروه است. و نیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد و گمشده ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد.

• راه دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است و کسی که پیاز و سیر و مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت می کند مکروه است به مسجد برود.

« مقام معظم رهبری (دامت برکاته)

.....
پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی سید علی خامنه‌ای،
بخش استفتائات، احکام نماز (مسجد و امام جماعت) و وقف، در:

farsi.Khamenei.ir

سؤال: با توجه به این که مستحب است انسان نماز را در مسجد محله خود بخواند، آیا خالی کردن مسجد محل و رفتن به مسجد جامع شهر برای خواندن نماز جماعت، اشکال دارد یا خیر؟

جواب: اگر ترک مسجد محله برای خواندن نماز جماعت در مسجد دیگر به خصوص مسجد جامع شهر باشد، اشکال ندارد.

سؤال: آیا زنها بهتر است نماز را در مسجد بخوانند یا در خانه؟

جواب: فضیلت خواندن نماز در مسجد مختص مردان نیست.

سؤال: در حال حاضر بین مسجدالحرام و محل سعی بین صفا و مروه دیوار کوتاهی وجود دارد که ارتفاع آن نیم متر و عرض آن یک متر است. این دیوار بین مسجد و سعی مشترک است. آیا زنها در ایام عادت که حق داخل شدن به مسجد الحرام را ندارند، می توانند روی این دیوار بنشینند؟

جواب: اشکال ندارد، مگر این که یقین حاصل شود که آن دیوار جزء مسجد است.

سؤال: آیا انجام تمرین‌های ورزشی در مسجد محل یا خوابیدن در آن جایز است؟ این کارها در مسجدهای دیگر چه حکمی دارد؟

جواب: مسجد جای ورزش و تمرین ورزشی نیست و از کارهایی که با شأن و منزلت مسجد منافات دارد، باید پرهیز شود، و خوابیدن در مسجد هم مکروه است.

سؤال: در بعضی از مناطق به خصوص روستاها مجلس عروسی را در مساجد برگزار می‌کنند؛ به این صورت که مجلس رقص و آواز در خانه بر پا می‌شود، ولی نهار یا شام را در مسجد تناول می‌کنند. آیا این کار شرعاً جایز است یا خیر؟

جواب: غذا دادن به دعوت شدگان در مسجد فی‌نفسه اشکال ندارد.

سؤال: برای مقابله با تهاجم فرهنگ غیر اسلامی، حدود سی دانش‌آموز را از گروه ابتدایی و متوسطه به شکل گروه سرود در مسجد جمع کرده‌ایم که این افراد درس‌هایی از قرآن کریم، احکام و اخلاق اسلامی را به مقتضای سن و سطح فکری شان فرامی‌گیرند. اقدام به این کار چه حکمی دارد؟ استفاده از آلت موسیقی ارگ توسط گروه چه حکمی دارد؟ انجام تمرین به وسیله آن در مسجد با رعایت موازین شرعی و مقررات مربوطه و متعارف رادیو و تلویزیون و وزارت ارشاد جمهوری اسلامی ایران دارای چه حکمی است؟

جواب: تعلیم قرآن و احکام و آموزش اخلاق اسلامی و تمرین سرودهای مذهبی و انقلابی در مسجد اشکال ندارد، ولی در هر حال مراعات شأن، قداست و جایگاه مسجد واجب است و مزاحمت نماز گزاران جایز نیست.

سؤال: آیا نمایش فیلم‌های سینمایی که توسط وزارت ارشاد اسلامی ایران توزیع می‌شود، در مسجد برای شرکت کنندگان در جلسات قرآنی، اشکال شرعی دارد یا خیر؟

جواب: تبدیل مسجد به مکانی برای نمایش فیلم‌های سینمایی جایز نیست، ولی نمایش فیلم‌های مذهبی و انقلابی دارای محتوای مفید و آموزنده به مناسبت خاصی و بر حسب نیاز و تحت نظارت امام جماعت مسجد اشکال ندارد.

سؤال: آیا پخش موسیقی شاد از مسجد به مناسبت جشن میلاد ائمه معصومین علیهم‌السلام شرعاً اشکال دارد؟

جواب: واضح است که مسجد جایگاه شرعی خاصی دارد، لذا اگر پخش موسیقی در آن منافی با حرمت مسجد باشد، حرام است، حتی اگر موسیقی غیرمطرب باشد.

سؤال: استفاده از بلندگوهای مساجد که صدا را در خارج از مسجد پخش می‌کنند، تا چه وقت جایز است؟ پخش سرودهای انقلابی یا قرآن کریم قبل از اذان چه حکمی دارد؟

جواب: پخش قرائت قرآن کریم برای چند دقیقه قبل از اذان در وقت‌هایی که باعث اذیت و آزار همسایگان و اهل محل نشود، اشکال ندارد.

سؤال: آیا استفاده شخصی و اندک از آب مساجد که مخصوص وضو گرفتن است، جایز است؟ مثل این که مغازه‌داران از آن برای نوشیدن، درست کردن چای و یا برای ماشین استفاده کنند، با توجه به این که آن مسجد واقف

خاصی ندارد که از این اعمال جلوگیری نماید.

جواب: اگر وقف آب برای خصوص وضو گرفتن نمازگزاران معلوم نباشد و عرف رایج در محله مسجد، این باشد که همسایه‌ها و عبور کنندگان هم از آب آن استفاده می‌کنند، اشکال ندارد، هر چند احتیاط در این مورد، مطلوب است.

سؤال: مسجدی در مجاورت قبرستانی، وجود دارد و هنگامی که بعضی از مؤمنین به زیارت اهل قبور می‌آیند، از آب مسجد برای پاشیدن روی قبرهای ارحام خود استفاده می‌کنند و ما نمی‌دانیم که این آب عمومی است یا وقف خاص مسجد، و بر فرض هم که وقف خاص مسجد نباشد، معلوم نیست که مخصوص وضو گرفتن و دستشویی رفتن است یا خیر، آیا استفاده مذکور از آن آب جایز است؟

جواب: اگر استفاده از آب مسجد برای پاشیدن روی قبرهایی که خارج از آن قرار دارد، امر رایجی است و کسی به آن اعتراض نمی‌کند و دلیلی هم بر وقف آن آب برای خصوص وضو و تطهیر نیست، استفاده از آن برای امر مذکور اشکال ندارد.

سؤال: آیا جایز است وصیت کنم که مرا بعد از مردن در مسجد محله که تلاش فراوانی برای آن کرده‌ام، دفن نمایند. زیرا دوست دارم در داخل یا صحن آن دفن شوم.

جواب: اگر هنگام اجرای صیغه وقف، دفن میّت استثناء نشده باشد، دفن در مسجد جایز نیست، و وصیت شما در این مورد اعتباری ندارد.

سؤال: در مساجدی که از محل نذورات خاص مسجد و تبرّعات مؤمنین به برق و سیستم تهویه مجهز شده‌اند، هنگامی که شخصی از اهالی محل فوت می‌کند، برای او مجلس فاتحه در مسجد برگزار می‌شود که در آن از برق و سیستم تهویه مسجد استفاده می‌گردد و برگزار کنندگان مراسم آن هزینه‌ها را نمی‌پردازند. آیا این کار شرعاً جایز است؟

جواب: جواز استفاده از امکانات مسجد در اقامه مجالس فواتح برای اموات و امثال آن منوط به کیفیت وقف و نذر آن امکانات برای مسجد است.

سؤال: آیا شرعاً ساخت موزه در گوشه‌ای از صحن مسجد بدون دخل و تصرف در ساختمان آن جایز است، مثل کتابخانه که امروزه جزئی از مسجد را تشکیل می‌دهد؟

جواب: ایجاد موزه یا کتابخانه در گوشه صحن مسجد اگر مخالف کیفیت وقف تالار و شبستان و صحن مسجد باشد و یا موجب تغییر ساختمان مسجد گردد، جایز نیست. بهتر این است که مکانی در کنار مسجد برای این منظور تهیه شود.

سؤال: مسجدی بوده که خراب شده، و آثار مسجدی از آن محو گردیده یا به جای آن بنای دیگری ساخته شده و امیدی هم به دوباره سازی آن وجود ندارد، مثل آنکه آن آبادی ویران شده و تغییر مکان پیدا کرده، آیا نجس کردن آن مکان حرام است و تطهیر آن واجب است؟

جواب: در فرض سؤال معلوم نیست نجس کردن آن حرام باشد، گرچه احتیاط آن است که نجس نکنند.

سؤال: آیا به طور مطلق جایز است که کفار داخل مساجد مسلمانان شوند، هرچند برای مشاهده آثار تاریخی باشد؟

جواب: ورود آنان به مسجد الحرام شرعاً ممنوع است و در سایر مساجد هم اگر هتک و بی حرمتی مسجد شمرده شود، جایز نیست، بلکه در سایر مساجد هم مطلقاً وارد نشوند.

سؤال: آیا نماز خواندن در مسجدی که توسط کفار ساخته شده، جایز است؟
جواب: اشکال ندارد.

سؤال: اگر کسی شب به مسجد بیاید و در آن بخوابد و محتلم شود و پس از بیداری خروج از مسجد برایش ممکن نباشد، چه تکلیفی دارد؟

جواب: اگر قادر بر خروج از مسجد و رفتن به جای دیگر نیست، واجب است که فوراً تیمم نماید تا بقا در مسجد برای او حلال شود.

سؤال: در طرح‌های تفصیلی شهری که شهرداری‌ها مجری آن هستند، برای عرض معابر در کوچه‌ها و خیابان‌های فرعی و اصلی، استانداردهایی تعریف شده که تسهیل رفت و آمد و در مواردی، فراهم کردن امکان دسترسی خودروهایی امداد رسانی و در مجموع، مناسب سازی فضاهای شهری را به عنوان هدف نهایی دنبال می‌کند. آنچه که موجب تصدیع شده است، استفتاء از ولی امر مسلمین در خصوص مصادیق زیر است:

در برخی معابر فرعی یا کوچه و خیابان، بر فرض مورد اشاره، همه یا اغلب منازل مسکونی، به میزان حدود یک متر در طول یا عرض عقب نشینی کرده

اند اما مسجد با ملاحظات شرعی از عقب نشینی خودداری نموده و لذا عملاً تدابیر انجام شده برای باز شدن معبر بلاثر مانده است. آیا مسجد مجاز است برای جلب رضایت همسایگان، نسبت به واگذاری فضای مورد نیاز شهرداری، حتی اگر بخشی از شبستان باشد اقدام نماید؟

در طرح‌های نوسازی مساجد که تخریب و احداث بنای وسیع تر و مستحکم تر را در پی دارد، گاهی شهرداری‌ها آمادگی دارند برای تحقق اهداف مورد اشاره، بخشی از مسجد را در طول یا عرض معابر شهری ضمیمه کنند و در مقابل، در ضلع متناظر، به همان میزان یا بیشتر با اختصاص زمین منافع مسجد را تأمین نمایند، آیا در چنین مواردی که نظر امام جماعت و امنای مسجد مؤید است، شرعاً حق مبادله زمین با شهرداری را دارند؟

در فرض صدور مجوز شرعی برای موارد اول و دوم، آیا حکم مسجد از زمینی که به فضای شهری و معبر شهروندان ملحق شده، ساقط می‌گردد؟

جواب: حق عقب نشینی مسجد برای تعریض معبر ولو با گرفتن عوض ندارند، در صورت نیاز به تعریض معبر از ملک مقابل مسجد به مقدار نیاز بخرند و مشکل معبر را از این راه رفع کنند.

سوال ۳۸۲: در شهر ما دو مسجد مجاور هم وجود دارد که دیوار بین آن‌ها را از هم جدا می‌کند. مدتی پیش تعدادی از مؤمنین برای این که دو مسجد به هم وصل شوند، اقدام به خراب کردن قسمت زبادی از دیوار فاصل بین آن دو نمودند و همین امر باعث شبهه برای بعضی در مورد اقامه نماز در آن دو مسجد شد و هنوز هم این شک برای آنان وجود دارد. امیدواریم راه حل این مشکل را بیان فرمایید.

جواب: از میان برداشتن دیواری که بین دو مسجد فاصله انداخته، باعث اشکال در اقامه نماز در دو مسجد نیست.

سوال ۳۹۰: نماز خواندن در مسجدی که سازندگان آن ادعا می‌کنند که آن را برای خود و قبیله خود ساخته‌اند، چه حکمی دارد؟

جواب: مسجد پس از آنکه به عنوان مسجد ساخته شد، اختصاص به قوم و گروه و قبیله و اشخاص خاصی ندارد و همه مسلمانان می‌توانند از آن استفاده نمایند.

سوال ۳۹۴: آیا استفاده از شبستان مسجد برای رشد فکری، هنری و نظامی (با آموزش‌های نظامی) جوانان جایز است؟ آیا با توجه به کمبود مکان‌های اختصاصی می‌توان این کارها را در ایوان مسجد انجام داد؟

جواب: این امور تابع کیفیت وقف صحن مسجد و ایوان آن است و باید از امام جماعت و هیئت امنای مسجد در این باره نظرخواهی شود. البته حضور جوانان در مساجد و برپایی درس‌های دینی زیر نظر امام جماعت و هیئت امنای آن کار خوب و مطلوبی است.

سوال ۳۹۶: شرکت‌های تعاونی مردمی اقدام به ساختن مناطق مسکونی می‌کنند. ابتدا توافق می‌نمایند که برای آن محله‌ها مکان‌های عمومی مانند مسجد ساخته شود، اکنون که آن واحدها به سهامداران شرکت تعاونی تحویل داده شده است، آیا بعضی از آنان می‌توانند هنگام تحویل گرفتن واحد مسکونی از توافق خود عدول کرده و بگویند ما راضی به ساختن مسجد نیستیم؟

جواب: اگر شرکت با توافق همه اعضاء اقدام به ساخت مسجد نموده و مسجد هم ساخته شده و وقف گردیده است، عدول بعضی از اعضاء از موافقت اولیه خود اثری ندارد. ولی اگر بعضی از آنان قبل از تحقق وقف

شرعی مسجد از موافقت خود عدول کنند، ساخت مسجد با اموال آنان در زمین متعلق به همه اعضاء بدون رضایت آنان جایز نیست. مگر این که در ضمن عقد لازم بر همه آنها شرط شده باشد که بخشی از زمین شرکت برای ساخت مسجد تخصیص یابد و اعضاء این شرط را پذیرفته باشند، در این صورت حق عدول ندارند و عدول آنها هم تأثیری ندارد.

سوال ۴۰۱: مسجد جامع چه تعریفی دارد؟

جواب: مسجد جامع مسجدی است که در شهر برای اجتماع همه اهل شهر بنا شده است، بدون اینکه اختصاص به گروه و قشر خاصی داشته باشد.

سوال ۴۰۲: قسمت سرپوشیده‌ای که از یک مسجد حدود سی سال است که متروکه و تبدیل به خرابه شده و نماز در آن اقامه نمی‌شود و بخشی از آن به‌عنوان انبار مورد استفاده قرار می‌گیرد. نیروهای بسیجی که حدود پانزده سال است در این قسمت سقف دار مستقر هستند، تعمیراتی را در آن انجام داده‌اند، زیرا وضعیت بسیار نامناسبی داشت و سقف آن هم در معرض ریزش بود. چون برادران بسیجی آگاهی از احکام شرعی مسجد نداشتند و افراد مطلع هم آنها را آگاه نکردند، اقدام به ساختن چند اتاق در این قسمت نمودند که بر اثر آن مبالغ زیادی خرج شد و در حال حاضر کارهای ساختمانی رو به پایان است. امیدواریم حکم شرعی موارد زیر را بیان فرمایید:

۱. بر فرض این که متصدیان این کار و گروه ناظر بر آن جاهل به مسأله باشند، آیا در برابر مخارجی که از بیت‌المال صرف کرده‌اند ضامن هستند و آیا مرتکب گناه شده‌اند؟

۲. با توجه به این که مخارج مزبور از بیت‌المال بوده، آیا اجازه می‌دهید تا زمانی که مسجد به این قسمت احتیاج ندارد و نماز در آن اقامه نمی‌شود، از آن اتاق‌ها با رعایت کامل احکام شرعی مسجد، برای فعالیت‌های آموزشی مانند آموزش قرآن کریم و احکام شرعی و سایر امور مسجد استفاده شود؟ و آیا اقدام به تخریب اتاق‌ها واجب است؟

جواب: واجب است که قسمت سرپوشیده مسجد با خراب کردن اتاق‌هایی که در آن ساخته شده است، به حالت قبل برگردد و اگر مخارج احداث اتاق‌ها ناشی از تعدی و تفریط و عمد و تقصیر نباشد، معلوم نیست که کسی ضامن آن باشد و استفاده از قسمت سرپوشیده مسجد برای تشکل جلسات آموزش قرآن کریم و احکام شرعی و معارف اسلامی و سایر مراسم دینی و مذهبی اگر مزاحمت برای نمازگزاران ایجاد نکند و تحت نظارت امام جماعت مسجد باشد اشکال ندارد و باید امام جماعت و نیروهای بسیجی و سایر مسئولین مسجد با هم همکاری کنند تا حضور نیروهای بسیجی در مسجد استمرار پیدا کند و خللی در انجام وظایف عبادی مانند نماز و غیر آن هم پیش نیاید.

سوال ۴۰۳: در طرح توسعه یکی از خیابان‌ها، چند مسجد در مسیر طرح قرار می‌گیرد که باید بعضی از آن‌ها به‌طور کلی خراب شوند و در بقیه، قسمتی از آن‌ها تخریب گردد تا حرکت وسایط نقلیه به راحتی صورت گیرد. خواهشمند است نظر شریف را بیان فرمایید.

جواب: خراب کردن تمام مسجد یا قسمتی از آن جایز نیست، مگر در صورت وجود مصلحتی که اهمیت ندادن و بی‌توجهی به آن ممکن نباشد.

سوال ۴۰۶: اگر مسجد نیاز به تعمیر داشته باشد، آیا اجازه گرفتن از احکام شرع یا وکیل او واجب است؟

جواب: اگر تعمیر، داوطلبانه و تبرعی (از مال شخصی افراد خیر) باشد، نیازی به اجازه حاکم شرع نیست.

سوال ۴۰۸: مسجدی حدود بیست سال پیش ساخته شده و به نام مبارک صاحب‌الزمان علیه السلام زینت یافته است، ولی معلوم نیست که این اسم در صیغه وقف مسجد ذکر شده باشد. تغییر اسم مسجد از صاحب‌الزمان علیه السلام به مسجد جامع چه حکمی دارد؟

جواب: مجرد تغییر اسم مسجد مانعی ندارد.

سوال ۴۰۹: در مساجدی که از محل نذورات خاص مسجد و تبرعات مؤمنین به برق و سیستم تهویه مجهز شده اند، هنگامی که شخصی از اهالی محل فوت می‌کند، برای او مجلس فاتحه در مسجد برگزار می‌شود که در آن از برق و سیستم تهویه مسجد استفاده می‌گردد و برگزارکنندگان مراسم آن هزینه‌ها را نمی‌پردازند. آیا این کار شرعاً جایز است؟

جواب: جواز استفاده از امکانات مسجد در اقامه مجالس فواتح برای اموات و امثال آن منوط به کیفیت وقف و نذر آن امکانات برای مسجد است.

سوال ۴۱۰: در روستایی مسجد نوسازی وجود دارد که در مکان مسجد قبلی بنا شده است. در گوشه ای از این مسجد که زمین آن جزء مسجد قبلی است، بر اثر جهل به مسأله، اتاقی برای تهیه چای و مانند آن و کتابخانه‌ای در نیم طبقه قسمتی از شبستان مسجد در داخل شبستان مسجد ساخته شده

است. خواهشمندیم نظر خود را در این باره و مسأله تکمیل و کیفیت استفاده از نصف دور داخلی مسجد، بیان فرمایید.

جواب: ساختن اتاق مخصوص چای در محل مسجد قبلی صحیح نیست و واجب است آن مکان به حالت مسجد بودن خود برگردد. نیم طبقه داخل شبستان مسجد هم در حکم مسجد است و همه احکام و آثار شرعی آن را دارد. ولی نصب قفسه‌های کتاب و حضور در آنجا برای مطالعه اگر مزاحمتی برای نمازگزاران ایجاد نکند اشکال ندارد.

سوال ۴۱۱: رأی جناب عالی در مورد مسأله ذیل چیست؟

در یکی از روستاها مسجدی وجود دارد که رو به خرابی است، ولی دلیلی برای خراب کردن آن وجود ندارد، زیرا مانع استمرار جاده نیست. آیا تخریب آن به طور کامل جایز است؟ همچنین این مسجد دارای مقداری اثاثیه و اموال است، این‌ها باید به چه کسی داده شوند؟

جواب: تخریب و ویران کردن مسجد جایز نیست و به طور کلی خراب کردن مسجد آن را از مسجد بودن خارج نمی‌کند. اثاث و لوازم مسجد اگر مورد استفاده در آن مسجد نباشد، بردن آن به مساجد دیگر برای استفاده از آن‌ها اشکال ندارد.

سوال ۴۱۳: مکانی وقفی وجود دارد که در آن مسجد، مدرسه علوم دینی و کتابخانه عمومی بنا شده است که همگی آن‌ها الان فعال هستند. این مکان در حال حاضر جزء نقشه مکان‌هایی است که از طرف شهرداری باید خراب شوند. چگونه باید با شهرداری برای تخریب آن و گرفتن امکانات همکاری کرد تا بتوان آن را تبدیل به ساختمان بهتری نمود؟

جواب: اگر شهرداری اقدام به تخریب آن و دادن عوض نماید و آن را تحویل دهد، اشکال ندارد، ولی اصل خراب کردن مسجد و مدرسه وقفی فی نفسه جایز نیست، مگر در صورتی که مصلحتِ اهمِ غیرقابل چشم‌پوشی اقتضا کند.

سوال ۴۱۴: برای توسعه مسجد نیاز به کندن چند درخت از صحن آن است، آیا این عمل با توجه به بزرگ بودن صحن مسجد و وجود درختان زیاد در آن جایز است؟

جواب: اگر عمل مذکور تغییر و تبدیل وقف شمرده نشود، اشکال ندارد.

سوال ۴۱۵: زمینی که جزء قسمت سرپوشیده مسجد بوده و بر اثر واقع شدن مسجد در مسیر طرح عمرانی شهرداری، در خیابان افتاده و قسمتی از آن به علت اضطرار تخریب شده، چه حکمی دارد؟

جواب: اگر احتمال برگشت آن به حالت اولیه ضعیف باشد، ترتب آثار شرعی مسجد بر آن معلوم نیست.

سوال ۴۱۷: مدتی است که در یکی از مساجد، نماز جماعت اقامه می‌کنم و اطلاعاتی از کیفیت وقف مسجد ندارم. با توجه به این که مسجد از جهت هزینه با مشکلاتی روبرو است، آیا اجازه دادن زیرزمین مسجد برای کاری که مناسب با شأن مسجد باشد، جایز است؟

جواب: اگر زیرزمین، عنوان مسجد را ندارد و جزء تأسیساتی نیست که مسجد به آن نیاز داشته باشد و وقف آن هم وقف انتفاع نباشد، اشکال ندارد.

سوال ۴۱۸: هیئت امنای مسجدی که املاکی برای اداره امور خود ندارد، تصمیم گرفته‌اند زیرزمینی را در قسمت سقف دار مسجد برای ساختن کارگاه و تأسیسات عمومی برای خدمت به مسجد ایجاد نمایند، آیا این کار جایز است؟

جواب: حفر زمین مسجد برای تأسیس کارگاه و مانند آن جایز نیست.

سوال ۴۲۰: آیا نماز خواندن در مسجدی که توسط کفار ساخته شده، جایز است؟

جواب: اشکال ندارد.

سوال ۴۲۱: اگر کافری داوطلبانه مالی را برای کمک به ساختمان مسجد بدهد و یا کمک دیگری نماید، آیا قبول آن جایز است؟

جواب: اشکال ندارد.

سوال ۴۲۵: حسینیه‌ای در کنار مسجدی قدیمی ساخته شده است، در حال حاضر مسجد قدیم گنجایش نمازگزاران را ندارد، آیا می‌توان حسینیه را در مسجد ادغام کرد و از آن به عنوان مسجد استفاده نمود؟

جواب: نماز خواندن در حسینیه اشکال ندارد، ولی اگر حسینیه، به عنوان حسینیه، وقف صحیح شرعی شده، تبدیل آن به مسجد جایز نیست و همچنین ضمیمه کردن آن به مسجد به عنوان مسجد هم جایز نیست.

سوال ۴۲۶: استفاده از فرش‌ها و اجناس نذر شده برای مرقد یکی از فرزندان ائمه علیهم‌السلام در مسجد جامع محله چه حکمی دارد؟

جواب: اگر زائد بر نیاز مرقد امامزاده علیه السلام و زائران آن باشد، اشکال ندارد.

سوال ۴۲۷: آیا تکایایی که به نام حضرت ابوالفضل علیه السلام و غیر آن تأسیس می‌شود، حکم مسجد را دارد؟ لطفاً احکام آن را بیان فرمایید.

جواب: تکیه‌ها و حسینیه‌ها حکم مسجد را ندارد.

سوال ۴۵۴: آیا پخش آیات قرآنی قبل از اذان صبح و دعا بعد از آن با صدای بلند به وسیله بلندگوی مسجد و سایر مراکز به طوری که از چند کیلومتر دورتر قابل شنیدن باشد، جایز است؟ با توجه به این که این برنامه گاهی بیشتر از نیم ساعت طول می‌کشد.

جواب: پخش اذان به نحو متعارف برای اعلام داخل شدن وقت نماز صبح به وسیله بلندگو اشکال ندارد، ولی پخش آیات قرآنی و دعا و غیر آن از بلندگوی مسجد، اگر موجب اذیت همسایگان شود، توجیه شرعی ندارد و بلکه دارای اشکال است.

سوال ۵۵۷: آیا جایز است شخصی بدون اجازه امام جماعت راتب مسجد که مورد تأیید مرکز رسیدگی به امور مساجد است، در آن مسجد نماز جماعت اقامه کند؟

جواب: اقامه نماز جماعت متوقف به اجازه امام جماعت راتب مسجد نیست، ولی بهتر است کسی مزاحم امام جماعت راتب مسجد هنگام حضور وی در آن مسجد برای اقامه نماز جماعت نشود و حتی اگر ایجاد مزاحمت برای او موجب برانگیخته شدن فتنه و مانند آن شود، حرام است.

سوال ۱۵۴۶: شخصی مالک قطعه زمینی بوده که شرکت تعاونی اداره ما مبادرت به تصرف و توزیع آن بین کارمندان اداره نموده است و همچنین از کارمندان هم مبلغی پول گرفته و ادعا می کند که آن ها را به صاحب زمین داده و رضایت او را جلب کرده است، ولی بعضی از آنان ادعا می کنند که به طور مستقیم از مالک شنیده اند که راضی نیست، از طرفی در آن زمین، مسجد و خانه های مسکونی هم ساخته شده است، با توجه به مطالب مذکور سؤالات زیر را مطرح می کنیم:

۱. آیا نسبت به زمین مسجد و استمرار ساخت آن احتیاج به کسب اجازه از صاحب زمین است یا خیر؟

۲. تکلیف کارمندان نسبت به زمین هایی که خانه های خود را در آن ساخته اند چیست؟

جواب: اگر ثابت شود که نمایندگان شرکت تعاونی (که مکلف به خرید زمین از مالک بوده اند) به طریق صحیح اقدام به معامله کرده و رضایت مالک را تحصیل نموده اند، خرید زمین توسط آنان از مالک محکوم به صحت است و همچنین اگر هنگام تقسیم زمین بین کارمندان ادعا کند که آن را به نحو شرعی از مالک آن گرفته اند، تا زمانی که کذب سخن آنان ثابت نشده است، گفته آنان و توزیع زمین توسط آنان حمل بر صحت می شود و ترتیب اثر دادن به آن صحیح است و تصرف در آن زمین برای کسانی که از شرکت مذکور گرفته اند، اشکال ندارد و همچنین ساخت مسجد در قسمتی از آن زمین با اذن مشتریانی که در آن شرکت هستند، اشکال ندارد.

سوال ۹۳۲: اگر شخصی مالی را که خمس آن داده نشده، به مسجد ببخشد، آیا گرفتن آن مال از او جایز است؟

جواب: اگر یقین به وجود خمس در آن مال دارند، گرفتن آن جایز نیست و در صورت دریافت آن، باید نسبت به خمس آن، به ولی امر خمس یا وکیل او مراجعه نمایند.

سوال ۱۶۴۳: شخصی مغازه‌ای از موقوفات مسجد جامع را به مدت معلومی اجاره کرده است، ولی بعد از انقضاء مدت اجاره علاوه بر این که چند سال است اجاره مغازه را نپرداخته، از تخلیه آن هم خودداری می‌کند و در برابر تخلیه آن چند میلیون مطالبه می‌کند، آیا جایز است این مبلغ از اموال موقوفه مسجد به او پرداخت شود؟

جواب: مستأجر بعد از پایان مدت اجاره در عین مستأجره حقی ندارد، بلکه بر او واجب است مغازه را تخلیه نموده و به متولی آن تحویل دهد ولی اگر از نظر قانونی، حقی برای او منظور شده می‌تواند مطالبه کند و پرداخت آن از موقوفات مسجد مانعی ندارد.

سوال ۱۸۲۸: مبلغی از تبرعات اهالی محل را از هیئت امناء مسجد برای تعمیر مسجد و خرید مواد لازم برای بنایی مانند آهن و غیره، تحویل گرفتیم، ولی در راه همراه با وسایل شخصی ام مفقود شد، وظیفه من چیست؟

جواب: اگر در نگهداری آن، کوتاهی و تعدی و تفریط نکرده‌اید، ضامن نیستید.

سوال ۱۸۳۶: فردی که مالک مقداری زمین زراعتی است، وصیت کرده که آن را برای تعمیر مسجد مصرف کنند، ولی ورثه او آن را فروخته‌اند، آیا وصیت متوفی نافذ است؟ و آیا ورثه حق فروش آن ملک را دارند؟

جواب: اگر مضمون وصیت این باشد که خود زمین زراعتی فروخته و در تعمیر مسجد مصرف شود و قیمت زمین هم از ثلث ترکه، بیشتر نباشد، وصیت نافذ است و فروش زمین، اشکال ندارد و اگر مقصود موصی، این بوده که منافع زمین صرف تعمیر مسجد شود، در این صورت، ورثه حق فروش نداشته‌اند.

سوال ۱۸۴۰: پدرم ثلث زمین خود را برای ساخت مسجد وصیت کرده است، ولی با توجه به وجود دو مسجد در مجاورت این زمین و نیاز مبرم به ساخت مدرسه، آیا جایز است به جای مسجد، مدرسه در آن بسازیم؟

جواب: تبدیل وصیت با ساخت مدرسه به جای مسجد جایز نیست، ولی اگر قصد ایجاد مسجد در همان زمین نبوده، فروش و مصرف پول آن برای ساخت مسجد در مکانی که نیازمند مسجد است مانعی ندارد.

سوال ۱۸۷۷: یکی از شهدای عزیز وصیت کرده که فرشی را که برای خانه‌اش خریده است به حرم ابی‌عبدالله الحسین (علیه‌السلام) در کربلای معلی هدیه شود و در حال حاضر اگر بخواهیم آن را در خانه نگه‌داریم تا عمل به وصیت ممکن شود، خوف این را داریم که فرش تلف شود، آیا جایز است برای جلوگیری از ضرر و خسارات، از آن در مسجد یا حسینیه محله استفاده کنیم؟

جواب: اگر حفظ فرش تا زمانی که امکان عمل به وصیت را پیدا کنید، متوقف بر استفاده از آن به‌طور موقت در مسجد یا حسینیه باشد، اشکال ندارد.

سوال ۲۰۰۳: صاحبان خانه‌ها و زمین‌های مجاور یکی از مساجد، املاک خود را به قصد توسعه آن به‌طور مجانی به مسجد داده‌اند تا به آن ضمیمه شود و امام جمعه هم بعد از مشورت با علما تصمیم به تنظیم سند مستقلی برای وقف آن‌ها گرفته است و همه کسانی که زمین‌های خود را به مسجد بخشیده‌اند با این کار موافقت کرده‌اند، ولی بانی مسجد قدیمی با آن کار مخالفت می‌کند و خواهان آن است که وقف اراضی جدید در سند وقف قبلی ثبت شود و خود او متولی همه وقف باشد، آیا او حق این کار را دارد؟ و آیا پاسخ مثبت به خواسته او بر ما واجب است؟

جواب: اختیار وقف و تنظیم وقف نامه و تعیین متولی خاص زمین‌هایی که به تازگی به مسجد ضمیمه شده‌اند با وقف کنندگان جدید است و بانی مسجد قدیمی حق مخالفت با آن را ندارد.

سوال ۲۰۰۹: فردی قطعه زمینی را برای مسجد وقف کرده و تولیت آن را برای فرزندان خود نسل‌به‌نسل و بعد از انقراض آنان برای امام جماعتی که نمازهای پنج‌گانه را در آن مسجد می‌خواند، قرار داده است. بر همین اساس بعد از انقراض نسلی متولی، تولیت آن را عاملی که نمازهای پنج‌گانه را برای مدتی در آن مسجد می‌خوانده بر عهده گرفته است ولی او هم سکتہ نموده و قادر به اقامه نماز جماعت نیست، در نتیجه شورای ائمه جماعات، عالم دیگری را به عنوان امام جماعت کنونی مسجد تعیین کرده است، آیا با این کار عالم قبلی از تولیت عزل می‌شود یا آنکه حق دارد برای اقامه نماز جماعت فردی را به عنوان وکیل یا نایب خود تعیین کنند و خودش به عنوان تولیت باقی بماند؟

جواب: اگر فرض بر این باشد که تولیت آن عالم به این عنوان است که او

امام جماعت مسجد در نمازهای پنج‌گانه است، با عجز او از امامت جماعت در مسجد به علت بیماری یا هر علت دیگر، تولیت از او ساقط می‌شود.

سوال ۲۰۱۱: بر طبق نظر امام راحل رحمه الله که مسجد متولی ندارد، آیا این حکم شامل املاکی که برای مسجد وقف شده‌اند، مثل املاکی که برای اقامه مجالس وعظ و ارشاد و تبلیغ احکام در مسجد وقف شده‌اند هم می‌شود؟ و بر فرض مشمول، با توجه به این که بسیاری از مساجد، املاک موقوفه‌ای دارند که متولی قانونی و شرعی دائمی دارند و اداره اوقاف هم با آنان به عنوان متولی رفتار می‌کند، آیا جایز است متولیان این اوقاف از تولیت آن‌ها دست بردارند و از انجام وظایف خود نسبت به اداره آن‌ها خودداری کنند با آنکه در استفتایی از حضرت امام نقل شده که متولی حق اعراض از تولیت وقف را ندارد بلکه واجب است طبق آنچه واقف مقرر کرده عمل کند و در این باره کوتاهی ننماید؟

جواب: حکم به این که مسجد، تولیت بردار نیست مختص به خود مسجد است و شامل موقوفه‌هایی که برای مسجد وقف شده‌اند نمی‌شود. در نتیجه به طریق اولی شامل موقوفه‌هایی که برای اموری از قبیل تبلیغ احکام و موعظه و ارشاد و مانند آن در مسجد وقف شده‌اند، نمی‌شود، بنابراین تعیین متولی برای اوقاف خاص و عام، حتی در مثل وقف ملک برای رفع نیازهای مسجد از قبیل لوازم و روشنایی و آب و نظافت مسجد و غیره، بدون اشکال است و متولی منصوب، حق اعراض از تولیت این قبیل اوقاف را ندارد بلکه واجب است مبادرت به اداره امور وقف همان‌گونه که واقف در صیغه آن مقرر کرده بنماید هر چند با گرفتن نایب برای این کار باشد و کسی حق ندارد برای او در اداره وقف ایجاد مزاحمت و مشکل کند.

سوال ۲۰۶۲: اگر مسئولین شرکت نفت و سازمان زمین شهری مقداری از زمین‌های تحت اختیار خود را برای ساخت مساجد و مدارس علمیه اختصاص بدهند و علاوه بر انشاء صیغه وقف، قبض و اقباض هم صورت بگیرد، آیا این زمین‌ها موقوفه محسوب می‌شوند و احکام وقف بر آن‌ها مترتب می‌گردد؟

جواب: اگر این زمین‌ها از اموال عمومی دولت باشند و مصرف خاصی برای آن‌ها تعیین شده باشد قابل وقف نیستند ولی اگر از اراضی مواتی باشند که ملک کسی نیستند و در اختیار دولت یا شرکت نفت و یا سازمان زمین شهری باشند، احیاء آن‌ها با اجازه مسئولین مربوطه به عنوان مسجد یا مدرسه و مانند آن اشکال ندارد.

سوال ۲۰۲۷: آیا شهرداری حق دارد بعضی از املاک خود را در جهت مصالح عمومی وقف نماید؟

جواب: این امر تابع حدود اختیارات قانونی شهرداری و خصوصیت ملک است، بنابراین اگر از املاکی باشد که شهرداری از نظر قانونی حق دارد آن‌ها را به مصالح عمومی شهر از قبیل درمانگاه یا بیمارستان یا مسجد و یا امور دیگر اختصاص بدهد، در این صورت اشکال ندارد، ولی اگر از املاکی باشد که مخصوص استفاده برای امور مربوط به شهرداری است، حق ندارد آن‌ها را وقف کند.

سوال ۲۰۲۸: اهالی منطقه‌ای بعد از ساخت یک مسجد در قطعه زمینی که از سازمان زمین شهری گرفته بودند، در مورد کیفیت وقف آن که عام باشد یا خاص، اختلاف پیدا کردند، عده‌ای از آنان معتقد بودند که باید به عنوان وقف خاص ثبت شود، تعدادی هم اعتقاد داشتند که چون همه اهالی در ساختن

آن مشارکت داشته‌اند باید وقف عام باشد، حکم این مسأله چیست؟

جواب: مسجد جزء وقف‌های عام است و نمی‌توان آن را برای گروه یا طایفه خاصی، وقف نمود، ولی در نام‌گذاری، نسبت دادن آن به یک مناسبتی به شخص یا اشخاصی اشکال ندارد، ولی شایسته نیست مؤمنینی که در ساخت مسجد مشارکت داشته‌اند، در این رابطه نزاع کنند.

سوال ۲۰۳۶: عده‌ای از افراد بدون اجازه متولی خاص، اقدام به تخریب کتابخانه واقع بین اتاق مدرسه مسجد جامع و آشپزخانه حسینیه که متصل به مسجد است نموده‌اند و آن را جزء مسجد کرده‌اند، آیا این کار آنان صحیح است؟ و آیا نماز خواندن در آن مکان جایز است؟

جواب: اگر ثابت شود که زمین کتابخانه، فقط برای کتابخانه وقف شده است، کسی حق تغییر و تبدیل آن به مسجد را ندارد و نماز خواندن در آن جایز نیست و هر کسی که ساختمان آن را خراب کرده، واجب است آن را به حالت اولیه‌اش برگرداند، ولی اگر وقف آن برای خصوص کتابخانه ثابت نشود، نماز خواندن در آن اشکال ندارد.

سوال ۲۰۳۷: آیا جایز است مکانی برای مدت موقتی مثلاً ده سال به عنوان مسجد وقف شود و بعد از انقضای این مدت دوباره به ملکیت واقف یا ورثه او برگردد؟

جواب: این کار به عنوان وقف موقت صحیح نیست و عنوان مسجد هم با آن محقق نمی‌شود، ولی حبس آن مکان برای نمازگزاران به مدت معین اشکال ندارد.

سوال ۲۰۴۲: فردی مغازه خود را برای ایجاد صندوق قرض الحسنه وابسته به مسجد وقف کرده و از دنیا رفته است و چندین سال است که آن مکان بسته مانده و در حال حاضر در معرض خرابی است، آیا استفاده از آن برای کارهای دیگر جایز است؟

جواب: اگر وقف مغازه برای ایجاد صندوق قرض الحسنه در آن، محقق شده باشد و فعلاً نیازی به ایجاد صندوق قرض الحسنه در آن مسجد نباشد، استفاده از آن برای صندوق‌های قرض الحسنه‌ای که وابسته به مساجد دیگر باشد، اشکال ندارد و اگر این هم ممکن نباشد استفاده از آن در هر کار خیری جایز است.

سوال ۲۰۴۴: آیا می‌توان در زمین‌های وقفی مصلی یا حسینیه ساخت؟

جواب: زمین‌های وقفی، قابل وقف مجدد به عنوان مسجد یا حسینیه و غیره نیستند و واگذاری آن‌ها به‌طور مجانی برای ساخت مصلی یا یکی از موسسات عمومی مورد نیاز مردم برای هیچ کس جایز نیست، ولی اجازه دادن آن‌ها توسط متولی شرعی برای ساختن مصلی یا مدرسه یا حسینیه در آن‌ها اشکال ندارد و مبلغ اجاره زمین‌های مزبور باید در جهاتی که برای وقف معین شده است، مصرف شود.

سوال ۲۰۴۹: آیا جایز است همسایگان مسجد از برق آن برای جوشکاری آهن ساختمان‌های خود استفاده کنند و پول مصرف برق و حتی بیشتر از آن را به مسئولین اداره امور مسجد بپردازند؟ و آیا جایز است مسئولین مسجد، اجازه استفاده از برق آن را بدهند؟

جواب: استفاده از برق مسجد برای کارهای شخصی جایز نیست و

مسئولین مسجد هم جایز نیست چنین اجازه ای را بدهند.

سوال ۲۰۵۲: در نزدیکی یک مسجد خانه‌ای وجود دارد که صاحبش آن را برای سکونت امام جماعت مسجد وقف کرده است، ولی در حال حاضر به علت کثرت عائله و مراجعه کنندگان و دلایل دیگر مناسب سکونت او نیست و خود امام جماعت هم منزلی دارد که در آن زندگی می‌کند و احتیاج به تعمیرات دارد و برای ساخت آن مقداری وام گرفته است، آیا جایز است خانه موقوفه را اجاره دهد و پول اجاره آن را برای پرداخت بدهی‌های خانه‌ای که در آن ساکن است و انجام تعمیرات آن، مصرف نماید؟

جواب: اگر خانه به صورت وقف انتفاع، برای سکونت امام جماعت مسجد وقف شده باشد، شرعاً او حق اجاره دادن آن را ندارد هر چند به قصد استفاده از اجاره آن برای پرداخت دیون و تعمیر منزل مسکونی‌اش باشد و اگر آن خانه به خاطر کوچکی، نیاز او را برای سکونت خانواده‌اش و آمدن مهمان و پاسخگویی به مراجعه کنندگان بر طرف نمی‌کند، می‌تواند از آن در بعضی از ساعات روز یا شب مثلاً برای پاسخگویی به مراجعه کنندگان استفاده کند و یا آنکه خانه مزبور را به امام جماعت دیگری بدهد تا در آن سکونت کند.

سوال ۲۰۵۳: ساختمان کاروانسرای که برای استراحت کاروان‌ها اجاره داده می‌شود، وقف است و تولیت آن با امام راتب فعلی مسجدی است که در مقابل آن مکان قرار دارد و به علت این که مسأله به طور دقیق نزد مراجع بیان نشده، ساختمان کاروانسرا خراب شده و بجای آن حسینیه‌ای ساخته شده است، آیا منافع این مکان به همان صورت قبل از تغییر باقی می‌ماند؟

جواب: تبدیل کاروانسرایبی که وقف منفعت است به حسینیّه که وقف انتفاع است، جایز نیست، بلکه ساختمان کاروانسرا باید به همان صورت قبلی خود برگشت داده شود تا به کاروانها و مسافران اجاره داده شود و درآمد اجاره آن در همان جهتی که واقف تعیین کرده به مصرف برسد، ولی اگر متولی شرعی تشخیص دهد که مصلحت کوتاهمدت و درازمدت وقف اقتضا می‌کند که آن مکان به همین صورت فعلی برای برپایی شعائر دینی اجاره داده شود و اجاره آن در جهت وقف به مصرف برسد، جایز است این کار را انجام دهد.

سوال ۲۰۵۴: آیا فروش سرقفلی مغازه‌ای که در زمین صحن مسجد ساخته شده جایز است؟

جواب: در صورتی که ایجاد مغازه در صحن مسجد، شرعاً، مجاز بوده فروش سرقفلی آن با رعایت مصلحت و نفع وقف، به اذن متولی شرعی مانعی ندارد و در غیر این صورت واجب است ساختمان مغازه خراب شود و زمین آن به همان صورت اولیه به حیاط مسجد اضافه شود.

سوال ۲۰۵۷: اگر وقفی بودن زمین محرز باشد ولی جهت وقف معلوم نباشد، ساکنین و زراعت‌کنندگان در آن زمین چه تکلیفی دارند؟

جواب: اگر زمین موقوفه، متولی خاص داشته باشد، واجب است تصرف کنندگان به او مراجعه کنند و زمین را از او اجاره نمایند و اگر متولی خاصی نداشته باشد، ولایت بر آن با حاکم شرع است و تصرف کنندگان باید به وی مراجعه نمایند و اما نسبت به مصرف درآمد وقف که متردد بین احتمالات است، اگر احتمالات متصادق و غیر متباین باشند مثل

سادات و فقرا و علما و اهل فلان شهر، واجب است در آمد وقف در قدر متیقن آن‌ها مصرف شود، ولی اگر احتمالات، متباین و غیر متصادق باشند، در این صورت اگر محصور در امور معینی باشند، واجب است مصرف وقف با قرعه معین شود و اگر احتمال بین امور غیر محصوره باشد، در صورتی که بین عناوین یا اشخاص غیر محصوره باشد مثل این که بدانیم زمین موقوفه وقف بر ذریه است ولی ندانیم که ذریه کدام شخص از اشخاص غیر محصوره مراد است، در این صورت منافع وقف در حکم مجهول المالک است و واجب است به فقرا صدقه داده شود، ولی اگر احتمال بین جهات غیر محصوره باشد مثل این که مردد بین وقف برای مسجد یا زیارتگاه یا پل یا کمک به زائران و مانند آن باشد، در این صورت واجب است درآمدهای وقف به شرط عدم خروج از آن احتمالات در امور خیریه مصرف شود.

سوال ۲۰۶۴: زمینی وجود دارد که مالکش آن را در حضور عالم منطقه و دو نفر شاهد عادل برای ساختن مسجد وقف کرده است و بعد از مدتی اشخاصی بر آن تسلط پیدا کرده و خانه‌های مسکونی در آن بنا نموده‌اند، وظیفه آن اشخاص و متولی چیست؟

جواب: اگر بعد از انشاء وقف زمین، قبض عین موقوفه با اذن واقف تحقق پیدا کرده باشد، همه احکام وقف بر آن مترتب می‌شود و ساخت خانه‌های مسکونی توسط دیگران در آن برای خودشان غصب است و بر آنان واجب است ساختمان خود را از بین ببرند و زمین را تخلیه کنند و به متولی شرعی آن تحویل دهند و در غیر این صورت زمین بر ملک مالک شرعی آن باقی و تصرفات دیگران در آن متوقف بر اجازه مالک است.

سوال ۲۰۸۸: شخصی قطعه‌ای از زمین‌های خود را برای ساخت حسینیه وقف کرده و ساخت حسینیه مذکور در آن‌ها به پایان رسیده است، ولی بعضی از اهالی قسمتی از حسینیه را تبدیل به مسجد کرده‌اند و در حال حاضر در آن به عنوان مسجد، نماز جماعت می‌خوانند، آیا تبدیل حسینیه به مسجد توسط آنان صحیح است؟ و آیا احکام مسجد بر آن قسمت مترتب می‌شود؟

جواب: واقف و غیر او حق تبدیل حسینیه‌ای را که به عنوان حسینیه وقف شده به مسجد ندارند و با این کار، تبدیل به مسجد نمی‌شود و احکام و آثار مسجد هم بر آن مترتب نمی‌گردد، ولی برپایی نماز جماعت در آن اشکال ندارد.

سوال ۲۰۹۷: شخصی مقداری آهن و لوازم جوشکاری را برای ساخت مسجد در مکانی هدیه کرده و بعد از پایان کار مقداری از آن‌ها زیاد آمده است و با توجه به این که ساختمان مسجد به علت هزینه‌های دیگر بدهی دارد، آیا فروش آن مقدار اضافی و مصرف پول آن برای پرداخت بدهی‌های مسجد و رفع سایر نیازهای آن جایز است؟

جواب: اگر شخص متبوع، آن ابزار و لوازم را برای ساخت مسجد داده باشد و آن‌ها را برای انجام این کار از ملک خود خارج کرده باشد، در این صورت هر کدام که قابل استفاده باشد، هر چند در مساجد دیگر، فروش آن جایز نیست بلکه باید برای تعمیر مساجد دیگر بکار رود، ولی اگر متبوع فقط اجازه استفاده از آن‌ها را در مسجد داده باشد، در این صورت مقدار اضافی مال خود اوست و اختیار آن هم در دست او هست.

سوال ۱۹۹۷: این جانب به فضل و توفیق الهی ساختمانی را به نیت مسجد در

روستا بنا کردم، ولی با توجه به وجود دو مسجد و عدم وجود مرکز آموزشی در آنجا، روستای مزبور در حال حاضر نیازی به مسجد ندارد. با توجه به این که هنوز صیغه وقف آن به عنوان مسجد جاری نشده و دو رکعت نماز به عنوان نماز در مسجد در آن خوانده نشده است، این جانب آمادگی دارم در صورتی که اشکال شرعی نداشته باشد نیت خود را تغییر داده و آن ساختمان را در اختیار آموزش و پرورش قرار دهم، این مسأله چه حکمی دارد؟

جواب: مجرد ساختن ساختمان به نیت مسجد، بدون انشاء صیغه وقف و بدون تحویل آن به نمازگزاران برای خواندن نماز، برای تحقق وقف و تمامیت آن کافی نیست، بلکه در ملک مالک باقی می ماند و او حق دارد هر تصرفی که می خواهد در آن بکند، در نتیجه تحویل آن ساختمان به اداره آموزش و پرورش اشکال ندارد.

« آیت الله العظمی بهجت رحمۃ اللہ علیہ »

.....
مرکز تنظیم و نشر آثار آیت الله العظمی محمد تقی بهجت، بخش
استفتانات، احکام نماز (مسجد و امام جماعت) و وقف، در:
www.bahjat.org

• بنا بر اظهر، در قرار دادن مکانی به عنوان مسجد، صیغه وقف لازم نیست بلکه هر عملی که دلالت بر آن کند کافی است، اگر چه به کار بردن لفظ در ایجاب آن، و تلفظ به وقفیت به عنوان مسجدیت احوط است. و همچنین در قبول متولی یا حاکم شرع؛ و اظهر اعتبار قصد قربت است در وقف مسجد؛ و کافی است که با نیت و اراده بگوید: « جَعَلْتُهُ مَسْجِدًا لِلَّهِ » و مسجدیت را اعلام کند، به معنایی که در عرف مسلمین معمول است (در مقابل مسجد به معنای لغوی)؛ و در قبضش کافی است یک نفر که نمازش محکوم به صحت باشد با اذن واقف در آن جا نماز بخواند؛ و اقرب ترتیب آثار مسجدیت است بر مساجد مخالفین، در صورتی که محکوم به کفر نباشند؛ و کلیساها و کنیسه‌ها در جهت حصول تقرب مانند مساجد مخالفین است ولی در سایر جهات محل تأمل است.

• نجس کردن زمین، سقف، بام، ظاهر و باطن مسجد حرام است و هر کس بفهمد که نجس شده است باید فوراً نجاست آن را برطرف کند؛ و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند و اگر

نجس شود نجاستش را برطرف نمایند مگر آن که واقف آن را جزء مسجد قرار نداده باشد. و بنا بر احوط کافر نباید وارد مساجد مسلمین شود.

• گذاشتن لباس نجس و سایر چیزهای نجس و متنجس در مسجد، در صورتی که نجاست آن به مسجد سرایت نکند و موجب بی احترامی به آن نباشد، مانعی ندارد.

• بنا بر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند و همچنین نباید صورت چیزی را نقاشی کنند و بکشند، مخصوصاً چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد، که در غیر مسجد هم اشکال دارد، و احتمال دارد نماز خواندن در این مساجد هم مکروه باشد؛ ولی نوشتن قرآن و احادیث صحیحه در مسجد مانعی ندارد.

• اگر مسجد خراب هم شود نمی‌توانند آن را بفروشند، یا داخل ملک و جاده نمایند.

• فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد حرام است و اگر مسجد خراب شود، باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند، و چنانچه در آن مسجد قابل مصرف نیست و همان مسجد به پول آن نیاز دارد، بفروشند و صرف نیاز آن مسجد کنند و اگر آن مسجد به خود آن و به پول آن نیاز ندارد در مساجد دیگر آن را مصرف کنند و اگر آنجا هم نیاز نباشد بفروشند و پول آن را صرف مسجد کنند. و غلّه و نذوراتی که برای مسجد معینی قرار داده شده، در صورت بی نیاز بودن آن مسجد و یا معذور بودن مصرف در آن مسجد می‌توان آنها را در سایر مساجد مصرف کرد؛ و همچنین است حکم غلات و نذورات موقوفه مشاهد مشرفه؛ و با تعذر مصرف در موارد معین شده و یا مماثل آن، می‌توان آن غلات و نذورات را

در مطلق خیرات و مبرّات مصرف نمود.

• ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می‌باشد مستحب است و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد، می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده، برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند.

• چند چیز در مسجد مستحب است، از جمله: تمیز کردن مسجد، روشن کردن چراغ آن و قرار دادن محل تطهیر از بول و غایط در خارج مسجد؛ و نیز مستحب است کسی که می‌خواهد مسجد برود، ته کفش خود را واریسی کند که نجاستی در آن نباشد و موقع داخل شدن به مسجد، اول پای راست و موقع بیرون آمدن، اول پای چپ را بگذارد.

• مستحب است مسجد دارای سقف نباشد، بلکه سایبان قرار دادن بر آن به غیر بوریا، مکروه است، مگر به سبب ضرورت و یا مرجّحات دیگری که با وجود آنها، بنا بر اقرب این کراهت از بین می‌رود.

• خوابیدن در مسجد، اگر انسان ناچار نباشد، و صحبت کردن راجع به کارهای دنیا و مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد در مسجد مکروه است؛ و نیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد و گمشده‌ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند و در هر صورت باید از کارهایی که با احترام مسجد منافات دارد یا مزاحم نماز گزاران است اجتناب کند؛ ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد.

• مستحب است که در مسجد از خرید و فروش و سایر معاملات (عقود

و ایقاعات) غیرعبادی خودداری شود و اما مانند نذر و وقف و نکاح چون حیثیت عبادی دارند اشکالی ندارد؛ و مستحب است از ورود دیوانگان و اطفال غیرممیز که مراعات آداب مساجد را نمی‌نمایند به مساجد، خودداری شود؛ و مکروه است کسی که بوی بدی از او استشمام می‌شود مثل بوی سیر و پیاز، داخل مسجد شود، و بعید نیست نمازی را که با این حال خوانده اعاده اش مستحب باشد.

• تعرض به معابد یهودیان و مسیحیان که در ذمه اسلام هستند و آن معابد هم در دست خود آنهاست جایز نیست، و آن اماکن مثل مساجد محترم است و جایز نیست خراب کردن آنها مگر با شرایطی که در مساجد هم جاری است.

• نماز در مسجد از نماز در غیر مسجد افضل است؛ و بهتر از همه مسجد الحرام است و بعد مسجد النبی و بعد مسجد کوفه و بعد مسجد سهله و مسجد خیف و مسجد غدیر و مسجد بیت المقدس و مسجد براهنا و مسجد قبا و مسجد جامع هر شهر و بعد مسجد قبیله و بعد مسجد بازار؛ و از جمله مواضع مستحب و با فضیلت، مشاهده مشرفه انبیاء و اوصیاء آنان و ائمه علیهم السلام است.

• نجس کردن زمین و سقف و بام و ظاهر و باطن مسجد، حرام است و هر کس بفهمد که نجس شده است، باید فوراً نجاست آن را بر طرف کند. و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند و اگر نجس شود، نجاستش را بر طرف کنند.

چند چیز در مسجد مستحب است: تمییز کردن مسجد، روشن کردن چراغ، کسی که وارد مسجد می‌شود، ته کفش خود را وارسی کند که نجاستی

در آن نباشد، موقع داخل شدن به مسجد، اول پای راست و موقع بیرون آمدن، اول پای چپ را بگذارد.

وقف خاص مسجد: در قابلیت مسجد از برای تخصیص به صنف خاصی تأمل است، اظهر عدم تخصیص و صحت وقف است، مگر آن که معلوم شود از قراین و شواهد وحدت مقصود از وقفیت و خصوصیت.

عدم اعتبار صیغه وقف: اظهر عدم اعتبار صیغه وقف است در مسجدیت، بلکه کافی است هر عمل دال بر معنی ایجاب با قبول اهلیش، اگر چه به نماز خواندن یا بنا بر مسجدیت باشد؛ اگر چه احوط است در ایجاب آن، لفظ و تلفظ به وقفیت به عنوان مسجدیت، و همچنین قبول متولی یا حاکم.

قصد قربت در وقف مسجد: و اظهر اعتبار قصد قربت است در مثل مسجد و کافی است این که بگوید «جَعَلْتَهُ مَسْجِدًا لِلَّهِ» بار آورده و اعلام مسجدیت به معنای معهود در عرف متشرّعه در مقابل مسجد به معنی لغوی؛ و در قبضش، کافی است نماز یک نفر که محکوم به صحت باشد با اذن واقف به جهت مسجدیت.

مساجد مخالفین: و اقرب ترتیب آثار مسجدیت است بر مساجد مخالفین، در صورتی که محکوم به کفر نباشند، «وَبِئْسَ» و «کنائس» مشترکند با مساجد مخالفین در جهت حصول تقرب، و در سایر جهات، تأمل است.

• **مصلی در خانه:** و اتخاذ مسجد در خانه شخصی -مثلاً- که بیش از مصلای شخصی نیست، موجب ثبوت احکام مسجد نیست در غیر ثواب مقصود.

• **کفایت تحجیر برای تحقق مسجد:** بنای مساجد برای انشای مسجدیت و تعمیر آنها برای ابقای مسجدیت، از مستحبات مؤکده است؛ و اقرب کفایت تحجیر مباح است برای مسجدیت و مقدمات آن، اگر به این قصد انجام بگیرد.

• **مستحبات و مکروهات بنا در مساجد:** مستحب است آن که مکشوف باشد مساجد، و مسقف نباشند، بلکه مکروه است تظلیل به غیر عریش که از بوریا ساخته می‌شود؛ و اقرب زوال کراهت به سبب ضرورت و مرجحات دیگر است، و در صورت کراهت، نماز زیر سایه مکروه است، نه مطلقاً و مستحب است که محلّ تطهیر از اخباث، در خارج مسجد نزدیک درب مسجد باشد؛ و اگر مستلزم تنجیس مسجد باشد چه در داخل یا خارج قریب و چه تنجیس ظاهر یا باطن مسجد که مسجدیت آن سابق باشد، جایز نیست بنای آن و مستحب است که مناره، با دیوار مسجد باشد نه در وسط آن، بلکه در صورت مزاحمت مصلین، جایز نیست توسط مناره متأخره از مسجدیت جمیع صحن مسجد و مکروه است بالاتر بودن مناره از سطح بالای مسجد؛ و اقرب، ارتفاع کراهت است به سبب ضرورت و حاجت اگر مقرون به مفسده نباشد.

• **آداب ورود به مسجد:** و مستحب است در وقت دخول در مسجد، تقدیم پاهای راست و در وقت خروج از آن، تقدیم پاهای چپ. و مستحب است تعاهد نعل در وقت دخول و استعمال آن برای امن از تنجیس مسجد. و مستحب است دعای به مأثور در وقت دخول مسجد و خروج از آن؛ و استقبال در حال دعا، داخل مستحب است و دعای دخول، بعد از دخول است، و دعای خروج، متصل به خروج است بعد از تحقق آن بنا بر اظهر.

• **تغییر بنا و تخریب مسجد:** جایز است تخریب آنچه از مسجد، مُشرف به انهدام است با مفسده یا خوف آن در ابقا، یا سایر مصالح، مثل ضمّ به مسجد دیگری و توسعه مسجد اولی و امثال اینها؛ و احوط تأخیر نقض است در صورت ثانیه تا فراغ از توسعه مگر با احتیاج به آلات اولی و فتح

باب زاید و روزنه و نحو اینها، موقوف به مصلحت عموم اهل مسجد است، یا دفع مفسد از ایشان؛

• **اذن در تغییر و تخریب:** و احوط انجام امور مذکوره با اذن متولی شرعی، یا حاکم در صورت نبودن متولی است و همچنین عدول مؤمنین در صورت نبودن حاکم، اذن می‌دهند، یا مباشرت می‌کنند و مستحب است اعاده بعد از تخریب به تعمیر مسجد.

• **صرف آلات مسجدی در مسجدی دیگر:** و جایز است صرف آلات آن و اثاث و فرش و سایر لوازم داخله مسجد یا خارجه آنها با علم یا اماره معتبره کاشفه از خروج از ملک مالک، در مساجد دیگر با استغنائی آن مسجد از خود آنها و مالیت آنها، و گرنه خالی از تأمل نیست. چنانچه اگر اولی مستغنی از مالیت بشود و مساجد دیگر، مستغنی از عین باشند، جایز است صرف مالیت آن در تعمیر مساجد دیگر، یا آنچه ملحق به تعمیر است.

• **صرف نذورات مسجدی در مسجد دیگر:** و جایز است صرف غله و نذور مسجد معین، در سایر مساجد با استغنائی معین، یا تعدّر صرف فعلاً و فیما بعد، و همچنین است حال نذور و غلات موقوفه سایر مشاهد مشرفه، و با تعدّر صرف در مماثل، صرف در وجوه برّ و مطلق قربتها می‌شوند.

• **نظافت و روشنایی مساجد:** و مستحب است کنس مساجد، و متأكد است در پنجشنبه و شب جمعه؛ و مستحب است اسراج در مسجد به مقدار حاجت. و احوط عدم مخالفت با ناظر یا حاکم یا عدول مؤمنین، در کمیت و کیفیت این گونه تصرفات است.

• **تزیین به طلا:** و احوط ترک تزیین مسجد به طلا و ترک تصویر و نقش مساجد است مخصوصاً به ذوات الارواح که در غیر مسجد هم محل اشکال است؛ و محتمل است کراهت نماز در مساجد مزخرفه و مصوره اگر چه اختیار کراهت عمل بشود، در مقابل حرمت، و کتابت قرآن و احادیث صحیحه، از نقش ممنوع نیست.

• **غصب مسجد و لزوم اعاده آن:** جایز نیست غصب مسجد به اخذ در طریق و املاک؛ و اگر اخذ شد، واجب است اعاده با امکان، به همان مسجد و با عدم امکان، به سایر مساجد، و وجوب آن، کفایی است. و اظهار ثبوت مؤونه، بر اخذ است در صورت احتیاج به مؤونه.

• **تصرفات جایزه:** و تصرفات جایزه در مسجد، بر همه کس حلال است حتی غاصب، مگر آن که در بقای غصب، مداخله داشته باشد.

• **عدم جواز بیع عرصه مسجد:** و بیع عرصه مسجد جایز نیست در هیچ حال، به خلاف سایر موقوفات که در موارد استثنا، جایز است بیع آنها.

• **عدم جواز غصب برای مسجد:** و چنانچه اخذ از مسجد جایز نیست، اخذ برای مسجد از طرق و املاک یعنی از املاک نوع و شخص مسلمانها و متعلق حقوق آنها جایز نیست، مگر آن که طریق از انتفاع خاص، خارج بشود و به اباحه اصلیه برگردد که حیازت آن برای احیا برای مسجدیت و غیر آن جایز است و همچنین مثل املاک شخصیه است، اوقاف عامه و خاصه، مگر آن که مصلحت مسجدیت مثل سایر مصالح، مجوز تبدیل وقف عامی باشد که برای حاکم باشد این گونه تغییر در وقف معینی از حیث زمان و مکان.

• **بقای مسجدیت بعد از زوال:** و بعد از زوال آثار مسجدیت، جایز نیست تملک آن و فعل ممنوع در مساجد، مگر در «مفتوح العنوه»، اگر مسجدیت آن به تبع آثار و ابنیه باشد و آن محل تامل است، بلکه اطلاق آن، محلّ منع است.

• **نجس شدن مسجد و لزوم ازاله:** و تنجیس مساجد جایز نیست، و ازاله نجاست، واجب است بر عموم؛ و اظهر آن است که مؤونه محتاج الیها بر مُنجَس است و ازاله نجاستِ دیگر در مسجد، جایز است اگر تنجیس مسجد، یا موجب هتکِ ممنوع نباشد و در حکمِ تنجیس، فرقی بین ظاهر و باطن مسجد و نجاست سابقه و لاحقّه نیست.

• **کیفیت تطهیر محل تخلی برای بنای مسجد:** و جایز است جعل مسجدیت، برای محل غایط و بول بعد از پوشانیدن آن محلّ با خاک پاک و اظهر اتحاد حکم این نجاست، با نجاست ظاهر است در این که شرط جعل مسجدیت، ازاله نیست، بلکه ازاله، حکم آن است؛ و ازاله باطن به ترتیب مذکور، مؤدّی به استحاله عین نجاست و استهلاكِ مُتنجّس به آن است، اگر چه اولی، ازاله عین است به اخراج بدون عسر؛ و احوط سبق مطلق ازاله است، اگر چه به نحو موارد باشد در جعل مسجدیت.

• **دفن میت در مسجد:** دفن میت در مسجد جایز نیست در صورت ایذا و مزاحمت مصلّین یا تلویث باطن مسجد؛ و در غیر این تقدیر، اظهر -چنانکه مقتضای اصل است -عدم حرمت است اگر چه احوط، ترک است.

• **اخراج سنگ ریزه از مسجد:** اخراج سنگریزه های مسجد در صورت دخول در مسجدیت و توابع آنها با بنای مسجد یا بعد از آن، حرام است؛

و در صورت اختصاص به آن، خلاف احتیاط است، مگر آن که مسجد از شخص و مالیت آن، مستغنی باشد [که] مثل سایر آلات، در مسجد دیگر صرف می‌شود، و در غیر این دو صورت، مکروه است، و اگر اخراج شد، به همان مسجد، یا مسجد دیگری، ادخال شود استحباباً، مگر آن که به جاروب کردن خارج شود و از مستحب، اخراج مثل آن باشد.

• **از مستحبات و مکروهات بنای مساجد:** و مکروه است زیادتى بر توسط در بالا بردن بنای مسجد، مگر آن که مصالحی خالی از مفاسد، رفع کراهت نماید. مکروه است شرفه‌ها که بنا می‌شود در بالای دیوار مسجد و آن کنگره دیوار است. و بنای محاریب در داخل مسجد نه در دیوار مسجد، جایز نیست؛ و در کراهت آن در نفس دیوار به ازدیاد از متعارف مستمرّ به حسب عمل، تأمل است.

و طریق قرار دادن مسجد، مکروه است، و ظاهر این است که موضوع استطراق، منتفی می‌شود با نماز خواندن و مستحبّ است ترک بیع و شرا در مسجد، بلکه مطلق معاوضات و معاملات از عقود و ایقاعات غیر عبادیه، مانند «نذر» و «عتق» و «وقف» و «نکاح» که حیثیت عبادیت دارند؛ و ترک راه دادن دیوانه‌ها و اطفال غیر ممیّزین که مراعات آداب مساجد نمی‌نمایند؛ و انفاذ حکم، نه فتوا و تعلم آن، بلکه انفاذ حکم هم ممکن است با ضمایم و مقارنات، مختلف باشد در کراهت، یا استحباب، یا وجوب، چنانچه مستفاد است از حکایت «دکّه القضاى مسجد کوفه»؛ و تعریف گمشده‌ها؛ و رفع صوت در آن، و اجرای حدود غیر ملوّثه محرّمه در آن؛ و ترک لغو و ذکر دنیا و خوض در باطل اگر حرام نباشد؛ و انشاد شعر در مسجد غیر آنچه که معلوم است رجحان آن مطلقاً، مثل آنچه در معارف حقه و مدایح اهل بیت رسالت ﷺ - و مرآئی ایشان و مواعظ و حکم و استدلالات لازمه، برای معالم دینیّه باشد با خالی بودن از مفاسد و عناوین مکروهه دیگر،

مانند رفع صوت تا حدّ کراهت.

و تخصیص خواندنیهای در مسجد، به قرآن، دور نیست استحبابش، مگر آن که در مقابل معلوم الرجحان مطلق باشد. و توقیر مسجد به ترک منافیاتِ احترام، مستحبّ است مطلقاً، و در بعض آنها کراهت ثابت است و بعض امور مکروهه، تخلص از کراهت آنها در مساجد، به فعل آنها بیرون مسجد با تناسب - مثل انشاد ضالّه - می شود و خواب در مساجد، مکروه است، و کراهت آن در «مسجدین» اشدّ است، و ضرورت مثل نداشتن مسکن، رافع کراهت است و مکروه است دخول در مسجد برای کسی که بوی بدی از او استشمام می شود، مثل آکل سیر و پیاز بدون اذهاب رایحه آنها؛ و دور نیست استحباب اعاده نمازی که خوانده شده با این گونه بوها و مکروه است آب بینی و دهان در مسجد ریختن که «نخامه» و «بصاق» باشد؛ و جایز است در صورتی که هتکِ محرّم و ایذای مصلّین نباشد، و دور نیست استحباب ابتلاع غیر مضرّ از آنها؛ و اگر مکروه به جا آورده شد، اخراج یا دفن آنها مستحبّ است و دفن «قُمَّله» (شپش) که دیده می شود در مسجد در زیر سنگ ریزه ها، یا اخراج آن، مستحبّ است، و علما فرموده اند: کشتن آن یا قمع (یعنی خُرد و ریز کردن آن) مکروه است و آن که اگر کرد، با خاک بپوشاند و کشف عورت در مسجد با امن از مطلع غیر محرّم، مکروه است، و دور نیست استحباب ستر ناف تا زانو یا کراهت کشف اینها و سنگریزه را با انگشته انداختن در مسجد مکروه است.

• **تبدیل معابد به مسجد:** معابد یهود و نصاری اگر در ذمه اسلام باشند و در ید آنها باشند، جایز نیست تعرّضی به آنها، و محترمند مثل مساجد ما؛ و جایز نیست تغییرات و نقض و هدم آنها مگر به شروط جواز در مساجد ما. و اگر اهلش رفتند و اضافه به آنها منقطع شد و مایوس از رفت و آمد آنها شدیم، ولایت آنها، به دست حاکم شرع ما است، و جایز است

تبدیل آنها به مسجد و تغییرات و هدمهای لازم این تبدیل و همچنین در صورتی که در دارالحرب باشد این معابد، که با امکان، استعمالات، جایز و تبدیل هم جایز است به مسجد و فرشها و لوازم معبد، در حکم معبد است؛ و احوط آن است که صرف آلات در مسجد، یا تبدیل به مسجد، در تشخیص ضرورت و مصلحت، با نظر حاکم شرع از ما باشد و در صورت تبدیل به مسجد، معلوم الطهاره از آن و مستصح الطهاره و معلوم النجاسه و مستصحب آن، حکم آنها ظاهر است و در موارد علم اجمالی که اطراف آن غیر محصور نیست با عدم علم اجمالی به مطهر که مانع از علم به نجاست بقائیه موضعی از آن باشد بنا بر عدم جریان استصحاب نجاست در موضوع خودش در این فرض به واسطه علم به انتقاض حالت سابقه، احوط با عدم عسر و حرج، تطهیر است، خصوصاً در صورتی که واقع در دارالحرب بوده.

• **ترتیب فضیلت نماز در مساجد:** فضیلت نماز در مساجد، مربوط به تفاضل در خود مساجد است؛ پس به این ترتیب، افضل است نماز در «مسجد الحرام» از «مسجد النبی ﷺ» و آن از «بیت المقدس» و «کوفه»، و آنها از «مسجد جامع»، و آنها از مسجد قبیله و آن از مسجد سوق، و برای هر کدام، مقداری مذکور است در روایات، متفاوت به تفاوتی که اشاره به آن در خود مسجدها شد.

سؤال: اهالی روستایی، تعدادی زیلورا در حدود بیست و چهار سال پیش جهت فرش مسجد جامع این روستا وقف کرده اند. اخیراً مسجد مذکور با قالی فرش شده است و زیلوها بدون استفاده مانده است و اهالی و هیئت امنای مسجد، بر این عقیده اند که زیلوها را جهت مراسم مذهبی در حسینیه،

مهدیه و امثال آن، از مسجد خارج نمایند. حکم شرعی را بیان فرمایید.

جواب: بفروشند و پولش را صرف مسجد نمایند.

سؤال: اطاقی وقف مسجد بوده که سال‌ها انبار مسجد بوده است و الآن می‌خواهند آن جا را کتابخانه کنند. آیا اجازه می‌فرمایید؟

جواب: اگر وقف برای مصالح بوده است، باید خودش یا اجاره اش در مسجد صرف شود، هر چند کتابخانه شود و چه بسا هر نوع استفاده که اجاره اش زیادتر باشد، باید آن را اختیار کنند.

سؤال: مسجدی را تخریب کرده و توسعه داده اند و مقبره دو میت که پیش از آن خارج مسجد بوده، داخل مسجد شده است. آیا اشکال دارد؟

جواب: اگر این مقبره ملک کسی نبوده یا اگر ملک بوده، مالک راضی به این کار شده، اشکال ندارد و در هر حال، آن قسمت مسجد نیست.

سؤال: مسجدی را در زمینی با سهم امام (علیه السلام) و وجوهات دیگری بنا کرده اند و سپس مطلع شده اند که آن زمین سابقاً وقف حسینیّه بوده است، تکلیف شرعی چه می‌باشد؟

جواب: باید آن را به همان حسینیّه برگردانند و وجوهاتی را که در آن مصرف کرده اند، آن چه از آن‌ها که جواز مصرف در حسینیّه هم دارد، مانعی ندارد و اگر موردی از آن‌ها باشد که فقط برای صرف در مسجد جواز داشته است، آن مقدار را ضامن اند.

سؤال: آب انباری وقفی در کنار مسجدی قرار دارد که دیگر از آن استفاده نمی‌شود. آیا می‌توان در توسعه‌ی مسجد از آن استفاده کرد؟

جواب: اگر به هیچ وجه مورد استفاده نیست، باید صرف در وجوه برّ و امور خیر شود که تبدیل به مسجد هم از وجوه برّ است و در هر صورت مکان مذکور مصلّی است نه مسجد.

سؤال: آب انباری وقفی بوده و اکنون هیچ مورد استفاده نیست. آیا می‌توان آن را به مسجد تبدیل کرد؟

جواب: آری، زیرا آن هم از وجوه و موارد برّ و خیر است و وقفی که منفعت از آن ممکن نیست، باید صرف در موارد برّ شود.

سؤال: آیا زمین موقوفه برای قبرستان یا غیر آن را می‌توان مسجد کرد؟

جواب: خیر، زیرا مسجد ملازمه‌ی با بقای ابدی در آن جا دارد و این امر با وقف برای غیر، منافات دارد، ولی مصلّی قرار دادن آن زمین، به صورتی که ممنوع از دفن نباشد، جایز است.

سؤال: زمینی برای مسجد وقف و ساخته شده است اکنون که می‌خواهند مسجد را از نو تعمیر کنند، آیا جایز است که یک زیرزمین برای غسل دادن اموات، وضوخانه، انبار و آشپزخانه - که مورد نیاز است - ساخته شود؟

جواب: در فرض مرقوم جایز نیست.

سؤال: در روستایی برای بزرگ نمودن مسجد از جهت طول و عرض، باید از زمینی که برای قبرستان جلوی مسجد است استفاده شود. در این زمین

افرادی کمتر از سی یا چهل سال است که دفن شده اند، تکلیف چیست؟
ضمناً این زمین حدود صد سال پیش توسط شخصی وقف شده است، اما
عنوان آن را کسی نمی‌داند.

جواب: اگر به گونه‌ای استفاده کنند که نبش قبر نشود، حکم مسجد را
ندارد ولی مصلی (نمازخانه) می‌شود.

سؤال: خانه‌ای وقف امام جماعت مسجد بوده و به مرور زمان خراب شده
است و آن را برای توسعه مسجد، داخل مسجد کرده اند، حکم شرعی در
این خصوص چیست؟

جواب: تا ممکن است باید به حالت اولیه اش برگردانند و در صورت تعذر،
اگر از موارد جواز فروش وقف باشد، آن را بفروشند و مشتری اگر خواست
آن را وقف مسجد کند.

سؤال: شخصی که از دنیا رفته است، در زمان حیات خود زمینی را به طور
مطلق و بدون قید برای مسجد هدیه کرده است. آیا در این زمین می‌شود
دستشویی ساخت؟

جواب: اگر زمین را داده که مسجد بسازند و قیدی نیاورده است، می‌توانند
به همان صورت که متعارف ساختمان مسجد است عمل کنند و اگر متعارف
است که در محلی از آن دستشویی درست کنند، می‌توانند درست کنند، مگر
در صورتی که معلوم باشد منظور دهنده ی زمین فقط مسجد بوده است و
هم چنین اگر متعارف نیست در محلی از آن دستشویی بسازند، نمی‌توانند
دستشویی درست کنند، واللّٰه العالم.

سؤال: مقدار زیادی از زمین های مشهد، قم و... موقوفه امام رضا علیه السلام و حضرت معصومه علیها السلام است، ساخت مسجد در چنین زمین هایی چه حکمی دارد؟

جواب: ساخت مسجد در زمین موقوفه جایز و صحیح نیست و مصلی مانعی ندارد.

سؤال: مسجدی که به علت کثرت جمعیت، نیاز به توسعه دارد و در کنار آن زمین دست نخورده است؛ آیا می توان آبدارخانه و کفش کن مسجد را در آن زمین ساخت؟ و بر فرض جواز آیا احکام مسجد را دارد؟

جواب: با فرض عدم وقف آن زمین بر جهت خاصه و صلاحدید متولی مانعی ندارد و احوط این است که برای جزو مسجد شدن آن ها صیغه ی وقف مسجد بخوانند.

سؤال: هنگام تعمیر مسجدی قدیمی دو ایوان که قبلاً در دیوار مسجد واقع بوده و در آن ها نماز خوانده نمی شده را تبدیل به دو وضوخانه مورد نیاز کرده اند که ساخته شده و فقط جهت وضو گرفتن از آن استفاده می شود و محل دیگری برای وضوخانه نیست. آیا این کار صحیح بوده است؟

جواب: اگر جزو مسجد بوده و مسجد به حساب می آمده است، باید برگردانده شود.

سؤال: آیا انتقال آبدارخانه ی مسجد به جای دیگر، در صورتی که مستلزم آن باشد که یک متر از صحن مسجد به جای آبدارخانه جایگزین گردد، جایز است؟

جواب: انتقال آبدارخانه که مستلزم تغییر وقف در غیر جهت وقف است، مجاز نیست.

سؤال: آیا می‌توان ظروف وقفی مسجد را -که قدیمی شده و مورد استفاده نیست- فروخت و به ظروف بهتری تبدیل کرد؟
جواب: جایز است.

سؤال: شخصی بار خود را در حیاط مسجد می‌گذارد و حاضر است اجرت هم بدهد. آیا جایز است؟

جواب: اجرت ندارد. ولی اشغال مسجد به طوری که مزاحمت برای نمازگزاران یا موجب هتک مسجد باشد، جایز نیست.

سؤال: آیا پختن غذا در ایام سوگواری، در پشت بام مسجد جایز است؟
جواب: اگر به جایی ضرر نزند و موجب نجس شدن مسجد هم نشود و مزاحم نمازگزاران نشود، مانع ندارد.

سؤال: آیا آذین بستن داخل مسجد برای جشن ائمه ی اطهار جایز است؟
جواب: در صورت عدم مزاحمت با نمازگزاران، اشکال ندارد.

سؤال: آیا در مراسمی که در اعیاد و ولادت ائمه علیهم‌السلام در مسجد برگزار می‌شود، کف زدن جایز است؟
جواب: اگر به حدّ لهو برسد و هتک مکان یا معصوم باشد، جایز نیست.

سؤال: آیا در مسجد می‌توان مجلس عروسی گرفت؟
جواب: باید در مسجد از کارهایی که با احترام مسجد منافات دارد و یا مزاحم نمازگزاران است و یا در غیر جهت وقف است، اجتناب شود.

سؤال: گاهی مأمومین نماز جماعت جهت اقامه ی نماز زودتر از وقت شرعی در مسجد حاضر می‌شوند و در این بین از امکانات مسجد مثل برق و... استفاده می‌کنند. حکم آن‌ها چیست؟

جواب: در حدّ متعارف اشکال ندارد.

سؤال: در مساجد غالباً حایلی مثل پرده بین زنان و مردان وجود دارد. با توجّه به این که در مسجدها حرام چنین حایلی وجود ندارد، آیا می‌شود در مساجد دیگر هم این حایل را برداشت؟

جواب: نماز خواندن بدون حایل در صورت تقدّم یا تساوی زن با مرد بنابر اظهار، مکروه است، ولی برای امور غیر از نماز چون غالباً موجب ارتباط و اختلاط بین آن‌ها می‌شود، از این کار احتراز شود، احتیاطاً.

سؤال: شخصی محتلم است و نمی‌تواند داخل مسجد توقّف نماید و از طرفی تطهیر مسجد واجب است و شخص دیگری هم نیست که آن را تطهیر کند، وظیفه اش چیست؟

جواب: وجوب تطهیر مسجد فوریت عرفیه دارد، لذا پس از غسل کردن مسجد را تطهیر کند و اگر امکان دارد، در حال عبور تطهیر کند.

سؤال: ورود اهل کتاب به مساجد برای شرکت در مجالس ترحیم آشنایان، جایز است یا باید از ورود آن‌ها جلوگیری شود؟

جواب: نباید وارد مساجد مسلمین شوند.

سؤال: آیا برگزاری مراسم درگذشت افراد غیر مسلمان در مسجد شرعا جایز است؟

جواب: جایز نیست.

سؤال: اگر کسانی در مسجد غیبت می‌کنند به طوری که انسان در هر موضع بنشیند با غیبت مواجه می‌شود و امر به معروف هم تأثیر ندارد آیا رفتن به مسجد جایز می‌باشد؟

جواب: به غیبت گوش ندهید و می‌توانید به مسجد بروید.

سؤال: حکم نقاشی، تصویر و عکس در مسجد را بیان نمایید.

جواب: نقاشی و تصویر در مسجد مکروه است و عکس هم گرچه صورت سازی و مجسمه سازی نیست، بلکه نگاه داشتن صورت در جایی است، ولی تصویر بر «عکس» هم صدق می‌کند، پس ملحق نمودن آن به نقش و تصویر در کراهت، مبنی بر احتیاط است.

سؤال: از قدیم در مساجد حایلی - مثل پرده - بین زنان و مردان بوده است. اکنون عده‌ای می‌گویند پرده و دیوار بین زنان و مردان در حال نماز خواندن و موعظه کردن لزوم ندارد. نظر مبارک را در این باره مرقوم فرمایید.

جواب: آن چه که به پوشش زنان از مردان نزدیک تر باشد، با فضیلت تر بوده و موافق احتیاط است.

سؤال: شخصی زمینی را که در کنار مسجد محل بود، وقف آن مسجد نمود به شرط آن که او را بعد از فوت در همان مسجد که از زمین واقف ساخته شده

دفن نمایند. عده‌ای از اهالی این شرط را پذیرفته اند و مسجد محلّ با این زمین یکی شده است و ساختمان سازی به پایان رسیده است. واقف می‌گوید محلّ دفن او را در مسجد مشخص نمایند و عدم رضایت خود را در صورت عدم تعیین اعلام نموده است. آیا می‌توان او را در آن جا دفن نمود؟

جواب: در صورت عدم مزاحمت مقبره با نمازگزاران و عدم آلوده شدن باطن مسجد (چنان چه مثلاً جسد را در صندوق یا مقبره ی سیمانی دفن نمایند)، مانعی ندارد در مسجد دفن شود.

سؤال: اشیایی که به مسجد داده می‌شود، ممکن است گاهی با عنوان وقف و گاهی با عنوان تملیک باشد، آیا احکام شرعی هر کدام از این دو مورد مختلف است؟ لطفاً فرق آن‌ها را مرقوم فرمایید

جواب: هر چه وقف باشد، باید در جهت وقف مصرف شود و آن چه غیر از وقف است، در غیر آن، در امور مربوط به مسجد مصرف می‌شود، مگر جهت خاصی را قید کرده باشد.

سؤال: آیا فرش مسجد یا حسینیه را که وقف خاص است، می‌توان در مجالس شخصی، یا خارج از آن‌ها استفاده کرد؟

جواب: خیر، نمی‌توان.

سؤال: آیا تزئین بیش از حدّ مساجد، جایز است؟

جواب: تزئین آن‌ها به طلا احتیاطاً جایز نیست و هم چنین تزئین آن با تصویر و نقش، به خصوص با تصاویر جانداران.

سؤال: در روستای مجاور ما که مردم آن مهاجرت کرده اند، مسجدی وجود دارد که مخروبه شده است، آیا تعمیر و بازسازی آن لازم است؟

جواب: ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می باشد، مستحب است.

سؤال: اگر رویه ی کفش نجس شود، آن را واکس بزیم و پای تر روی کفش گذاشته و وارد مسجد شویم، آیا فرش مسجد نجس می شود؟

جواب: احتیاطاً آن فرش را تطهیر کنید.

سؤال: آیا کسانی که عذر شرعی دارند، می توانند وارد حیاط مسجد و یا حرم امامان و امام زادگان شوند؟

جواب: ورود به حرم امامان جایز نیست، بنابر احوط، ورود به حیاط مسجد اشکال ندارد.

سؤال: مقداری از پول هیئت و مسجد نزد من است، آیا می توانم فعلاً این ها را خودم مصرف نمایم و هر وقت هیئت احتیاج پیدا کرد بپردازم؟

جواب: خیر، نمی توانید.

سؤال: آیا کتاب هایی که وقف مسجد شده و مورد استفاده نیست را می توان به کتابخانه دیگری منتقل نمود؟

جواب: مثل سایر موقوفات، متعلق به مسجد است.

سؤال: هرگاه انسان سهواً ضرری به مسجد برساند، آیا ضامن است؟ (مثلاً ناخواسته پا روی مهر مسجد گذاشته و آن را شکسته است)

جواب: بله، ضامن است.

سؤال: مسجدی در زمینی بنا شده که قبلاً حمام مخروبه بوده است، آیا نماز در آن صحیح است یا خیر؟

جواب: نیاز به اجازه حاکم شرع دارد.

سؤال: صحبت کردن در مسجد راجع به امور دنیوی، چه حکمی دارد؟

جواب: کراهت دارد.

سؤال: در برخی مناطق به دلیل کمبود سالن، امتحانات دانش آموزان در مساجد برگزار می‌شود، با توجه به این که اکثریت خواهران شرکت کننده بالغ بوده و قطعاً عده‌ای از آنان در عادت ماهانه به سر می‌برند و از طرفی مجبور به شرکت در همان جلسه امتحان هستند و عدم شرکت آن‌ها موجب از بین رفتن زحمات یک ساله آن‌ها خواهد شد، لطفاً بفرمایید آیا مشخص کردن مسجد برای برگزاری امتحانات خواهران جایز است؟ و در صورت برگزاری امتحان در مسجد، خواهانی که در حال عادت ماهانه اند، می‌توانند شرکت کنند؟

جواب: اصل آن برگزاری جایز است و شرکت خواهران در حالت مذکور، حرام است.

سؤال: برخی از اجناس هم چون چای، قند یا... که در مجالس مسجد اضافه می‌آید و در طولانی مدت فاسد می‌شود، آیا می‌توان آن‌ها را فروخت و خرج مسجد نمود، یا می‌توان مقداری از آن را به صورت قرض مصرف نمود و در صورت نیاز به همان مقدار پس داد؟

جواب: آن چه متعلق به مسجد است، باید تحت نظر متولی شرعی مسجد انجام گیرد و هر چه مالک معین دارد، باید به او مراجعه شود.

سؤال: در برخی مساجد به علت شلوغی باید زودتر جا گرفت، اگر کسی برای خود قبل از نماز جایی بگیرد و جهت وضو یا کار دیگر برود و فرد دیگری جای او را بگیرد، نماز خواندن فرد دوم چه حکمی دارد؟ آیا فقط حرام مرتکب شده یا نماز او هم باطل است؟ و در صورت جلب رضایت فرد اول پس از نماز، نماز او چه حکمی خواهد داشت؟

جواب: اگر رحلی در آن جا گذاشته است، اولویت به آن جا پیدا کرده و دیگری که جای او را بگیرد، کار حرام مرتکب شده است، گرچه نمازش باطل نیست.

سؤال: آیا کسی می‌تواند هنگام نماز ظهر و عصر، برای نماز مغرب و عشا برای خود جایی را در مسجد مشخص کند؟ و کسی که جایی را مشخص می‌کند تا چه وقتی نسبت به آن جا حق دارد؟ آیا پس از شروع نماز جماعت نیز حق او باقی است؟

جواب: می‌تواند این طور جا بگیرد، ولی پس از شروع و انعقاد جماعت حق او زایل می‌شود و فرد دیگری می‌تواند در آن جا نماز بخواند.

سؤال: در برخی مساجد بزرگ ترها و پیرمردها و پیرزنها در صف اول یا جاهای خاص مسجد معمولاً جایی اختصاصی برای خود داشته و این امری پذیرفته شده تلقی می‌گردد و گاهی اگر جوانی در آن جا بنشیند، او را جابه جا می‌نمایند، آیا نماز این دسته از افراد اشکالی ندارد؟

جواب: اگر جای کسی را نگیرند، اشکال ندارد.

سؤال: آیا برگزاری مجالس ترحیم در مساجد مشروع است؟ و آیا اگر این مجالس مزاحمتی برای تعقیبات و عبادت نمازگزاران داشته باشد، چه حکمی دارد؟

جواب: مشروع است، در صورتی که مزاحمت با نمازگزاران نداشته باشد.

سؤال: اگر همسایگان مسجد از سر و صدا و پارک وسایل نقلیه و رفت و آمد نمازگزاران مسجد ناراحت باشند، تکلیف آنان چیست؟

جواب: اذیت و آزار مؤمنین همسایه، حرام است.

سؤال: آیا انتقال آب فاضلاب مسجد به وسیله لوله پولیکا از زیر مسجد، در صورت ضرورت جایز است؟

جواب: اشکال ندارد، با فرض عدم صدق تنجیس باطن مسجد.

سؤال: استفاده از بلندگوهای مساجد که صدا در خارج از مسجد پخش می‌کنند، تا چه وقت جایز است؟ آیا پخش مراسم سخنرانی و عزاداری جایز است؟

جواب: اگر سبب اذیت همسایگان شود، جایز نیست.

سؤال: گفته شده اگر زن و مرد بدون حایل و پرده در کنار هم بایستند و نماز بخوانند، کراهت دارد مگر با رعایت فاصله ده زراع که حدود پنج متر می‌شود؛ در صورتی که نماز جماعت باشد، آیا رعایت اتصال صفوف در جماعت با این فاصله جایز است؟

جواب: خیر، باید به نحو مذکور در مسأله ۱۱۵۵ رساله باشد و در این جهت فرقی بین زن و مرد نیست.

سؤال: با توجه به کراهت خواندن شعر در مساجد، لطفاً حکم اشعاری که در مدح یا مرثیه اهل بیت و یا موعظه و مناجات با خداوند است را بفرمایید؟

جواب: خواندن اشعار با موضوعات ذکر شده اشکال ندارد.

سؤال: بدون شک، آشنایی اطفال با مکان‌ها و مجامع مذهبی از کودکی امری پسندیده است، آیا این مطلب با توجه به حکم استحبابی که برای جلوگیری از ورود اطفال غیر ممیز به مسجد می‌شود چگونه قابل جمع است؛ و در صورتی که جلوگیری و ممانعت از ورود آن‌ها موجب تنفر و انزجار آنان از چنین مکان‌های مبارکی می‌شود، آیا باز هم جلوگیری مستحب است؟ و آیا ورود حسنین (علیهم‌السلام) به مسجد و عدم ممانعت پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) از ورود آنان می‌تواند دلیل بر مطلوبیت ورود اطفال و کودکان به مسجد باشد؟

جواب: اگر از اطفال غیر ممیز مواظبت شود - که مراعات آداب مسجد را بکنند - ورود آن‌ها مانعی ندارد.

سؤال: در گوشه مدرسه‌ای، مسجدی قدیمی قرار داشته که فعلاً در آن جا چند طبقه ساختمان ساخته شده است و طبقه هم کف به عنوان مسجد

استفاده می‌شود، آیا طبقه بالا و زیرین - که در محل مسجد ساخته شده است - نیز حکم مسجد را دارد؟

جواب: بلی، یعنی اگر در ابتدای وقف و ساخت مسجد آن طبقات را خارج از مسجد قرار ندادند، حکم مسجد را دارند.

سؤال: آیا پشت دیوار مسجد به طرف بیرون نیز حکم مسجد را دارد و نجس کردن و تصرف در آن حرام است؟

جواب: احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند و اگر نجس شود، نجاستش را برطرف نمایند؛ مگر آن که واقف آن را جزو مسجد قرار نداده باشد.

سؤال: مسجدی که در اثر تعریض خیابان در وسط خیابان قرار گرفته است و فعلاً تبدیل به محل رفت و آمد شده، آیا هنوز احکام مسجد در آن جاری است و نجس کردن یا توقف جنب و حائض در آن قسمت از زمین حرام است؟

جواب: بله، تمام احکام مسجد در مورد آن جاری است.

سؤال: عَلم‌های عزاداری دارای مجسمه‌هایی از حیوانات است، آیا قرار دادن عَلم در مسجد اشکال دارد؟

جواب: اشکال ندارد.

سؤال: آیا می‌توان سهم امام را در ساخت مسجد و حسینیه هزینه کرد؟

جواب: باید با اجازه‌ی مرجع تقلید باشد.

سؤال: در برخی از مساجد به علت ازدحام جمعیت، صف های جماعت در حیاط و حتی کوچه مسجد کشیده می شود، آیا استفاده از مهرهای داخل مسجد در حیاط و کوچه، برای خواندن نماز اشکال دارد؟

جواب: ظاهراً اشکال ندارد.

سؤال: مسجدی کوچک به علت ازدحام جمعیت تبدیل به پنج طبقه شده که هر یک از طبقات اتصال خود را از طبقه زیرین می گیرند، آیا نماز جماعت در طبقات فوقانی که ارتفاع فوق العاده زیادی با سطح مسجد دارد، جایز است؟

جواب: بله، جایز است.

سؤال: ساخت گنبد و مناره جهت مسجد، آیا مطلوب است یا جزو امور زاید و تزئیناتی به شمار می رود؟

جواب: مستحب است مسجد دارای سقف نباشد، بلکه مکروه است تظلیل (سایه بان) به غیر عریش که از بوری یا ساخته می شود و اقرب زوال کراهت به سبب ضرورت و مرجحات دیگر است. و مستحب است مناره در دیوار مسجد باشد و مکروه است بالاتر بودن مناره از سطح بالای مسجد و اقرب ارتفاع کراهت است به سبب ضرورت و حاجت، اگر مقرون به مفسده نباشد.

سؤال: اگر کسی غذایی که در آن سیر وجود دارد بخورد، آیا ورود او به مسجد اشکال دارد؟ اگر دهان او بو ندهد چه طور؟

جواب: اگر دهان وی بو بدهد، کراهت دارد.

سؤال: اخیراً با رواج موبایل بسیار اتفاق می‌افتد که نمازگزاران بدون خاموش نمودن دستگاه تلفن همراه، مشغول نماز شده و در بین نماز دستگاه شروع به زنگ زدن کرده که معمولاً مشتمل بر موزیک است، لطفاً حکم شرعی این مسأله و گوش دادن دیگران به موزیک موبایل را در هنگام نماز بفرمایید؟

جواب: اگر صوتی باشد غیر لهنوی - که از استعمال آلات معدّه حاصل نشده باشد - اشکال ندارد و بر هر تقدیر، موجب بطلان نماز نیست.

سؤال: بر روی برخی از زیلوها اسم مساجد یا عنوان حسینیه نقش شده، مانند: وقف حسینیه حضرت ابوالفضل، یا وقف مسجد فاطمیه، و... نماز خواندن بر روی چنین نوشته‌هایی چه حکمی دارد؟ آیا محو آن‌ها تصرف غیر جایز در اموال حسینیه و مسجد نیست؟

جواب: با فرض عدم هتک، نماز خواندن روی آن‌ها اشکال ندارد و محو آن‌ها باید با اجازه‌ی متولّی باشد.

سؤال: گاه عبارت دعا یا آیه‌ای در کتب وقفی مسجد یا کتابخانه، اشتباه تایپ شده است، آیا تصحیح چنین عبارت‌هایی تصرف غیر جایز در وقف محسوب نمی‌شود؟

جواب: با اجازه‌ی متولّی جایز است.

سؤال: در بسیاری از شهرها و روستاهای مرزی، وهابی‌ها اقدام به ساخت مساجد جهت اهل سنت نموده‌اند، با توجه به این که معمولاً شیعیان از داشتن مسجد در مناطق مرزی محروم هستند، نماز خواندن در مساجد آنان و شرکت در مجالسی که آن‌جا برپا می‌شود، چه حکمی دارد؟

جواب: اگر سبب رونق و ترویج مذهب باطل آن‌ها نباشد، جایز است.

سؤال: آیا کنیسه و کلیسا - که برای عبادت اهل کتاب اختصاص داده شده است - شرعا حکم مسجد را دارد؟

جواب: خیر، شرعا حکم مسجد ندارد؛ لکن تعرض به معابد یهودیان و مسیحیان که در ذمه اسلام هستند و آن معابد هم در دست خود آن‌ها است، جایز نیست، و آن اماکن مثل مساجد محترم است و جایز نیست خراب کردن آن‌ها، مگر با شرایطی که در مساجد هم جاری است.

سؤال: استفاده شخصی از اموال مسجد، توسط مسؤولین مسجد، چه حکمی دارد؟ اگر وجهی در قبال آن پرداخته شود یا صدقه داده شود؟

جواب: جایز نیست.

سؤال ۲۲۸: آیا فروش مصالح اضافه آمده از بنایی مسجد، برای پرداخت قرض همان مسجد جایز است؟

جواب: جایز است.

سؤال ۲۲۹: زمینی برای شخصی بوده که از کشور فرار کرده و رفته است، سپس آن زمین را مسجد کرده‌اند. وظیفه شرعی درباره این مسجد چیست؟

جواب: از او باید تحقیق و جستجو کنند که تا ممکن است از او اذن بگیرند و اگر به او دسترسی حاصل نشد و اجازه از او ممکن نشد، حاکم شرع آن زمین را به جماعتی اجاره دهد که آنجا را مصلی کنند که اجاره به نفع مالک است و هر وقت پیدا شد، پول اجاره را به او بدهند.

سوال ۲۳۱: شخصی سهم خود از حمای را که ثلث ابقایی اولاد پسر است، بر مسجدی وقف نموده است. آیا این وقف صحیح است:

جواب: فقط می تواند حق خود را به مسجد اختصاص دهد و بعد از وفات او حق بطون دیگر به حال خود باقی است و به هر حال وقف آن صحیح نیست.

سوال ۲۳۲: قطعه زمینی به مساحت تقریبی پانزده هزار مترمربع (زمین کشاورزی) توسط اهالی منطقه ای در سال ۱۳۴۲ وقف مسجد امام حسن (علیه السلام) گردیده است، پس از مدتی مسجد فوق تخریب و از طرفی به علت کمی مساحت زیربنای عرصه مسجد و نامناسب بودن جای مسجد به علت وجود چاه، اقدام به ساختن مسجد دیگری در فاصله کمتر از ۲۰۰ متری به نام همان مسجد امام حسن (علیه السلام) در همان روستا شده و مورد استفاده مؤمنین آن روستا هست. آیا جایز است از محل درآمد قطعه تخریب شده مسجد امام حسن (علیه السلام) قدیمی، خرج مسجد امام حسن (علیه السلام) جدید و نوساز گردد؟

جواب: اگر موضوع مصرف اولی منتفی شده است، باید درآمد مذکور صرف در امور خیر شود که این مسجد هم از جمله امور بر و نیک است و در غیر اینصورت در همان مسجد اولی، در صورت ساختمانش مصرف گردد.

سوال ۲۳۳: مسجدی است که به شکل دوطبقه ساخته شده یعنی طبقه بالای آن به صورت بالکن و طبقه پایین معمولی هست، این بالکن به صورت مخروبه درآمده است و هیچ استفاده ای از آن نمی شود و موجب تاریکی مسجد نیز هست. آیا اجازه می دهید این بالکن را از وسط مسجد برداریم؟

جواب: مناسب است طبقه بالا از وجوه بریه و خیریه، با مراجعه به اهلش تعمیر شود و تخریب جایز نیست.

سوال ۲۳۴: مسجدی در کنار خیابان واقع شده و درآمد اوقافی هم ندارد و مردم محل برای هزینه‌های آن دچار مزیقه شده‌اند. با توجه به این که حیاط مسجد فضای کافی برای احداث چند باب مغازه را دارد و از نظر فضا هم مشکلی ایجاد نمی‌شود و صیغه وقف هم بر مسجد جاری نشده است، آیا ساخت مغازه‌ها را اجازه می‌دهید تا درآمد آن صرف هزینه‌های مسجد گردد؟
جواب: جایز نیست.

سوال ۲۳۵: برای تعمیر مسجد، ایوان قدیمی آن را که ۱/۵ متر از سطح زمین ارتفاع داشت خراب کردیم. آیا اجازه می‌دهید هنگام ساختن، در زیر ایوان جدید در همان ابعاد قدیمی، مغازه‌ای بسازیم که درآمد آن صرف مسجد شود؟
جواب: اگر ایوان جزو مسجد است، نمی‌شود مغازه‌ای ساخت.

سوال ۲۳۶: شخصی مسجدی را وقف کرده و در وقف نامه قید کرده، که امام جماعت مسجد مذکور سید باشد. در این صورت امامت غیر سید چه حکمی دارد و تکلیف مأمورین در رابطه با او چیست؟

جواب: این شرط صحیح است و در صورت امکان باید سید امامت کند و اگر تحصیل امام جماعت سید ممکن نشد، مسجد بودن محفوظ است و در این صورت غیر سید عادل می‌تواند امامت کند و اگر امام عادل غیر سید در آنجا جماعت بخواند، عمل او حمل بر صحت می‌شود که به ناچار در صورت عدم امکان تحصیل سید امامت کرده است و الله العالم.

سوال ۲۳۷: مسجدی ۱۰۰ متر مربع مساحت دارد که در شمال این مسجد قطعه زمینی حدود ۲۰۰ متر طبق مدارک موجود، به عنوان باغچه مسجد وجود دارد که جزو ساختمان مسجد نیست، آیا می توان در این قطعه زمین حسینیة ای احداث نمود؟

جواب: اگر زمین متعلق به مسجد است، نمی توانند آن را به حسینیة تبدیل کنند و باید طبق وقف از آن استفاده نمایند. بله، اگر وقف بر جهت خاصی ممکنه نیست، می توانند از آن به عنوان سالنی که توسعه مسجد باشد، ولی خصوصیات مسجد بودن را نداشته باشد، بسازند که به حسب ظاهر مانعی ندارد و الله العالم.

سوال ۲۳۸: زمینی به مساحت ۸۰۰ متر مربع برای احداث مسجد از طرف دو نفر بهایی به اهالی محله ما اهدا شد و صیغه وقف مسجد جاری و در اداره اوقاف ثبت گردید. ولی به علت نداشتن هزینه راکد مانده است، لکن افراد نامبرده فعلاً راضی به تکمیل ساختمان مسجد نیستند. نظر مبارکتان در رابطه با عدم رضایت آن ها چیست؟

جواب: نامبردگان حقی ندارند و وقف مزبور اشکالی ندارد و الله العالم.

سوال ۲۴۱: مسجدی را در زمینی با سهم امام (علیه السلام) و وجوهات دیگری بنا کرده اند و سپس مطلع شده اند که آن زمین سابقاً وقف حسینیة بوده است، تکلیف شرعی چه هست؟

جواب: باید آن را به همان حسینیة برگردانند و وجوهاتی را که در آن مصرف کرده اند، آن چه از آن ها که جواز مصرف در حسینیة هم دارد، مانعی ندارد و اگر موردی از آن ها باشد که فقط برای صرف در مسجد

جواز داشته است، آن مقدار را ضامن‌اند.

سوال ۲۴۴: یکی از نهادها سنگ‌ها و مصالحی را از صاحبان آن‌ها مصادره کرده و با آن‌ها مسجد ساخته است و مالک راضی نیست. اگر آن مصالح در دیوار یا سقف مسجد مصرف شده باشد، نماز خواندن روی زمین آنچه حکمی دارد؟
جواب: نماز در آن بلامانع است، زیرا فقط ساختمان آن غصبی است که باید پول آن را به مالک بدهند و بعد آن را وقف کنند.

سوال ۲۴۵: آیا زمین موقوفه برای قبرستان یا غیر آن را می‌تواند مسجد کرد؟

جواب: خیر، زیرا مسجد ملازمه با بقای ابدی در آنجا دارد و این امر با وقف برای غیر، منافات دارد، ولی مصلی قرار دادن آن زمین، به صورتی که ممنوع از دفن نباشد، جایز است.

سوال ۲۴۶: آیا جایز است با کمک‌های مالی که از مردم و زکات و غیره گرفته شده، حمام عمومی نیمه تمامی را که اصلاً مورد استفاده قرار نگرفته است، تخریب و صرف در نیازهای مسجد کنند؟

جواب: اگر امکان دارد، احتیاطاً از بخشندگان و دهندگان آن وجوه اجازه بگیرند، وگرنه با رضایت اهالی آن محل جایز است.

سوال ۲۴۷: مالک زمینی مرده و ورثه او هم مورد شناخت و در دسترس نیستند و مردم، آن زمین را مسجد کرده‌اند. آیا این کار صحیح بوده است؟ تکلیف چیست؟

جواب: باید حاکم شرع اجازه دهد ثمن و قیمت زمین را صدقه دهند، هرچند به این که اهل خیر آن را بخرند و پول آن را صدقه دهند تا نماز در آنجا جایز باشد و احتیاط در این است که پس از صدقه قیمت، صیغه وقف را مجدداً بخوانند.

سوال ۲۴۸: فروختن فرش مسجد و تبدیل آن به فرش بهتر چه حکمی دارد؟

جواب: در صورتی که با عدم تعویض از بین می‌رود، جایز است.

سوال ۲۴۹: مصالح اضافی مسجدی را برای مسجد دیگری قرض می‌دهند تا

در ضروریات آن مسجد مصرف گردد، آیا جایز است؟

جواب: جایز است، نه برای مصرف در تجملات آن.

سوال ۲۵۱: مسجدی قدیمی، قابل استفاده و دارای سابقه ۴۰۰ ساله در

روستایی وجود دارد. ولی گروهی قصد دارند مسجد دیگری، آن هم در زمین

موقوفه بسازند. آیا نماز خواندن در مسجد جدید جایز است؟

جواب: در زمین موقوفه مسجد نمی‌شود و اگر متولی موقوفه مصلحت

بیند مصلی می‌شود و مسجد قبلی به مسجد بودن خود باقی است.

سوال ۲۵۲: مسجدی دارای حجره‌هایی است که برای مدرسه وقف شده است.

چندین سال پیش به عنوان حوزه علمیه از آنجا استفاده می‌شود. چند سال

است که حوزه علمیه به جای دیگری منتقل شده است، مسجد و حجره‌ها رو

به خرابی هستند و مسجد به کلی تعطیل شده است. اکنون عده‌ای از جوانان

متدین و فرهنگی می‌خواهند در آن مسجد فعالیت فرهنگی کنند. چند ماه

است شروع به کار کرده‌اند و در حد توان خودشان قدم‌هایی برداشته‌اند. اکنون ضرورت ایجاد می‌کند که در آن مسجد پایگاه مقاومتی تشکیل دهند و یکی از حجره‌ها را به این امر مهم اختصاص دهند تا بتوانند از این طریق جوانانی را جذب مسجد و فعالیت‌های دینی کنند. استفاده کردن از این حجره به عنوان مرکز پایگاه مقاومت و مرکز فرهنگی در دو حالت زیر، از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

۱. استفاده کردن از آن بدون اجاره.

۲. استفاده کردن از آن به طریق اجاره و صرف اجرت آن در امور مسجد.

جواب: تا ممکن است برحسب وقف عمل شود.

سوال ۲۵۳: اگر مسجدی را در سه طبقه تأسیس و هر طبقه را جهت امری اختصاص دهند، مثلاً زیرزمین را تأسیسات مسجد، طبقه همکف را به زنان و طبقه بالا را به مردان اختصاص دهند، به نظر حضرت عالی چه حکمی دارد؟

جواب: اگر زمین آن وقف مسجد است و تمامیت وقف محقق شده است، نمی‌توانند چنین کنند و تمام طبقات به حکم مسجد است و در غیر این صورت، وقف هر طبقه و هر قسمت برای امری مانعی ندارد و یا این که اصلاً وقف شرعی نباشد و به عنوان نمازخانه باشد.

سوال ۲۵۵: واقفی زمینی را برای مسجد وقف کرده است، به این شرط که به فلان نام باشد، سازنده مسجد می‌خواهد آن را به نام دیگری بسازد. تکلیف چیست؟

جواب: آن مسجد را به نام هر دو بسازند، زیرا قیودی که در ابتدای وقف بوده باید مراعات شود.

سوال ۲۵۶: شهرداری قطعه زمینی را برای احداث مسجدی به اهالی محل اهدا نموده، مشروط بر این که در مدت قرارداد مردم نسبت به شروع احداث مسجد اقدام نمایند. کلنگ مسجد توسط امام جمعه زده شد، ولی به علت رسیدن زمستان، به همان صورت باقی مانده است. آیا با این عمل زمین مذکور مسجد محسوب می شود و آیا شهرداری می تواند لغو قرارداد نماید؟

جواب: تا ممکن است باید به حالت اولیه اش برگردانند و در صورت عذر، اگر از موارد جواز فروش وقف باشد، آن را بفروشند و مشتری اگر خواست آن را وقف مسجد کند.

سوال ۲۵۸: مسجدی را تعمیر و توسعه داده ایم، ولی طبق طرح هادی، از طرف شرق و شمال مسجد ملزم به عقب نشینی شدیم. با عنایت به این که هر دو طرف عقب نشینی شده، راه عمومی بوده و نیاز مبرم به تعریض و توسعه جهت عبور و مرور مردم و ماشین ها دارد، خواهشمند است نظر تان را در رابطه با این عقب نشینی بفرمایید.

جواب: نمی توانند عقب نشینی بکنند و تا ممکن است تعمیری نکنند تا مستمسکی برای عقب نشینی نشود و اگر خراب کرده اید، مقدار عقب نشینی را دیوار بکشید و محصور کنید تا عقب نشینی مستند به شما نباشد و الله العالم.

سوال ۲۵۹: برای توسعه مسجد جامع، خانه های اطراف آن را خریداری و به مسجد ملحق کردیم که یکی از آن ها خانه یک بهایی بود و بین مسجد قدیم و یکی از خانه ها کوچه ای به عرض ۱/۵ متر واقع شده بود که با رضایت اهالی، آن کوچه هم به مسجد ملحق شد. با توجه به این که کوچه های اطراف مسجد

را گسترش داده‌ایم، به طوری که مشکلی برای رفت و آمد مردم وجود ندارد، ولی بعد از ساخت، عده‌ای به دو جهت در مسجد شبهه دارند.

۱. چون بخشی از این مسجد قبلاً خانه بهایی بوده است.

۲. کوچه عمومی به آن ملحق شده است؛ لطفاً حکم شرعی را در این باره بیان فرمایید.

جواب: ساختمان فوق مسجد است به استثنای کوچه‌ای که ملحق به مسجد شده که آن مقدار بدون این که از محل عبور بودن خارج شود می‌تواند مصلی باشد و نماز در آن قسمت جایز است و آنچه از بهایی الاصل به مسجد ملحق شده مسجد است. بله، اگر او اول مسلمان بوده و بعد بهایی شده است رضایت ورثه مسلمان او جلب شود.

سوال ۲۶۰: مسجد قدیمی روستا سابقاً مسجد جامع بوده ولی بعداً دیگر نماز جماعت و مراسم مذهبی در مساجد دیگر برگزار می‌شود آن مسجد رو به تخریب است؛ آیا همچنان مسجد جامع باقی است.

جواب: مسجد جامع از جامعیت خارج نمی‌شود.

سوال ۲۶۱: در یک طرف مسجد راهی است که دو طرف آن باز و محل عبور و مرور است. عده‌ای می‌خواهند طرف دیگر این راه را با خود این راه برای توسعه، داخل مسجد کنند، آیا جایز است؟

جواب: چون این راه عبور است و تمام عابری در آن حق دارند، جایز نیست آن را مسجد کنند و اگر خواستند آن را مصلی (نمازخانه) کنند، بنابر احوط باید راهی برای عبور. حتی در موقع نماز، بگذارند؛ مانند این که در طبقه بالای آن مصلی بسازند و زیر آن، مسیر عبور و مرور مردم باشد.

سوال ۲۶۲: غیر از اصل مسجد، چه قسمت‌هایی از مسجد جزو مسجد است؟
جواب: پشت‌بام و سرداب و محراب بنابر اظهر جزو مسجد است مگر این که علم به خروج آن‌ها از مسجد حاصل شود.

سوال ۲۶۴: هیئت هفت نفره ی واگذاری اراضی، زمین این‌جانب را بدون اطلاع و رضایت من به دیگری واگذار کرده و در عوض آن، زمین دیگری را از آن دریافت داشته و به ساخت مسجد اختصاص داده است. آیا نماز خواندن در آن مسجد صحیح است؟
جواب: با احراز رضایت مالک، نماز صحیح است.

سوال ۲۶۵: آیا جایز است زمین وقفی را اجاره کنند و مسجد بسازند؟
جواب: مسجد نمی‌شود و در مواردی که اجاره دادن جایز است، مُصلی (نمازخانه) می‌شود نه مسجد.

سوال ۲۶۸: در ادارات و یا بعضی از مکان‌ها مثل پارک، مکانی را به عنوان نمازخانه قرار می‌دهند و بعد از مدتی کسانی که به آنجا رفت‌وآمد می‌کنند به آن، مسجد می‌گویند، با وجود این که ممکن است بعدها آن مکان به چیز دیگری تبدیل شود. آیا آن مکان حکم مسجد را دارد و احکام مسجد درباره آن جاری می‌شود؟
جواب: اگر به عنوان مسجدیت وقف نشده باشد، مسجد نیست.

سوال ۲۶۹: اتاق‌هایی در حیاط مسجد بدون استفاده مانده و در حال تخریب است. تبدیل آن‌ها به حیاط مسجد چه حکمی دارد؟

جواب: اگر ممکن است اتاق‌های مذکور را تجدید بنا نمایند تا در جهت خاصی که در وقف تعیین شده به کار رود و تبدیل به حیاط نمایند و اگر ممکن نیست، با مراعات آنچه که مناسب‌تر است و صلاحیت بیشتر دارد، مانع ندارد.

سوال ۲۷۲: آیا تخریب قسمتی از مسجد یا تمام آن، جهت تعریض خیابان جایز است؟

جواب: جایز نیست.

سوال ۲۷۳: آیا عقب‌نشینی، هنگام تجدید بنای مسجد، طبق قوانین شهرداری به نحوی که چند متر از مسجد داخل خیابان واقع شود جایز است؟

جواب: جایز نیست.

سوال ۲۷۴: دو باب حجره برای ضروریات و دفتر مسجد ساخته‌اند، آیا تبدیل آن به پایگاه بسیج و مانند آن، جایز است؟

جواب: جایز نیست.

سوال ۲۷۵: در محوطه مسجد، دو باب دکان جهت انجام کارهای صندوق قرض‌الحسنه عام‌المنفعه با موافقت هیئت امنای مسجد احداث شده است و بابت آن سالانه مبلغی به مسجد اجاره پرداخت می‌شود. آیا ادامه کار این صندوق در مکان فعلی جایز است؟

جواب: اگر محوصله مسجد وقف حیاط مسجد یا مثل آن است، تغییر آن به دکان جایز نیست و باید به حال اول برگردد و چنان چه از اراضی

مسجد است که باید عواید آن صرف مسجد شود، ساختن دکان در آن و اجاره‌ی آن و صرف عواید در مسجد با نظر متولی شرعی و با نبودن شخص خاص به عنوان متولی، با نظر حاکم شرع، اشکال ندارد.

سوال ۲۷۶: درب ورودی مسجدی بین دو مغازه متعلق به مسجد قرار گرفته است، به طوری که از طرف خیابان، ظاهر مسجد را به شکل تجارت‌خانه در آورده است، برداشتن آن دو مغازه چه حکمی دارد؟
جواب: از مغازه متعلق به مسجد، باید استفاده مغازه شود و نباید از بین ببرند.

سوال ۲۷۷: اگر کسی اندکی از خاک مسجدی را از آنجا خارج کرده باشد و آن خاک مفقود شده باشد، وظیفه او چیست؟
جواب: اگر مقدار کمی است که به نظر عقلاً موجب ضمان نیست، در فرض سئوال وظیفه‌ای ندارد.

سوال ۲۷۸: فرش‌های مسجدی فرسوده شده و در صورت عدم تعویض از بین می‌رود. آیا جایز است آن‌ها را فروخته و به احسن تبدیل کنیم؟
جواب: جایز است.

سوال ۲۷۹: مسجدی است قدیمی که دارای فرش و اثاثیه فراوان است و در نزدیکی آن مسجد جدیدی ساخته شده که جمعیت زیادی به آنجا می‌روند و وسایل قدیم در معرض تلف و احیاناً سرقت است. آیا می‌توان آن وسایل را به مسجد جدید نقل داد؟

جواب: اگر در مسجد قدیم قابل استفاده نباشد، انتقال عین آن وسایل یا

بدل آن‌ها، اشکال ندارد.

سوال ۲۸۱: چیزهایی که به عنوان نذر و یا کمک به مسجد داده می‌شود، مانند پنکه و چراغ و...، چنان چه زائد بر احتیاج باشد، آیا متولی می‌تواند وسایل اضافه را بفروشد و به سایر هزینه‌های لازم مسجد برساند؟

جواب: جایز است.

سوال ۲۹۲: مسجدی جهت توسعه و بازسازی، بابت پرداخت مصالح، مزد کارگر و بنا مدیون است و طلب کاران از این بابت ناراضی هستند؛ با توجه به درآمد مسجد از طریق چندین مغازه موقوفه و مراسم مذهبی و خودداری متولی از پرداخت بدهی مسجد، اقامه نماز جماعت و انجام مراسم مذهبی در مسجد فوق چه حکمی خواهد داشت؟

جواب: بدهی مسجد ربطی به نماز در آن ندارد و جماعت و نماز در آن صحیح است و لازم است کسانی که متصدی هستند نسبت به بدهی مسجد رسیدگی و اقدام داشته باشند.

سوال ۲۹۴: در یکی از مناطق مسکونی، مسجدی با هزینه سازمان آب و برق بنا گردیده است و تمامی بودجه شامل: بنا، دستگاه‌های صوتی، امکانات اولیه، فرش، موکت، یخچال، اجاق گاز و... و همچنین مراسم مولودی و سوگواری ائمه علیهم‌السلام و مراسم مربوط به ماه مبارک رمضان از هزینه آن سازمان تأمین می‌گردد. حکم شرعی این گونه هزینه‌ها را از بودجه سازمانی اعلام فرمایید تا مشکل مسلمین نمازگزار در این مسجد و مساجد مشابه حل شود.

جواب: اگر از محل درآمد حلال و با اذن من له الاذن (صاحب مغازه)

بوده است، اشکال ندارد.

سوال ۲۹۷: زمینی در کنار مسجد بوده که آن را برای مسجد وقف کرده‌اند، متولی مسجد صلاح دیده آن زمین را جهت رفت‌وآمد به وضوخانه، به کوچه تبدیل کند. همسایه مسجد از امین مسجد تقاضا می‌کند از خانه‌اش دری به این کوچه باز کند. آیا امین می‌تواند اجازه دهد؟ اگر همسایه دری باز کرده باشد، چه حکمی دارد؟

جواب: امین مذکور حق این اجازه را ندارد و همسایه هم باید این درب را مسدود کند.

سوال ۲۹۸: مسجد جامع دارای یک شبستان قدیمی است که فرسوده و غیرقابل استفاده است و به تشخیص معماران باید تخریب شود و مسجدی هم در کنار مسجد جامع است که می‌خواهیم آن را به این مسجد ملحق کنیم و زمین‌های زیادی نیز اطراف مسجد توسط افراد خیر خریداری شده تا برای توسعه مسجد از آن استفاده گردد. حال سه مسأله مطرح است:

۱. نیاز به وضوخانه (محل وضو نه توالت) داریم که مهندسیین، ساخت آن را در زیرزمین مناسب می‌دانند. آیا می‌توان آن را در مسجد قدیمی احداث نمود؟
۲. آیا می‌توان برای توسعه مسجد، شبستان قدیمی و مسجد مخروبه را. که بنایی ندارد. جزو صحن قرارداد؟ با توجه به این که قصد داریم روی صحن هم سقفی بنا کنیم، تا در زمستان هم برای نمازگزاران قابل استفاده باشد.
۳. آیا می‌توان وضوخانه را در زمین‌های خریداری شده احداث کرد. مخصوصاً آن که هنوز به مسجدیت در نیامده است؟

جواب: وضوخانه را باید در آن قسمتی که سابقاً مسجد نبوده ساخت

و نیازمندی‌های ذکرشده پیش از صیغه وقفیت جایز است و مسجد هم نباید حیاط مسجد شود.

سوال ۲۹۹: زمین مسجیدی وقف بر امامزاده‌ای است که در جنب آن قرار دارد، آیا مسجد باید اجازه بپردازد؟

جواب: در زمین وقفی نمی‌شود مسجد بنا کرد و اگر به صورت مصلی باشد، مانعی ندارد.

سوال ۳۱۸: آیا هیئت امناء می‌توانند در ازای برگزاری مجالس تحریم در مسجد، مبلغی از صاحبان عزا دریافت و خرج آب و برق مسجد نمایند؟
جواب: اگر با اجازه متولی باشد، مانعی ندارد.

سوال ۳۲۰: تعریف مسجد جامع چیست؟

جواب: مسجیدی است که در اوقات نماز معمولاً غالب اهالی شهر به آنجا می‌آیند، هر چند که از آن محل هم نباشند.

سوال ۳۳۰: طبق مقررات، اماکن عمومی. مانند مسجد. نیز باید پول مربوط به آب و برق را بپردازند و چون مساجدی که موقوفه ندارند، معمولاً با مشکل پرداخت قبض آب و برق و گاز مواجه هستند، حکم کسانی که از آب و برق و گاز مسجد، جهت نماز و عبادت استفاده می‌کنند چیست؟ و آیا هر یک از آن‌ها باید به میزان مصرف خود به مسجد کمک کنند؟

جواب: اگر فردی نباشد که تبرعاً چنین هزینه‌هایی را پرداخت کند، استفاده‌کنندگان از این مکان باید بدهند.

سوال ۳۳۲: آیا استفاده‌ی همسایگان مسجد از آب و برق مسجد و یا استفاده نمازگزاران از برق مسجد جهت ضبط، شارژ موبایل، شارژ دوربین فیلم‌برداری و عکاسی و یا نمایش فیلم جهت امور فرهنگی جایز است؟
جواب: هر چه برخلاف جهت مقصود در متعلقات وقف است، جایز نیست.

سوال ۳۳۵: در بسیاری از شهرها سازمان میراث فرهنگی، مساجد قدیمی و تاریخی آن شهر را به عنوان آثار میراث فرهنگی معرفی و برخی از محراب‌ها و یا قسمت‌های تاریخی آن را محصور و در معرض نمایش قرار داده است، با توجه به این مطلب؛

۱. آیا عمل سازمان مزبور جهت حفظ آثار تاریخی مسجد که منجر به محصور کردن برخی از قسمت‌های مسجد می‌شود، جایز است؟
جواب: راه حفظ این بناها، منحصر در محصور کردن نیست.

۲. آیا سازمان مزبور اجازه دارد که برای دیدن جهان گردان و دیدارکنندگان وجهی دریافت نماید؟

جواب: با صلاحدید متولی شرعی، در محدوده‌ای که مزاحمت با جهت وقف ندارد، مانعی نیست.

۳. در بین دیدارکنندگان از چنین مساجدی جهانگردان خارجی، کفار و اهل کتاب وجود دارند، آیا اجازه ورود به آنان در مسجد به جهت آشنا شدن با فرهنگ ایرانی و اسلامی جایز است؟

جواب: جایز نیست.

۴. در برخی از این مساجد حجره‌هایی جهت تحصیل طلاب علوم دینی قرار داشته که به دنبال تصرف سازمان میراث فرهنگی فعلاً به صورت متروکه در آمده است، آیا عمل مزبور جایز است؟

جواب: ممانعت از استفاده‌ی از موقوفه در جهت وقف جایز نیست.

سوال ۳۳۶: مسجدی که دارای آشپزخانه وسیع و مجهز است. که قابلیت استفاده فراوانی دارد. آیا پخت و پخش غذا در آن، جهت مراسم عزاداری حسینیه و یا مجالس خانگی چه حکمی دارد؟ و آیا پختن غذا و دریافت اجرت و اجاره و هزینه کردن درآمد آن، جهت مصارف مسجد، جایز است؟
جواب: با اجازه متولی مسجد جایز است.

سوال ۳۳۷: لطفاً حدود اختیارات هیئت امنا، واقف، متولی و امام جماعت مسجد را مشخص فرمایید تا از تداخل امور و اختلاف در مسائل جلوگیری شود.

جواب: تصرفات مشروعه در مسجد باید فقط تحت نظر متولی شرعی مسجد باشد.

سوال ۳۴۲: گاه عبارت دعا یا آیه‌ای در کتب وقفی مسجد یا کتابخانه، اشتباه تایپ شده است، آیا تصحیح چنین عبارت‌هایی تصرف غیرمجاز در وقف محسوب نمی‌شود؟

جواب: با اجازه‌ی متولی جایز است.

سوال ۳۴۵: آیا ساخت مسجد و حسینیه بیش از حد نیاز در یک شهر، روستا یا محله اسراف محسوب می‌شود؟
جواب: موارد آن مختلف است.

سوال ۳۴۶: بسیاری از امور فرهنگی و آموزشی از قبیل تشکیل کلاس‌های آموزشی، هنری و تفریحی تابستانی جهت جوانان و نوجوانان، نمایش فیلم، اجرای مسابقه، تئاتر و... در گذشته رایج نبوده و لذا قطعاً در وقف نامه‌ها لحاظ نگردیده است. حال با توجه به ضرورت اجرای چنین برنامه‌های فرهنگی و عدم امکان اجرای آن در مکانی غیر از مسجد، آیا حضرت‌عالی انجام چنین فعالیت‌ها و برنامه‌هایی را در مساجد جایز می‌دانید؟

جواب: باید از کارهایی که با احترام مسجد منافات دارد و یا مزاحم نمازگزاران است، کلاً اجتناب شود.

سوال ۳۴۷: بازی کردن و یا ورزش کردن در مساجد. مثل نرمش، تنیس و یا ورزش‌های رزمی و یا نمایش فیلم به صورت زنده و یا ویدئویی چه حکمی دارد؟

جواب: غرض اصلی از مسجد عبادت و اقامه‌ی نماز است و استفاده‌ی از وقف، در غیر جهت وقف جایز نیست و باید در مسجد، از کارهایی که با احترام آن منافات دارد و یا مزاحم نمازگزاران است اجتناب شود.

سوال ۳۴۹: قرض دادن پولی که متعلق به مسجد است، چه حکمی دارد؟
جواب: جایز نیست.

« آیت اللہ العظمیٰ
فاضل لنکرانی رحمۃ اللہ علیہ »

• نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است و هر کس بفهمد که نجس شده است باید فوراً نجاست آن را برطرف کند، و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون مسجد را هم نجس نکنند، و اگر نجس شود نجاستش را برطرف نمایند، مگر آنکه واقف آن را جزء مسجد قرار نداده باشد.

• اگر نتواند مسجد را تطهیر کند یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند تطهیر مسجد بر او واجب نیست ولی باید به کسی که می‌تواند تطهیر کند اطلاع دهد.

• اگر جائی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست باید آنجا را بکنند، یا اگر خرابی زیاد لازم نمی‌آید خراب نمایند. و پر کردن جائی که کنده‌اند و ساختن جائی که خراب کرده‌اند واجب نیست، بلی اگر آن کس که نجس کرده بکند یا خراب کند در صورت امکان باید پر کند و تعمیر نماید.

• اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند یا در طرح توسعه و تعریض کوچه و خیابانهای شهر و روستا قسمتی از مسجد در کوچه و خیابان واقع شود بنابر احتیاط واجب تنجیس آن جایز نیست و تطهیر آن واجب است.

• جسد میت را پیش از غسل دادن در مسجد گذاشتن اگر موجب سرایت نجاست به مسجد یا مستلزم بی احترامی به مسجد نباشد مانعی ندارد ولی بهتر آن است که جنازه میت را در مسجد نگذارند اما بعد از غسل بی اشکال است.

• نجس کردن حرم پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و حرم امامان حرام است، و اگر نجس شود چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد تطهیر آن واجب است، بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند.

• اگر حصیر یا فرش مسجد نجس شود، بنابر احتیاط واجب باید آن را آب بکشند.

• بردن عین نجاست مانند خون و بول در مسجد اگر بی احترامی به مسجد باشد حرام است و همچنین بردن چیزی که نجس شده (مانند لباس و کفش نجس) در صورتی که بی احترامی به مسجد باشد حرام است.

• اگر برای مراسم عزاداری و روضه خوانی و سوگواری یا جشنهای مذهبی و مانند آن مسجد را چادر بزنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای و غذا در مسجد ببرند در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز

خواندن نشود اشکال ندارد.

• بنابر احتیاط واجب نباید مسجد را به طلا زینت کنند و همچنین نباید بنابر احتیاط صورت چیزهائی که مثل انسان و حیوان روح دارد در مسجد نقش کنند، ولی نقاشی چیزهائی که روح ندارد، مثل گل و بوته مکروه است.

• اگر مسجد خراب هم شود نمی‌توانند آن را بفروشند یا داخل ملک یا جاّده کنند.

• فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد حرام و اگر مسجد خراب شود، باید آنها را صرف تعمیر همان مسجد کنند، و چنانچه به درد آن مسجد نخورد، باید در مسجد دیگر مصرف شود، ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد می‌توانند آن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند.

• ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می‌باشد مستحب است و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند.

• تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن مستحب است، و کسی که می‌خواهد مسجد برود مستحب است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و فاخر و قیمتی بپوشد، و ته کفش خود را واریسی کند که نجاستی به آن نباشد، و موقع داخل شدن به مسجد مستحب است اول پای راست و موقع بیرون آمدن اول پای چپ را بگذارد و همچنین مستحب است از

همه زودتر به مسجد آید و از همه دیرتر از مسجد بیرون رود.

• وقتی انسان وارد مسجد می‌شود مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است.

• خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به کارهای دنیا و مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد مکروه است، و نیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد و گمشده‌ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد.

• راه دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است ولی اگر آوردن بچه‌ها مزاحمتی ایجاد نکند و باعث علاقمندی آنان به نماز و مسجد شود مستحب است.

• کسی که سیر و پیاز و مانند اینها خورده و بوی دهانش مردم را آزار می‌دهد مکروه است به مسجد برود.

« آیت اللہ العظمیٰ میرزا
جواد تبریزی رحمۃ اللہ علیہ »

• نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است، و هر کس بفهمد که نجس شده است باید فوراً نجاست آن را برطرف کند، و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند، ولی اگر نجس شود برطرف کردن آن لازم نیست مگر در صورتی که بقاء نجاست موجب هتک مسجد باشد.

• اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید، یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست، ولی بنابر احتیاط واجب باید به کسی که احتمال می‌دهد تطهیر کند اطلاع دهد.

• اگر جائی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست، باید آنجا را بکنند یا خراب نمایند در صورتی که خرابی کلی و مستلزم ضرر وقف نباشد، و پر کردن جائی که کنده اند، و ساختن جائی که خراب کرده اند، واجب نیست، ولی اگر چیزی مانند آجر مسجد نجس شود، در صورتی که ممکن باشد، باید بعد از آب کشیدن به جای اولش بگذارند.

• اگر مسجدی را غضب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند، یا به طوری خراب شود که نماز خواندن در آن ممکن نباشد، بنابر احتیاط باز هم نجس کردن آن حرام است ولی تطهیر آن واجب نیست.

• نجس کردن حرم امامان علیهم السلام حرام است و اگر یکی از آنها نجس شود، چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد، تطهیر آن واجب است، بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند.

• اگر حصیر مسجد نجس شود، بنابر احتیاط باید آن را آب بکشند، ولی چنانچه نجاست حصیر بی احترامی به مسجد باشد و بواسطه آب کشیدن، خراب می شود و بریدن جای نجس بهتر باشد، باید آن را ببرند.

• بردن عین نجس و متنجس در مسجد اگر بی احترامی به مسجد باشد حرام است، بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد، عین نجس را در مسجد نبرند.

• اگر مسجد را برای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود اشکال ندارد.

• احتیاط مستحب این است که مسجد را به طلا و صورت چیزهائی که مثل انسان و حیوان روح دارد زینت نکنند.

• اگر مسجد خراب هم شود نمی توانند آن را بفروشند یا داخل ملک و جاده نمایند.

• فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد چه جزء بنا حساب بشود یا نه باطل است، و اگر مسجد خراب شود، باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند، و چنانچه به درد آن مسجد نخورد، باید در مسجد دیگر مصرف شود، ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد چنانچه جزء بنا حساب نشود می‌توانند آن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند.

• ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می‌باشد مستحب است، و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند، بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده، برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند.

• تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن مستحب است، و کسی که می‌خواهد مسجد برود مستحب است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد و ته کفش خود را واریسی کند که نجاستی به آن نباشد، و موقع داخل شدن به مسجد، اول پای راست، و موقع بیرون آمدن، اول پای چپ را بگذارد، و همچنین مستحب است از همه زودتر به مسجد آید و از همه دیرتر بیرون رود.

• وقتی انسان وارد مسجد می‌شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند، و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است.

• خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد، و صحبت کردن راجع به کارهای دنیا، و مشغول صنعت شدن، و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد، مکروه است.

• و نیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد و گمشده‌ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند، ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد.

• راه دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است، و کسی که پیاز و سیر و مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت می‌کند، مکروه است به مسجد برود.

« آیت اللہ العظمی صافی
گلیایگانی (دامت برکاته)

• نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است و هر کس بفهمد که نجس شده است باید فوراً نجاست آن را برطرف کند و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند و اگر نجس شود نجاستش را بر طرف نمایند.

• اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید. یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست ولی بنا بر احتیاط واجب، باید به کسی که می‌تواند تطهیر کند اطلاع دهد.

• اگر جایی از مسجد نجس شود و تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن مقدار کمی از آن ممکن نباشد، باید آنجا را بکنند یا خراب نمایند و پر کردن و ساختن آن قسمت هم واجب نیست مگر این که خود کسی که نجس کرده خراب کند که در این صورت بنا بر احتیاط باید آن قسمت را بسازد و یا پر کند. و اگر مسجد به نحوی نجس شده باشد که برای تطهیر آن ناچار باشند تمام مسجد را خراب کنند، خراب کردن آن جایز نیست، چنان چه متبرعی هم باشد که بعد از تخریب آن را بسازد، جایز بودن

خراب کردن آن مشکل است ولی اگر ممکن است باید ظاهر آن را بنا بر احتیاط تطهیر نمایند، و اگر چیزی مانند آجر مسجد که ممکن است آن را برگرداند، نجس شود، باید بعد از تطهیر آن را به مسجد برگرداند.

• اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند، یا بطوری خراب شود که نماز خواندن در آن ممکن نباشد، باز هم نجس کردن آن حرام و تطهیر آن واجب است.

• نجس کردن حرم ائمه: حرام است و اگر نجس شود چنانچه نجس ماندن آن بی‌احترامی باشد، تطهیر آن واجب است، بلکه احتیاط واجب آن است که اگر بی‌احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند.

• اگر حصیر مسجد نجس شود، باید آن را آب بکشند، ولی چنانچه نجاست حصیر بی‌احترامی به مسجد باشد و به واسطه آب کشیدن، خراب می‌شود و بریدن جای نجس بهتر است، باید آن را ببرند.

• بردن عین نجس - مانند خون - در مسجد اگر بی‌احترامی به مسجد باشد حرام است بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی‌احترامی هم نباشد، عین نجس را در مسجد نبرند و نیز بردن چیزی که نجس شده، در صورتی که بی‌احترامی به مسجد باشد، حرام است.

• اگر مسجد را برای روضه‌خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود، اشکال ندارد.

• زینت کردن مسجد به طلا حرام است بنا بر احتیاط واجب، و هم چنین است نقش کردن مسجد به صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح

دارد، و نقاشی چیزهایی که روح ندارد، مثل گل و بوته مکروه است.

• اگر مسجد خراب هم بشود نمی‌توانند آن را بفروشند، یا داخل ملک و جاده نمایند.

• فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد حرام است و اگر مسجد خراب شود، باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند و چنان چه بدرد آن مسجد نخورد، باید در مسجد دیگر مصرف شود ولی اگر بدرد مسجدهای دیگر هم نخورد، می‌توانند آن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند.

• ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می‌باشد مستحب است و اگر مسجد به صورتی در آید که تعمیر آن ممکن نباشد می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده، برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند.

• تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ در آن مستحب است و کسی که می‌خواهد مسجد برود، مستحب است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد و ته کفش خود را واریسی کند که نجاستی به آن نباشد و موقع داخل شدن به مسجد اول پای راست و موقع بیرون آمدن، اول پای چپ را بگذارد و هم چنین مستحب است از همه زودتر به مسجد آید و از همه دیرتر از مسجد بیرون برود.

• وقتی انسان وارد مسجد می‌شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است.

• خوابیدن در مسجد، اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به کارهای دنیا و مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد مکروه است و نیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد و گم شده‌ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد.

• راه‌دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است و کسی که پیاز و سیر و مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت می‌کند مکروه است به مسجد برود.

« آیت الله العظمی وحید
خراسانی (دامتبر کاته)

• نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است و هر کس بفهمد که نجس شده است باید فوراً آن را تطهیر کند، و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند، و اگر نجس شود نجاستش را بر طرف کنند.

• اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید، یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست، ولی باید به کسی که می‌تواند تطهیر کند و احتمال دهد که تطهیر می‌کند اطلاع دهد.

• اگر جایی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست، باید آن جا را بکنند یا خراب نمایند، در صورتی که خرابی کلی نبوده و مستلزم ضرر وقف نباشد، و پر کردن جایی که کنده اند و ساختن جایی که خراب کرده اند واجب نیست، ولی اگر چیزی مانند آجر مسجد نجس شود، در صورتی که ممکن باشد، باید بعد از آب کشیدن به جای اولش بگذارند.

• اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند، نجس

کردن آن -بنابر احتیاط -حرام است، و تطهیر آن واجب نیست، ولی نجس کردن مسجدی که خراب شده -هر چند در آن نماز نخوانند -جایز نیست و تطهیر آن لازم است.

• نجس کردن حرم امامان علیهم السلام حرام است، و اگر نجس شود، چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد تطهیر آن واجب است، بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند.

• نجس کردن حصیر مسجد حرام است، و کسی که آن را نجس کرده بنابر احتیاط باید تطهیر کند، و بر غیر او احتیاط مستحب آن است که تطهیر نماید، مگر این که نجاست آن بی احترامی به مسجد باشد، که در این صورت باید تطهیر شود.

• بردن عین نجس و متنجس در مسجد، اگر بی احترامی به مسجد باشد حرام است، بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد، عین نجس را در مسجد نبرند.

• اگر مسجد را برای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود، اشکال ندارد.

• زینت کردن مسجد به طلا و صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست، و نقاشی چیزهایی که روح ندارد، مثل گل و بوته مکروه است.

• اگر مسجد خراب هم شود نمی‌توانند آن را بفروشدند، یا داخل ملک و جاده نمایند.

• فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد حرام است، و اگر مسجد خراب شود باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند، و چنانچه به درد آن مسجد نخورد، باید در مسجد دیگر مصرف شود، ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد، آنچه را که از اجزای مسجد شمرده نشود و وقف بر مسجد باشد، می‌توانند با اذن ولیّ شرعی بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد، وگرنه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند و اگر آن هم ممکن نشد در سایر وجوه برّ و خیر صرف نمایند.

• ساختن مسجد و تعمیر آن مستحبّ است، و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند، بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده -برای احتیاج مردم به نماز- خراب کنند و بزرگتر بسازند.

• تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ در آن مستحبّ است و کسی که می‌خواهد مسجد برود مستحبّ است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد و ته کفش خود را واریسی کند که نجاستی به آن نباشد و موقع داخل شدن به مسجد اولّ پای راست و موقع بیرون آمدن اولّ پای چپ را بگذارد و همچنین مستحبّ است از همه زودتر به مسجد آید و از همه دیرتر بیرون رود.

• وقتی انسان وارد مسجد می‌شود مستحبّ است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند، اگر نماز واجب یا مستحبّ دیگری هم بخواند کافیست.

• خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به کارهای دنیا، و مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند

آن نباشد مکروه است و نیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد و گمشده‌ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد، بلکه مستحب است.

• راه دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است، و کسی که پیاز و سیر و مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت می‌کند، مکروه است به مسجد برود.

« آیت الله العظمی

مکارم شیرازی (دامت برکاته)

• نجس کردن مسجد حرام است، خواه زمین مسجد باشد و یا سقف و بام و طرف داخل دیوارها و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند، مگر آن که واقف آن را جزء مسجد قرار نداده باشد.

• هرگاه مسجد نجس شود بر همه لازم است که بطور واجب کفائی نجاست را برطرف کنند، یعنی اگر یک یا چند نفر اقدام به تطهیر کنند از دیگران ساقط می‌شود و گرنه همه گنهکارند و کسی که مسجد را نجس کرده در این حکم با دیگران تفاوتی ندارد.

• هرگاه نتواند مسجد را تطهیر کند مثل این که مسافر و در حال عبور باشد، یا احتیاج به کمک دارد و پیدا نکند، احتیاط واجب آن است که به دیگران که می‌توانند تطهیر کنند اطلاع دهد.

• هرگاه جایی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست باید آنجا را بکنند، یا اگر خرابی زیادی لازم نمی‌آید

خراب نمایند و بنا بر احتیاط واجب جایی را که کنده اند یا خراب کرده اند به حالت اول بازگردانند و بهتر است کسی که نجس کرده تعمیر آن را بر عهده گیرد و اگر مخارجی داشته باشد بنا بر احتیاط واجب ضامن است.

• هرگاه مسجدی را غضب کنند و آن را از صورت مسجد بکلی در آورند، بطوری که دیگر به آن مسجد نگویند، باز هم نجس کردن آن بنا بر احتیاط حرام است و تطهیر آن لازم است.

• آلوده کردن حرم پیامبر ﷺ و امامان علیهم السلام اگر موجب هتک باشد حرام است و در این صورت تطهیر آن نیز واجب است، بلکه اگر بی احترامی هم نباشد احتیاط آن است که آن را تطهیر کنند.

• نجس کردن فرش مسجد نیز حرام است و چنانچه نجس شود باید آن را تطهیر کرد و اگر خسارتی لازم آید کسی که آن را نجس کرده است ضامن است (بنا بر احتیاط واجب)

• بردن عین نجاست مانند خون و بول در مسجد حرام است هر چند بی احترامی به مسجد نباشد بنا بر احتیاط واجب، مگر چیز جزئی که گاه در لباس و بدن شخص وارد شونده یا در لباس بچه های کوچک است، اما بردن متنجس (چیزی که نجس شده مانند لباس و کفش نجس) در صورتی که بی احترامی به مسجد نباشد و سبب آلودگی مسجد نیز نشود حرام نیست.

• اگر برای روزه خوانی و مراسم سوگواری یا جشن مذهبی و مانند آن مسجد را چادر بزنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای و غذا در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود اشکال ندارد.

- تزئین کردن مسجد به طلا اشکال دارد و همچنین احتیاط آن است که صورت چیزهایی که روح دارد مثل انسان و حیوان در مسجد نقش نکنند.
- اگر مسجد خراب شود نمی‌توانند زمین آن را بفروشند یا داخل ملک و جاده کنند، حتی فروختن در و پنجره‌ها و چیزهای دیگر مسجد حرام است و اگر مسجد خراب شود باید آنها را صرف تعمیر همان مسجد کنند و هرگاه به درد آن مسجد نخورد باید در مساجد دیگر صرف شود و اگر به درد مساجد دیگر نیز نخورد باید آن را بفروشند و پولش را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند.
- ساختن مسجد مستحب است و هر قدر در جای مناسبتر و بهتری باشد که مسلمانان از آن بیشتر استفاده کنند بهتر است. تعمیر مسجد نیز مستحب است و از بهترین کارها است و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد می‌توانند آن را بکلی خراب کنند و دوباره بسازند.
- مسجدی که خراب نشده و قابل استفاده است اگر نیاز به توسعه دارد می‌توان آن را خراب کرد و بهتر و بزرگتر ساخت.
- تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن و کوشش در تأمین حوائج آن مستحب است و نیز مستحب است کسی که می‌خواهد به مسجد برود خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه بپوشد و ته کفش خود را به هنگام ورود به مسجد واریسی کند که آلوده نباشد و شایسته است موقع داخل شدن پای راست و موقع بیرون آمدن پای چپ را بگذارد و زودتر به مسجد آید و دیرتر از مسجد بیرون رود.
- وقتی انسان وارد مسجد می‌شود مستحب است دو رکعت نماز به قصد

تحیّت و احترام مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحبّ دیگری بخواند کافی است.

• خوابیدن در مسجد و سخن گفتن درباره کارهای دنیا و خواندن اشعاری که نصیحت و مانند آن در آن نباشد مکروه است و همچنین انداختن آب دهان و بینی و اخلاط سینه در مسجد و بلند کردن صدا و داد و فریاد و آنچه با موقعیّت مسجد منافات دارد مکروه می باشد.

• راه دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است ولی در صورتی که آوردن بچه ها تولید مزاحمتی نکند و آنها را به مسجد و نماز علاقه مند سازد مستحبّ است و گاه واجب.

• کسی که سیر و پیاز و مانند اینها خورده و بوی دهانش مردم را آزار می دهد مکروه است به مسجد برود.

سؤال: یکی از روحانیون مدّتی است کلاسهایی با عنوان NLP، یا تکنیک های موفقیت، برگزار می کند، که بعضاً در این کلاسها مباحثی از «یوگا» و «انرژی درمانی» و مانند آن نیز مطرح می شود. سؤال این است که: آیا این علم مفید و جایز می باشد؟ تبلیغ آن در مساجد، و با هزینه بیت المال چه حکمی دارد؟ آیا اجرای آن توسط شخصی که لباس دین به تن دارد اشکالی ندارد؟

جواب: یوگا و انرژی درمانی اگر در حدّ معقول و مفید باشد اشکالی ندارد؛ ولی باید محلّ دیگری غیر از مسجد برای آن انتخاب کرد.

سؤال: آیا استحباب آراستگی و خوش بو نمودن در موقع حضور در مسجد، اختصاص به آقایان دارد یا این که خانمها نیز در این حکم مشترک هستند؟

جواب: استعمال عطر برای خواهران در خارج از منزل، طبق روایات اشکال دارد ولی زینت هایی که آشکار نباشد، عیبی ندارد.

سؤال: آیا رفتن به مسجد با لباس نجس برای غیر نماز، مثل مجلس ترحیم، حرام است؟

جواب: حرام نیست؛ مگر این که سرایت به مسجد کند.

سؤال: اعلام اشیاء گمشده و یا فروش اجناس از بلندگوی مسجد چه حکمی دارد؟

جواب: اعلام اشیاء گمشده مکروه است؛ ولی استفاده از بلندگوی مسجد برای فروش اجناس جایز نیست.

سؤال: مسجدی قدیمی وجود دارد که جهت استفاده بهتر، قسمتی از حیاط مسجد و منزل پشت آن را جهت ساختمان جدید مسجد خریداری نموده اند و دو شبستان از شبستان های آن را تبدیل به مسجد جدیدی کرده اند و چهار شبستان از شبستان های مسجد قدیم باقی مانده است. بفرمایید خراب کردن شبستان ها در رابطه با امور زیر چه حکمی دارد؟ جهت حیاط مسجد، جهت امور فرهنگی نظیر سالن و کتابخانه، وصل آن به کوچه عام جهت پارکینگ مسجد

جواب: باید کاری انجام دهید که به نفع مسجد و نمازگزاران باشد و چنانچه مسجد احتیاج به حیاط یا کتاب خانه دارد می توان از آن استفاده کرد ولی نمی توان آن را جزء کوچکی نمود.

سؤال: احتراماً واحد نوارخانه این پایگاه بسیج در نظر دارد به منظور جذب جوانان محل در کنار نوار و سسی دی مذهبی و قرآنی از انواع نوار و سی دی سرودهای مجاز ایرانی به عنوان مثال از نوارهای آقایان اصفهانی، افتخاری، مختاباد و غیره استفاده نماید. از محضر آن مرجع عالی مقام درخواست داریم با توجه به آنکه واحد فوق در یکی از اتاقهای داخل حیاط مسجد واقع میباشد نظرشان را از نظر شرعی عنوان نموده و با توجه به تهاجم فرهنگی در خصوص جذب آینده سازان جامعه ما را ارشاد فرمایید.

جواب: این کار متناسب با شأن مساجد نیست از آن اجتناب ورزید.

سؤال: آیا تطهیر ظاهر مسجدی که از مصالح متنجس ساخته شده کفایت می‌کند؟

جواب: کافی است و در دل مؤمنان وسوسه نکنید.

سؤال: آیا نمایش فیلم در مساجد جایز است؟

جواب: این کارها مناسب شأن مسجد نیست بلکه باید محلّ جداگانه‌ای برای این کار در نظر گرفت.

سؤال: آیا منع دخول کفار در مساجد لازم است؟

جواب: احتیاط واجب آن است که از ورود کفار در مساجد جلوگیری شود مگر در جایی که برای تحقیق اسلام و مانند آن باشد.

سؤال: مسجدی است سه طبقه و طبقه سوّم آن چندان مورد استفاده برای نماز نمی‌باشد مگر در ایّام ماه مبارک رمضان و امثال آن، حال آیا می‌توان

طبقه سوّم این مسجد را قسمت بندی نموده هر قسمتی را برای یک واحد فرهنگی از قبیل دارالقرآن، مرکز تحقیقات و مطالعات دانشجویی به طور محصور اختصاص داد؟

جواب: چنانچه با وسایل متحرک، جداسازی شود که برای نماز در موارد لزوم قابل جابه جا کردن باشد و کارهای دینی در آن منظور باشد مانعی ندارد.

سؤال: شخصی قصد خواندن نماز در مسجدی را ندارد، ولی قصد قرائت قرآن مجید دارد، آیا می تواند با آب مسجد وضو بگیرد و مقداری قرائت قرآن کند و برای نماز به جای دیگر برود؟

جواب: اشکالی ندارد.

سؤال: چگونگی نماز تحیت، که به هنگام ورود در مساجد مستحبّ است، را بیان فرمائید و فلسفه آن را توضیح دهید.

جواب: نماز تحیت دو رکعت، مانند نماز صبح یا نمازهای نافله است و اذان و اقامه ندارد؛ و می توان آن را بلند یا آهسته خواند و فلسفه اش احترام به مسجد است.

سؤال: ساختمانی که به دست کفار تعمیر شده، آیا بدون تطهیر آن، احکام مسجد بر آن مترتب می شود؟ آیا نماز خواندن در آن ثواب مسجد دارد؟ داخل شدن زن حایض و شخص جنب در آن چه حکمی دارد؟

جواب: اگر برای مسجد وقف شود ثواب مسجد را دارد و احکام مسجد بر آن مترتب می شود؛ ولی بهتر آن است که ظاهر آن را تا آنجا که در

دسترس است، اگر موجب خرابی نمی‌شود آب بکشند، یا چیزی بر آن نصب کنند که دست با آن تماس پیدا نکند و ورود جنب و حیض در فرض وقف شدن برای مسجد در آن جایز نیست.

سؤال: عده‌ای از مردم بدون هماهنگی با دیگران مسجدی را تخریب نموده‌اند و اکنون به صورت تلی از خاک درآمده است. الف: آیا تطهیر آن خاک و گِلها لازم است؟ ب: اشخاصی که بدون رضایت و هماهنگی بقیه مردم، مسجد فوق را خراب کرده‌اند چه وظیفه‌ای دارند؟

جواب: آنها موظفند مسجد را تعمیر کنند و به صورت اولیه یا بهتر از آن درآورند، مگر این که دیگران عهده دار این کار شوند.

سؤال: اگر مسجدی ایوان داشته باشد، آیا می‌توان گفت: ایوان شرعاً اختصاص به خواهران دارد؟ در صورتی که ایوان از داخل شبستان احداث شود، آیا خواهانی که عذر شرعی دارند می‌توانند در ایوان توقف نموده یا فعالیت نمایند؟

جواب: فرقی میان ایوان و شبستان نیست؛ مگر این که در عرف محل چنین باشد که ایوان را خارج از مسجد و مخصوص خواهران بدانند.

سؤال: بخش موسیقی‌های حماسی و شور آفرین بمناسبت هفته ی بسیج از بلندگوی مسجد و فضای آن چه حکمی دارد؟

جواب: کلیه صداها و آهنگ‌هایی که مناسب مجالس لهو و فساد است حرام، و غیر آن حلال است. و تشخیص آن با مراجعه به اهل عرف، یعنی افراد فهمیده متدین، خواهد بود. ولی پخش مناسبتی حتی از نوع حلال

در شان و منزلت مسجد نیست.

سؤال: مسجدی در محل ما قرار دارد که فعلا در زیر زمین آن به مدت ۱۳ سال است نماز جماعت برگزار می‌شود و در آینده که مسجد ساخته شد زیر زمین آن به عنوان سرویس بهداشتی مسجد استفاده خواهد شد. یکی از روحانیون گفته که چون قرار است در آینده این محل سرویس بهداشتی شود فعلا حکم نماز خانه را دارد و ورود زنانی که دوره عادت ماهانه را دارند اشکال ندارد. می‌خواستیم ببینیم نظر حضرت عالی در این مورد چیست؟ با توجه به اینکه از این مکان به نام مسجد حضرت سجاد (علیه السلام) نام برده میشود و تابلوی مسجد نیز دارد.

جواب: اگر به هنگام وقف فقط طبقه همکف وقف مسجد شده باشد زیرزمین و طبقات دیگر حکم مسجد ندارد ولی اگر مقید به طبقه همکف نبوده همه طبقات حکم مسجد دارد.

سؤال: غذا خوردن در مجلس ختم و مانند آن، که در مسجد برگزار می‌شود، چه حکمی دارد؟

جواب: اگر برای نمازگزاران مزاحمت ایجاد نکنند، و سبب آلودگی مسجد نگردد، اشکالی ندارد.

سؤال: مسجد وکیل شیراز یکی از بناهای معظم و تاریخی تمدن اسلامی است، که مورد علاقه اغلب جهانگردان و ایرانگردان بوده و هست. در سنوات اخیر به علت عدم تعمیرات اساسی، آسیبهای غیر قابل جبرانی به وجود آمده که این جانب حسب وظیفه شرعی خود به عنوان متولی شرعی و

قانونی مسجد با همکاری و هماهنگی و نظارت اداره اوقاف در خارج ساعات نماز و عبادات مسلمین، اقدام به تهیه و فروش بلیط به جهانگردان خارجی با حفظ رعایت شؤونات اسلامی نموده ام (همانند مساجد امام و شیخ لطف الله و مسجد جامع اصفهان) تا در آمد حاصله، صرف هزینه تعمیرات و نظافت و نگهداری مسجد شود؛ چنانچه این موضوع خلاف شرع و اسلام می باشد، ما را ارشاد فرمایید

جواب: آمدن آنها به مسجد در صورتی که جهات شرعی را رعایت کنند و سبب آلودگی مسجد نشود و موجب خوش بینی آنها به اسلام و مسلمین گردد، اشکالی ندارد. و گرفتن وجهی از آنها در صورتی جایز است که با میل و رضای خود آن را بدهند، و الزامی برای این کار نباشد.

سؤال: آیا بلند کردن صدای اذان مسجد مخصوصاً اذان صبح در صورتی که همسایگان مسجد اعتراض می کنند و اظهار می نمایند که صدای اذان موجب آذیت و آزار آنها می شود جایز است؟

جواب: بلند کردن صدای اذان در حد معمولی مانعی ندارد و همسایگان نمی توانند مانع صدای اذان شوند.

سؤال: آیا می توان در یک مسجد وضو گرفت و در مسجد دیگر نماز خواند؟
جواب: جایز نیست مگر این که لا اقل یک صفحه قرآن در مسجد اول بخواند.

سؤال: آیا منبر مسجد، در حرمت نجس نمودن و لزوم تطهیر فوری، حکم خود مسجد را دارد؟

جواب: منبر حکم مسجد را ندارد.

سؤال: انجام کارهایی که مزاحم نماز است، مثل سخنرانی، موعظه، تفسیر قرآن، بلند خواندن تعقیبات، برپایی مجلس ترحیم، در مساجد چه حکمی دارد؟

جواب: این امور معمولاً مزاحم نماز گزاران نیست و اگر مزاحمتی ایجاد کند، باید ترتیبی بدهند که نماز گزاران بتوانند نماز خود را بخوانند.

سؤال: در تهران بانوان در مجالس ترحیم مساجد شرکت می کنند و بعضی از آنها عادت زنانگی دارند و در اثر جهل به مسأله با همان حال به مسجد می روند و گاهی پس از پایان مراسم مشاهده می شود که فرش مسجد نجس شده است اکنون نظر مبارکتان را مرقوم فرمایید.

جواب: زنان در حال عادت زنا نه حرام است که در مسجد توقف کنند و اگر فرش مسجد آلوده شود باید تطهیر کرد و افراد ناآگاه را باید به این مسائل آشنا کرد.

سؤال: مسجدی در زمین مشاعی که بین مالکین مسلمان و ارمنی مشترک بوده است با اجازه خودشان بنا شده است، اهل کتاب مراسم ختم امواتشان را در مسجد مسلمانان برگزار می کنند و واعظ مسلمان در آن مجلس سخنرانی می نماید و خود ایشان هم در مجلس حضور دارند و همچنین در مراسم مسلمین که در مسجد منعقد می شود شرکت می کنند آیا حضور آنها در مسجد هتک مقام مسجد محسوب می شود؟

جواب: اگر آمدن آنها به مسجد سبب علاقه بیشتر آنها به اسلام گردد مانعی ندارد.

سؤال: ما یک مسجد قدیمی در روستایی به نام خولیکان از شهرستان مبارکه اصفهان داریم به علت این که چند مسجد جدید و بزرگ بعد از انقلاب اسلامی ساخته شده دیگر از این مسجد به طور کلی استفاده نمی‌نمایند، در ضمن صیغه وقف هم برای این مسجد خوانده نشده است، ولی چند سال است که عده‌ای از ورزشکاران این روستا چون جایگاه ورزشی نداشته از این مسجد به عنوان باشگاه ورزش باستانی استفاده می‌نمایند حال با توجه به این که ورزش باستانی یکی از ورزشهای سنتی است از اول تا آخر این ورزش فقط ذکر یا علی علیه السلام و صلوات بر محمد صلوات الله علیه و امثال اینها یاد می‌شود آیا ورزش کردن و تصرف در این مسجد صحیح است؟

جواب: مسجد را به هیچ وجه نمی‌توان از مسجد بودن خارج کرد یا تبدیل به ورزشگاه نمود اما در فرض سوال ورزش در آن اگر موجب وهن مسجد نباشد و مزاحمت برای نمازگزاران نداشته باشند جایز است.

سؤال: آیا شعار مذهبی دادن و نعره حیدری گفتن که در بعضی از مساجد پاکستان گفته می‌شود از مکروهات است؟

جواب: شعارهایی که دارای محتوای صحیح و مذهبی بوده باشد مانعی ندارد به شرط این که مزاحمتی برای نمازگزاران تولید نکند و صداهایی که موجب وهن مسجد شود در آن نباشد.

سؤال: آیا زینت کردن مساجد و حسینیه‌ها جایز است؟

جواب: اگر تزئین به طلا یا با عکس موجودات زنده نباشد و جنبه اسراف نیز پیدا نکند اشکالی ندارد.

سؤال: آیا پختن غذا در ایام سوگواری در پشت بام مسجد جایز است؟

جواب: اگر ضرری به مسجد نزند و مزاحم نمازگزاران و همسایگان نباشد، اشکال ندارد؛ ولی غالباً مزاحم و زیان آور است.

سؤال: نماز خواندن در مساجدی که وهابی‌ها در بعضی از مناطق شیعه نشین برای ضدیت با شیعه می‌سازند، چه صورتی دارد؟

جواب: اگر نماز خواندن در آن جا باعث ترویج و تقویت وهابیت بشود اشکال دارد.

سؤال: برگزاری مجلس ترحیم اشرار و قاچاقچسانی که در درگیری کشته شده اند در مسجد چه صورتی دارد؟

جواب: اشکال دارد؛ ولی برگزاری ترحیم برای کسانی که با حدود شرعیه، یا قصاص یا انتحار از دنیا رفته اند مانعی ندارد.

سؤال: تزیین مساجد در مراسم اعیاد و تولد حضرات معصومین علیهم‌السلام با پرچم‌ها و عکس‌ها و کاغذهای رنگی و مانند آن چه حکمی دارد؟

جواب: اگر تزییناتی باشد که ذاتاً حلال است و مزاحم نمازگزاران و منافی احترام مسجد نباشد، اشکالی ندارد؛ ولی از آوردن عکس به مساجد خودداری شود.

سؤال: آیا قبول هدایای پادشاهان و دولت‌های همسایه - که غالباً نیت سوء دارند - برای مسجد جایز است؟

جواب: قبول هدایا مانعی ندارد؛ مگر این که اثر سوئی برای اسلام و مسلمین داشته باشد.

سؤال: مسجد قدیمی کوچکی در محله ما وجود دارد که دیگر ظرفیت جمعیت محله را ندارد و صاحبان زمین‌های اطراف آن حاضر نیستند جهت توسعه مسجد از زمین خودشان چشم‌پوشند، لذا مردم در مکانی دورتر، مسجد وسیعی ساخته‌اند و آن مسجد قدیمی متروک شده است. وظیفه مردم نسبت به مسجد متروکه چیست؟

جواب: آن مسجد را باید حفظ کنند هر چند کمتر در آن نماز خوانده شود.

سؤال: آیا باز کردن درب مساجد در اوقات سه‌گانه نماز واجب است؟ در صورتی که خادم و هیئت‌امنا کوتاهی کنند چه باید کرد؟

جواب: باید در اوقات سه‌گانه، درهای مسجد باز باشد؛ مگر در مواردی که نمازگزاری در آن جا نباشد یا به خاطر خلوت بودن مفسده‌ای مترتب شود.

سؤال: آیا نمازخانه داخل هواپیما و قطار، حکم مسجد را دارد؟

جواب: چنین محلی حکم مسجد را ندارد؛ ولی وجود آن برای مسلمانان کار بسیار خوبی است.

سؤال: اگر برای خرید مسجد عده ای با هم پولی بگذارند و مکانی را به عنوان مسجد بخرند و در این بین کلاهبرداری صورت بگیرد، به طوری که پس از آن یک یا دو نفر اعلام کنند که راضی نیستند در آنجا نماز خوانده بشود. آیا نماز خواندن در این مسجد صحیح است؟ حکم این مسجد چیست؟ یکی از شرکا راضی نیست تا پولش به او برگردانده نشده در این مسجد نماز خوانده بشود. آیا باز هم نماز خواندن اشکال ندارد؟

جواب: هرگاه زمین مسجد خریداری شده و در آن نماز خوانده اند، عدم رضایت بعضی از کسانی که پول داده اند تاثیری ندارد.

سؤال: برای تعمیر جاده و خیابان جدید آیا می توان مسجد را خراب و منهدم کرد؟ اگر خیابان موجود باشد آیا می توان برای گشاده و بزرگ کردن آن مسجد را خراب کرد؟

جواب: هیچ کدام جایز نیست.

سؤال: اگر هیئت امنای مسجد یا حسینیه ای بگویند: «ما راضی به برگزاری کلاس قرآن در مسجد یا حسینیه نیستیم» آیا رعایت نظر آنها لازم است؟

جواب: رعایت نظر آنها در این گونه موارد لازم نیست، ولی بهتر است هماهنگی برقرار گردد و در هر حال مزاحمتی برای نمازگزاران به وجود نیاید.

سؤال: مسجدی است در یکی از نقاط تجاری مشهد مقدس که با اذان نماز بلافاصله اقامه میشود. و بعضی از کسبه که به نماز جماعت نمیروند و میخواهند به صورت فردی نماز خود را اقامه نمایند و از سوی دیگر یکی از نمازگزاران بلافاصله بعد از اتمام نماز جماعت ظهر زیارت آل یاسین و بعد از

نماز مغرب و عشاء زیارت عاشورا را میخواند، که همین باعث اعتراض دیگر نمازگزاران شده است و میگویند صدای ایشان باعث می‌شود که ما نمازمان را اشتباه نماییم و گاهی بعضی‌ها میگویند حتی چند مرتبه نمازمان را شکسته ایم و توجیه کسی که دعا می‌خواند این است که دعا و یا زیارت بیش از یک ربع ساعت بیشتر طول نمی‌کشد، صبر کنند و بعد از اتمام دعا نماز خود را اقامه نمایند و چنانچه مستحضر هستید اگر در مسجد نماز را نخوانند (که خیلی از کسبه به خاطر همین مسئله به مسجد نمی‌آیند) نمازشان به آخر وقت موکول میشود، نظر حضرت تعالی در باره این مسئله چه میباشد؟

جواب: هر کاری که مزاحمت برای نمازگزاران ایجاد کند باید ترک شود یا به صورتی انجام دهند که آهسته باشد و مزاحمتی ایجاد نکند زیرا مسجد در درجه اول برای نماز است.

سؤال: تعدادی از مساجد در افکار عامه مردم از قداست بیشتری برخوردار است، مثل مسجد جمکران، سهله، کوفه و مانند آن؛ دلیل اهمّیت این مساجد چیست؟

جواب: هر کدام از اینها، روایت خاصی دارد که دلالت بر اهمّیت و قداست فوق العاده آن می‌کند.

سؤال: آیا در ثواب نماز جماعت، بین مسجد پیامبر ﷺ در مدینه و مساجد اطراف، تفاوتی وجود دارد؟

جواب: مسلماً نماز در مسجدالنّبی ﷺ افضل است.

سؤال: از قدیم حایلی مثل پرده بین زنان و مردان بوده و اکنون عده‌ای

می‌گویند پرده و دیوار بین زنان و مردان در حال نماز خواندن و موعظه کردن لزومی ندارد، نظر شما چیست؟

جواب: اگر صفوف زنان پشت سر مردان باشد پرده لازم نیست ولی اگر در کنار هم باشد احتیاط واجب نصب پرده است.

سؤال: شخص سرمایه داری یک مسجد را حدود پانزده سال قبل بنا کرده است و فعلاً آن مسجد درست و تکمیل شده است و قسمتی از مسجد پایگاه نیروی مقاومت بسیج می‌باشد. بانی مسجد راضی نیست که پایگاه بسیج در قسمتی از آن مسجد باشد در حالی که پایگاه برای امنیت آن محل زحمت زیادی می‌کشد آیا نماز خواندن و فعالیت‌هایی که در آن جا صورت می‌گیرد صحیح است؟

جواب: چنانچه کارهای فرهنگی مثبت اسلامی انجام دهند و مزاحمتی برای نمازگزاران نداشته باشند جایز است و رضایت بانی اصلی شرط نیست.

سؤال: منظور از مسجد جامع که می‌شود در آن اعتکاف کرد چیست؟ آیا حتماً باید دارای این نام باشد؟ و یا مسجدی که همه‌ی اقشار در آن حضور می‌یابند هر چند به نام دیگری مانند مسجد النبی باشد نیز مسجد جامع است؟

جواب: اسم مسجد جامع شرط نیست منظور مسجدی است که از تمام نقاط شهر در آن حضور می‌یابند به خلاف مسجد محله و بازار که مخصوص عده خاصی است.

سؤال: نماز خواندن در مساجدی که وهابی‌ها در بعضی از مناطق شیعه نشین برای ضدیت با شیعه می‌سازند، چه صورتی دارد؟

جواب: اگر نماز خواندن در آن جا باعث ترویج و تقویت وهابیت بشود اشکال دارد.

سوال: آیا در ساختن مسجد رضایت همسایگان شرط می‌باشد؟

جواب: رضایت آنها شرط نیست ولی نباید ایجاد مزاحمت برای آنها بشود مثلاً بلندگوی مسجد یا پارک ماشینها در اطراف مسجد نباید مزاحم همسایه‌ها باشد.

سؤال: در یکی از روستاهای لارستان به نام شرقویه یک حمام قدیمی بوده که حدود بیست سال است مورد استفاده قرار نگرفته بود یکی از مؤمنین آن را خراب کرده و اکنون به صورت زمین می‌باشد چنانچه اجازه بفرمایید چون در حریم مسجد جامع روستای مذکور قرار گرفته مقداری از این زمین برای احداث توالت و دستشویی برای مسجد و بقیه، راه عبور مردم گردد؟

جواب: چنانچه امیدی برای تجدید بنای آن نیست و همچنین نیاز به حمام دیگری در آن آبادی نمی‌باشد که این زمین را بفروشند و صرف آن کنند، در این صورت می‌توانید طبق آنچه نوشته اید عمل نمایید.

سؤال: اگر با وام بانک زمینی را برای احداث مسجد بخرند اقساط وام پرداخت نشود آیا بانک می‌تواند برای استیفای وام خود در زمین مسجد تصرف نماید؟

جواب: بانک حق ندارد زمین را به ملک خود درآورد، تنها حق مطالبه وام خود را دارد، مگر این که در وام شرط شده باشد که اگر اقساط پرداخت

نشود زمین را در اختیار بانک بگذارند، در ضمن باید توجه داشته باشید که وام باید طبق عقود شرعیّه باشد نه وام توأم با ربا.

سؤال: آیا تخریب مسجد قریه متروکه جایز است؟

جواب: تخریب مسجد جایز نیست اما اگر خودش خراب شود مصالح آن را می‌توان به مسجد آن قریه یا قریه دیگر منتقل نمود.

سؤال: ایجاد شبستان بخصوص در طرف قبله در مسجدی که شبستان نداشته باشد چه صورت دارد؟

جواب: در صورت نیاز اشکالی ندارد.

سؤال: اگر مسجدی چند متر بالاتر از زمین واقع شده باشد و زیر زمین هم نداشته باشد آیا می‌توانند زیر مسجد را مغازه درست کرده و سرفلی آن را بفروشند و خرج مسجد بکنند؟

جواب: جایز نیست ولی اگر واقف از اول این کار را می‌کرد جایز بود ولی اگر این کار برای مرافق مسجد مانند کتابخانه و غیر آن انجام گیرد مانعی ندارد.

سؤال: اگر دو مسجد کنار هم و چسبیده به هم بنا کنند یک مسجد تابستانی و یک مسجد زمستانی و مسجد زمستانی به علت کوچک بودن در مواقع ضروری از جمله ماه محرم جوابگوی مردم نباشد آیا می‌توانند از مسجد تابستانی جزء مسجد زمستانی کرده و دیوار را عقب بکشند؟

جواب: اشکال دارد، ولی می‌توانید دربی از یک مسجد به دیگری باز کنید.

سؤال: اگر مسجد دربی داشته باشد که مردم از آن رفت و آمد می‌کنند و در مواقعی مثل ماه محرم که خانمها نیز مسجد می‌روند نیاز به درب دیگری هم باشد آیا می‌توانند درب دیگری نیز از یک طرف مسجد بگذارند تا در مواقع ضروری از آن استفاده بکنند و بعد از رفع نیاز باز از همان درب اول رفت و آمد بکنند؟

جواب: اشکالی ندارد.

سؤال: اگر مسجد نیاز به آبدارخانه داشته باشد و آشپزخانه مسجد کوچک باشد آیا می‌توان از خود مسجد، آبدارخانه درست کرد و آشپزخانه را بزرگ کرد؟

جواب: اگر مزاحم نمازگزاران نباشد و جا را بر آنها تنگ نکند و از نیازهای مسجد محسوب شود اشکالی ندارد.

سؤال: مسجدی در حدود ۶۰ یا ۷۰ سال پیش ساخته شده ولی از نظر مکانی در جای مناسب نیست یعنی در زمستان به قدری سرد است که مردم محله قدرت رفتن به مسجد و نماز خواندن را ندارند این مسجد در نزدیک زمین فردی است که خودش فوت کرده اما فرزندان او ادعا دارند که مسجد به زور اربابان محل ساخته شده در حالی که آنها زمینهای اطراف مسجد و زمین خود مسجد را که زمین موات بوده احیا کرده اند، به طوری که تا نزدیک درب مسجد زمین کشاورزی درست کرده اند به همین جهت مردم محل مدتی است که در یک جای مناسب مسجد دیگری ساخته اند و مسجد قبل به مخروبه تبدیل شده، تکلیف مردم در این زمینه چیست؟ آیا می‌توانند مسجد را خراب کنند و جای آن را درخت بکارند و حاصل آن درختان را

مصرف مسجد جدید بکنند در ضمن تعداد مردم این محل زیاد نیست که دو مسجد داشته باشند؟

جواب: مسجد را نمی‌توان خراب کرد ولی اگر خودش خراب شود و مصالح آن در معرض خطر باشد می‌توان آن را در مسجد دیگر مصرف کرد و اگر خراب شد و زمین آن به هیچوجه قابل استفاده نبود استفاده از آن زمین به نفع مسجد دیگر اشکالی ندارد و قول مالکین اطراف زمین بدون مدرک شرعی پذیرفته نیست.

سؤال: آیا اعضای هیئت امنای مسجد می‌توانند برای تعمیر مسجد و سایر تصرفات بدون اجازه متولی اقدام کنند؟

جواب: احتیاط آن است که از متولی اجازه بگیرند ولی اگر متولی نسبت به مصالح مسجد مخالفت یا بی‌اعتنایی کند از حاکم شرع اجازه بگیرند.

سؤال: آیا می‌توان زیرزمین متروکه مسجدی که هیچ استفاده‌ای از آن نمی‌شود را اجاره داد، و در آمد آن را صرف هزینه های مسجد کرد؟
جواب: جایز نیست.

سؤال: مقرر گردید با تخریب و توسعه و تبدیل به احسن مسجدی که از نظر ساختمان عمر مفید خود را سپری کرده، مصلاّی شهر ما احداث گردد. لطفاً به سؤالات زیر پاسخ دهید.

الف) آیا حکم مسجد سابق در طبقات فوقانی یا تحتانی بنای جدید هم جاری است؟ آیا می‌توان فضای فوقانی آن بخش از شبستان جدید که جایگزین شبستان قدیم می‌گردد را به استفاده جدیدی نظیر کتابخانه، کلاس آموزش

و امثال آن اختصاص داد؟

ب) در بنای جدید ضرورت دارد بخش کمی از شبستان قدیم برای تعریض دیوارها، یا احداث ستون، یا مأذنه (گلدسته)، یا محل ایراد خطبه اختصاص داده شود. آیا این تصرّفات جایز است؟

جواب:

الف) احکام مسجد درباره آنچه روی زمین سابق ساخته می‌شود، جاری است، ولی اگر زمین‌هایی اضافه گردد، تابع صیغه وقف جدید است؛ و اما ساختن کتابخانه و مانند آن در صورتی که مزاحمتی با نمازگزاران نداشته باشد، اشکالی ندارد

ب) این گونه تصرّفات، که مزاحمتی با نمازگزاران ندارد، مانعی ندارد.

سؤال: مسجد محمدیه واقع در سه راه موزه قم در طرح توسعه حرم مطهر حضرت معصومه علیها السلام قرار گرفته است. این اداره ناچار به واگذاری و تخریب ساختمان موجود مسجد و بازسازی مجدد آن در دو طبقه به صورت هماهنگ با طرح حرم می‌باشد. در این واگذاری به صورت کتبی شرط شده که در هر حال محدوده مسجد به عنوان مسجدیت، باید برای همیشه ثابت و مشخص بوده باشد. نظر حضرت تعالی در این مورد چیست؟

جواب: در صورتی که مطمئن باشید مسجد مجدداً بازسازی می‌شود، و چیزی از آن کم و کاست نمی‌گردد، و بلایی که بر سر بعضی از مساجد آوردند بر سر آن نمی‌آورند، تخریب و بازسازی آن اشکالی ندارد.

سؤال: برای بهبود عبور و مرور بر اساس طرح تفصیلی شهر، شهرداری محل، اصرار بر عقب نشینی دیوار قبلی شبستان مسجد - در حدود نیم متر - دارد، در این مورد چه می فرمایید؟

جواب: تا مجبور نشوید، عقب نشینی نکنید.

سؤال: مسجدی در محله ما وجود دارد که سابقاً حمامی در جلوی آن قرار داشت، و بین حمام و مسجد، کوچه‌ای فاصله شده بود. بر اثر مخروبه شدن حمام و توسعه خیابان و احداث میدان، حمام جزء خیابان شده و کوچه، جلوی مسجد و کنار میدان قرار گرفته است. از آنجا که این کوچه فعلاً هیچ استفاده‌ای جز برای مسجد ندارد، قرار شد در صورت مجاز بودن، جهت نما و کفشداری مسجد از آن استفاده شود. زمین مذکور متعلق به افرادی است که به جهت خروج از کشور، یا عدم حیات مالکین اصلی و تعدد ورثه تحصیل رضایت همگی آنها میسر نیست. از طرفی زمین مسجد و حمام سابق و کوچه، با رضایت خودشان و برای استفاده عموم ساخته شده بود. با توجه به شرح بالا، الحاق کوچه به مسجد چه حکمی دارد؟

جواب: در صورتی که کوچه مزبور در حال حاضر هیچ استفاده‌ای برای عبور و مرور ندارد و میدان و خیابان، مشکل عبور و مرور را کاملاً حل می‌کند، و همان طور که نوشته اید، تنها فایده کوچه سابق این است که برای مسجد مورد استفاده قرار گیرد، در چنین شرایطی مانعی ندارد که از آن به نفع مسجد استفاده کنند.

سؤال: زمینی وقف مسجد شده، و طبق معمول قسمتی از آن تبدیل به حیاط، توالت و آبدارخانه، و قسمتی دیگر تبدیل به مسجد شده است، ولی

به علت تجدید بناء مقداری از شبستان مسجد جزء حیاط شده یا بالعکس،
آیا اشکال دارد؟

جواب: در صورتی که این کار به نفع مسجد و نمازگزاران بوده باشد
اشکالی ندارد.

سؤال: مسجد کوچکی در فاصله ۲۰ الی ۳۰ متری مسجد جامع قرار
دارد که قبلاً دارای سقف و درب بوده و در تنگی وقت از آن استفاده
می شده است، اخیراً در اثر مرور زمان و عدم توجه، به حالت مخروبه
در آمده، و احتمالاً قسمتی از این مسجد در طرح خیابان و تعریض
راه قرار می گیرد، مضافاً به این که مورد بی احترامی از طرف بچه
های غیر ممیز قرار می گیرد، آیا جایز است مسجد مذکور نوسازی
شود و به عنوان انبار مسجد جدید مورد استفاده قرار گیرد، یا باید
به حالت مسجد برگردد؟ لازم به ذکر است که اگر به حالت مسجد
برگردد، کمتر کسی در آن نماز می گزارد؛ چون در چند قدمی آن،
مسجد جامع محل می باشد.

جواب: آن را طوری بسازید که هم قابل استفاده برای نمازگزاران باشد و
اگر هم کسی حاضر به نماز در آن نبود بتوانند به عنوان انبار مسجد مجاور
از آن استفاده کنند.

سؤال: مسجدی در تهران با بیش از ۴۰ سال سابقه ساخت و عدم رعایت اصول
فنی ساختمان سازی وجود دارد که طبق نظر کارشناسان ساختمانی، فاقد
مقاومت لازم در برابر حوادث احتمالی است و با توجه به عدم وجود امکانات
تأسیساتی در حال حاضر به هیچ وجه قابل استفاده برای نماز و فعالیت های

فرهنگی و مذهبی و کلاسهای درسی و مانند آن نمی‌باشد. در نهایت اکثر اهالی مؤمن و متدین نمازگزار و هیئت امنای محترم، با بررسیهای همه جانبه تصمیم به تخریب و ساخت مجدد با طراحي مطلوب گرفته اند. استدعا داریم در موارد ذیل راهنمایی لازم را بفرمائید. الف: تخریب بنای موجود با توجه به موارد فوق چه حکمی دارد؟ ب: مجوز دفع ضایعات ساختمانی و فروش بعضی اقلام که نمی‌توان در مسجد جدید استفاده نمود و صرف در آمد حاصل از فروش آن در ساختمان جدید مسجد را صادر بفرمائید.

جواب: در فرض مسأله تخریب و تجدید بنای این مسجد مانعی ندارد؛ بلکه کار بسیار خوبی است. اگر ضایعات مربوطه در مساجد دیگر قابل استفاده نباشد، مجاز هستید آن را به فروش رسانده در همان مسجد مصرف کنید.

سؤال: مسجدی است در یکی از شهرها، که جهت اقامه نماز جماعت و برگزاری مجالس دینی، مخصوصاً در ماه مبارک رمضان مشکلاتی برای مؤمنین دارد. پشت مسجد باغچه‌ای در حدود دویست متر وجود دارد، که گویا در قدیم مردم مراجعات خود را در همین مکان نزد عالم محل می‌بردند؛ به همین جهت محکمه نامیده شده است، اما وقفنامه خاصی ندارد، چند سال پیش شخصی یک نهال گردو در همین زمین کاشته است که الان سالی حدود چند هزار دانه گردو دارد، آن شخص نهال گردو را وقف نکرده، بلکه فقط جهت نیل به ثواب این کار را کرده است و اکنون که نیاز به توسعه مسجد است، لازم است درخت گردو قطع و آن زمین ضمیمه مسجد گردد، آیا اجازه می‌فرمائید درخت گردو قطع و زمین محکمه ملحق به مسجد گردد؟

جواب: چنانچه باغچه متعلق به مسجد است و توسعه مسجد برای نمازگزاران لازم می‌باشد، قطع درخت مزبور اشکال ندارد.

سؤال: مسجدی است در منطقه راوند کاشان که مدتهاست مؤمنین در آن اقامه نماز می‌کنند؛ در کنار آن کوچه‌ای قرار دارد که مربوط به بهرداری است و این کوچه احتیاج ضروری به تعریض دارد، فعلاً هم مسجد تخریب شده تا تجدید بنا شود و از نظر نقشه شهرداری چهار متر عقب نشینی دارد. مستدعی است بفرمائید از نظر حکم شارع مقدّس آیا شهرداری مجاز به تعریض می‌باشد

جواب: تصرف در مسجد برای این گونه امور جایز نیست، مگر این که واقعاً ضرورتی ایجاب کند و شهرداری عوض آن را بدهد و صرف مسجد شود.

سؤال: خیری قطعه زمینی به نام مسجد اهداء نموده است؛ ولی نظر خویش را در مورد احداث سرویس بهداشتی، ایوان، چایخانه، حیاط و آشپزخانه بیان نکرده است، آیا می‌شود در موقوفه فوق موارد بالا را احداث نمود؟

جواب: اگر این امور مورد نیاز مسجد است و در عرف محل جزء لوازم مسجد محسوب می‌شود، مانعی ندارد.

سؤال: مسجد ما، به علت قدمت بنا، رو به خرابی است. بدین جهت اهالی می‌خواهند ساختمان آن را تجدید بنا کنند. بدین منظور، لازم است زمین مسجد به مقدار پنج متر، خاک برداری شود، اگر این خاکها دور ریخته شود، اشکال دارد؟

جواب: چنانچه آن مسجد یا مساجد دیگر احتیاجی به آن خاک ندارند، و قابل فروش هم نیست، دور ریختن آن مانعی ندارد.

سؤال: با توجه به وجود متولی منصوص، افراد خیر بدون حضور و اجازه ایشان

دست به تغییر بنا و ساختمان سازی نموده اند. نمازگزاردن در محلّ جدید مسجد چه حکمی دارد؟

جواب: باید در این گونه موارد با اجازه متولّی محترم کار کنند؛ ولی اگر برخلاف آن کاری انجام شده، ضرری به نماز خواندن در مسجد و حتی ساختمانهای جدید نمی‌رساند.

سؤال: شخصی زمینی را برای مسجد واگذار می‌کند و آن را از زمین‌های خودش جدا می‌سازد، سپس مرحوم می‌شود. بعد که زمین را مسجد می‌سازند مقداری از آن را شبستان و مقداری از آن زمین را دستشویی درست می‌کنند. ساختن دستشویی در آن زمین چه حکمی دارد؟

جواب: ساختن دستشویی در آن جا اشکال ندارد و منظور واقف، مسجد و لوازم مسجد بوده است.

سؤال: مسجد جامع قدیمی در روستای ما وجود دارد که به وسیله خودیاری مردم ساخته شده است ولی از آن جا که بنای درستی نداشته و کوچک بوده فردی خیر قسمتی از شبستان را که جزء نمازخانه است خراب نموده و می‌خواهد مسجد را وسعت دهد. او تصمیم دارد یک زیرزمین از همین قسمت گرفته و در آن سالن اجتماعات فرهنگی برای جوانان بسازد، در ضمن قسمت بالای زیرزمین یعنی طبقه همکف جزء نمازخانه شبستان است. آیا در قسمت زیرزمین می‌توان سالن فرهنگی و سرویس دستشویی ساخت؟

جواب: ساختن محلی در زیرزمین مسجد برای کارهای فرهنگی اسلامی و یا وضوخانه مانعی ندارد ولی ساختن توالت در آنجا جایز نیست مگر این که از ابتدای تاسیس مسجد و به هنگام وقف آن، چنین امری در نظر بوده باشد.

سؤال: یکی از روحانیون اصفهان بر روی بعضی از قبور تخت فولاد مشغول ساختن مسجد است و برای ساخت مسجد مذکور، قبور بعضی از علمای بزرگ قریه خوراسگان را نیز صاف نموده است. آیا نماز خواندن در چنین مسجدی صحیح است؟

جواب: در صورتی می‌توان قبرستان را تبدیل به مسجد کرد که در حال حاضر به هیچ وجه اجازه دفن در آن جا ندهند و ساختن مسجد موجب نبش قبر، مخصوصاً قبور علما نشود؛ ولی نماز خواندن در آن مسجد به هر حال جایز است.

سؤال: آیا ساخت مساجد با انگیزه‌های محلی و طیفی و سیاسی در نزدیک یکدیگر جایز است؟

جواب: ساختن مساجد نزدیک یکدیگر کار خوبی نیست و باید نیازها را در نظر بگیرند و از کشاندن اختلافات به مساجد خودداری کنند.

سؤال: آیا ساخت مناره و گلدسته برای مسجد ضروری است؟

جواب: ضروری نیست ولی اگر باعث شکوه مسجد شود کار خوبی است.

سؤال: اگر زمینی غصبی به مرور ایام به صورت مسجد درآمده باشد، آیا می‌توان بالای آن، طبقات دیگری ساخت؟ مثلاً در طبقه اول ساختمان مسکونی، و در دوّم کتابخانه عمومی، و در طبقه سوّم در مانگاه ساخت؟

جواب: هرگاه زمین به طور یقین غصبی باشد، هیچ یک از این تصرفات درست نیست.

سؤال: آیا حسینه تولیت بردار است؟

جواب: در صورتی که اموالی داشته باشد تولیت بردار است.

سؤال: آیا مشورت کردن و جلب موافقت امام جماعت و متولی مسجد در امور تبلیغی که در مسجد انجام می‌شود لازم است؟ و اگر مشورت نشود و یا موافقت آن‌ها جلب نشود، موجب هتک حرمت آن‌هاست؟

جواب: در صورتی که تبلیغ مناسب مسجد باشد و مزاحم نمازگزاران نباشد، مشورت لازم نیست؛ ولی بهتر است که در این امور به امام مسجد احترام بگذارند و با او مشورت شود.

سؤال: مبالغی پول جهت ساختمان و تعمیر مسجدی جمع آوری شده که پس از مصارف لازمه، مقداری از آن پول‌ها موجود و در اختیار شخص امینی است، مسجد در حال حاضر احتیاج ندارد؛ ولی بعدها احتیاج بیشتری خواهد داشت. الف: آیا می‌شود با آن پول معامله انجام داد و سود آن برای مسجد باشد؟ ب: آیا اجازه می‌فرمائید آن پول در یکی از صندوق‌های قرض الحسنه، جهت رفع احتیاجات مؤمنین، قرار گیرد؟ ج: آیا می‌شود پول مزبور را در بانکی به حساب سپرده بلند مدت یا کوتاه مدت سپرد؟ د: امام جماعتی در آن مسجد در تمام ایام سال و ماه رمضان بدون چشم‌داشتی نماز جماعت می‌خواند و مسئله می‌گوید و مردم را ارشاد می‌کند و مسجد عایدات دیگری ندارد، آیا جایز است مبالغی از آن پول را به امام جماعت داد؟

جواب: مصرف کردن این پول تنها در صورتی جایز است که رضایت دهندگان پول نسبت به آن جلب شود؛ ولی حفظ آن در صندوق قرض الحسنه یا سپرده بانکی برای آینده مانعی ندارد.

سؤال: آیا سازندگان و بانیان مسجد می‌توانند مانع فعالیت‌های فرهنگی، دینی در مسجد شوند؟ و آیا امام جماعت می‌تواند در امر تعیین هیئت امناء یا برکناری آنها دخالت نماید؟

جواب: پس از تحقق وقف مسجد کلیه کارهایی که موجب تقویت برنامه مسجد و مراسم نماز و نشر حقایق تشیع در آن است، احتیاج به اجازه دیگران حتی واقف یا متولی ندارد، همچنین نماز و اقامه جماعت؛ و اگر هیئت امناء از طرف واقف یا واقفین برای حفظ مسجد و اموال آن تعیین شده‌اند، کسی نمی‌تواند آنها را عزل کند.

سؤال: متولی مسجد دارای چه مسؤولیتی است؟ و در قبال مسجد چه وظایفی دارد؟ آیا اداره مسجد و برنامه‌های آن به عهده متولی است، یا هیئت امنای مسجد این مسؤولیتها را به عهده دارد؟

جواب: وظیفه متولی آن است که اگر مسجد موقوفاتی دارد، آنها را حفظ نموده، و صرف مسجد کند، و بقیه امور مربوط به نمازگزاران است.

سؤال: درآمد مسجدی که از مخارج آن بیشتر است را در چه راهی میتوان استفاده کرد؟ آیا برگزاری مسابقه حفظ یا قرائت قرآن در شهر و پرداخت هزینه‌های آن از قبیل تبلیغات، مسابقه و یا اعطای جوایز به ممتازین البته به نام مسجد و در خود مسجد مجاز است؟ آیا میتوان مثلا به اشخاصی که نیازمند هستند به صورت قرضی یا بلا عوض کمک نمود؟

جواب: در درجه اول این درآمدها را برای برنامه‌های فرهنگی و جوایز آن در خود مسجد صرف نمایید و سپس می‌توانید برای افراد نیازمندی که به مسجد رفت و آمد دارند هزینه نمایید.

سؤال: آیا جمع آوری پول در مساجد، جهت امام جماعت یا بناء مسجد یا غیر اینها، جایز است؟ مورد مصرف آن چیست؟

جواب: در صورتی که به صورت آبرومندانه باشد اشکالی ندارد و طبق وکالتی که مردم داده اند در مصارفش صرف کنید.

سؤال: اشخاصی، مقداری از شبستان داخل مسجد را در یکی از شهرستانها به صورت مغازه مانندی در آورده و از آن برای نوارفروشی و کتابفروشی استفاده می نمایند، آیا انجام چنین کاری در مسجد از نظر شرعی صحیح است؟

جواب: هرگاه این کارها داخل مسجد باشد و در طریق نشر فرهنگ اسلامی قرار گیرد و کمک به اهداف مسجد کند و مزاحم نمازگزاران نباشد مانعی ندارد، و اگر آن را از مسجد جدا کرده و محل کسب و کار قرار داده اند جایز نیست و باید آن را بازگردانند.

سؤال: آیا وسایلی را که متعلق به مسجد است ولی مورد نیاز نیست، می توان فروخت و پول آن را خرج مسجد کرد؟

جواب: چنانچه آن وسایل مورد نیاز نباشد بفروشید و صرف همان مسجد کنید زیرا در این گونه موارد آنچه اقرب به نظر واقف یا باذل است صرف در همان مسجد است و اگر آن مسجد احتیاج ندارد می توانید در سایر مساجد صرف کنید.

سؤال: پولهای ختم و فاتحه خوانی باید به چه مصرفی برسد؟ آیا خادم هم حقی دارد؟

جواب: پولهای ختم و فاتحه خوانی باید زیر نظر متولی یا امام جماعت (هرکدام که نظارت بر این کار دارند) صرف مصالح مسجد گردد. خادم مسجد نیز می‌تواند به مقدار متعارف با نظر آنها مصرف کند ولی توجه داشته باشید پولی در مقابل استفاده از مسجد نمی‌توان گرفت مگر این که افراد با رضایت خود چیزی بدهند و یا در برابر خدماتی که انجام می‌شود بگیرند.

سؤال: اگر مسجدی فرش یا لوازم اضافی داشته باشد آیا در صورت نیاز نداشتن مساجد دیگر، می‌توانند به مستحق بدهند؟

جواب: جایز نیست ولی می‌توان آن را فروخت و در نیازمندیهای مشابه آن مسجد مصرف کرد.

سؤال: در بعضی از مساجد شهر اردکان تعدادی قرآن خطی و حزب قرآن مجید وجود دارد که اکثر آنها خراب و ناقص گردیده و بقیه در حال از بین رفتن است و حتی ممکن است به سرقت برود آیا جایز است که به عنوان امانت به نام همان مسجد در موزه اردکان نگهداری شود؟

جواب: اگر در مسجد قابل استفاده نیست یا در حال از بین رفتن است می‌توان آن را تبدیل به احسن کرد یعنی به موزه یا غیرموزه بفروشند و به جای آن قرآن نو خریداری کنند و وقف آن مسجد کنند.

سؤال: آیا وقف کردن اجناسی که احتمال سرقت آن زیاد است، و همین امر سبب می‌شود که اغلب اوقات در مسجد بسته باشد، صحیح است؟

جواب: چنین وقفی اشکال ندارد و وظیفه مردم آن است که از آن مواظبت کنند.

سؤال: فروختن برخی از اجناس، که مورد نیاز مسجد نیست، یا امروزه استفاده از چنان وسایلی متعارف نمی‌باشد، و در مساجد دیگر نیز به همین جهت قابل استفاده نیست (مانند فرش کهنه، یا بخاری نفت سوز) چه حکمی دارد؟

جواب: در فرض مسأله فروختن آن اجناس و تهیه اجناس مورد لزوم مانعی ندارد؛ ولی اولویت با اجناس مشابه است (مثلاً فرش نو به جای فرش کهنه)

سؤال: فرش یا وسیله دیگری از مسجد، که از ارزش بسیار بالایی برخوردار است، اگر مورد استفاده قرار گیرد، در مدت بسیار کوتاهی ارزش آن به مقدار زیادی کاهش می‌یابد، در صورتی که فروش آن به نفع مسجد باشد، آیا فروش آن جایز است؟

جواب: در فرض مسأله، فروش آن اشکالی ندارد، و مانند مسأله قبل عمل شود.

سؤال: فروش فرشهای مسجد که دارای اندازه‌های متفاوت و رنگهای مختلف است، به منظور یک نواخت کردن آنها و ایجاد جذابیت بیشتر، که در نهایت سبب جذب افراد بیشتری به مسجد خواهد شد، چه حکمی دارد؟

جواب: اگر فرشها وقف مسجد باشند، چنین کاری جایز نیست، چون ضرورتی ندارد. ولی اگر ملک مسجد باشد، این کار مانعی ندارد. (ملک

مسجد مانند وسایلی که از درآمد موقوفه و مانند آن خریداری می‌شود)

سؤال: امام جماعتی از منزل موقوفه مسجد در طول سالیان حضورش در آن مسجد، استفاده نموده است، در حالی که خود، صاحب منزل شخصی می‌باشد. آیا می‌تواند پس از ترک منزل مسجد، و انتقال به منزل شخصی خویش، این منزل موقوفه را به شخص ثالثی اجاره داده و خود، مال الاجاره را تملک کند؟

جواب: چنانچه منزل برای سکونت امام جماعت مسجد ساخته شده، اجاره آن جائز نیست؛ مگر آن که امام جماعت از آن استفاده نکند و بلا مصرف بماند؛ در این صورت می‌توان آن را اجاره داد و مال الاجاره آن را صرف نیازهای مسجد کرد، و اگر امام جماعت ناچار است در جای دیگری خانه اجاره کند، می‌توان مال الاجاره آن خانه را از این وجه پرداخت کرد؛ ولی در صورتی که منزل ملکی داشته باشد، مال الاجاره به او تعلق نمی‌گیرد.

سؤال: استفاده از امکانات مسجد، اعم از ظروف آشپزخانه و مانند آن، در مراسم ختم افراد (چه در داخل مسجد و چه در بیرون مسجد) چه حکمی دارد؟

جواب: جایز نیست؛ مگر این که نظر واقفین عامّ بوده باشد، یا عرف محلّ چنین اقتضا کند.

سؤال: اگر نذر داشته باشیم که به مسجدی فرش هدیه دهیم ولی بعد متوجه شویم که احتیاج به فرش ندارد آیا می‌توانیم پول آن را به جای مورد نذر بدهیم؟

جواب: می‌توانید چیز دیگری از احتیاجات مسجد را برای مسجد بخرید.

سؤال: آیا از صندوق نذورات مساجد یا از درآمد موقوفات آن می‌توان افطاری داد؟ مصرف آن برای روحانی و مداح و خادم مسجد چه حکمی دارد؟

جواب: نذورات باید مطابق نیت نذر کننده و موقوفات مطابق وقف نامه مصرف شود.

سؤال: تعدادی ظروف و فرش و دیگر وسایل کهنه و غیر قابل فروش مصرف متعلق به مسجد روستایی می‌باشد، به علت کمی جا و عدم نیاز مسجد به آنها تکلیف بعضی از آنها که به علت فرسودگی به فروش نمی‌رسند چیست؟
جواب: اگر مورد نیاز آن مسجد و مساجد دیگر نباشد می‌توان آن را به فقرا داد.

سؤال: مقداری تیر آهن، درب و پنجره و سایر وسایل از مسجدی قدیمی به جای مانده است. آیا می‌توان آن‌ها را به فروش رسانید و خرج خود مسجد کرد؟ با توجه به این که درب و پنجره‌ها به درد مسجد جدید نمی‌خورد.

جواب: اگر امکان دارد از عین آن در مسجد دیگری استفاده کنند، این کار مقدم است و اگر به درد مسجد دیگر نمی‌خورد، بفروشد و صرف همان مسجد اصلی کنند.

سؤال: منزلی که با مسجد مقداری فاصله دارد وقف مسجد شده است و آن را تبدیل به آشپزخانه مسجد کرده‌اند و مدتی نیز مورد بهره‌برداری قرار گرفته است ولی اکنون زمینی که در جنب مسجد است، وقف آن مسجد

شده و قرار است آشپزخانه مسجد شود. آیا جایز است آشپزخانه سابق را بفروشند و پول آن را صرف آشپزخانه جدید کنند؟

جواب: اگر وقف مسجد شده، فروختن آن جایز نیست؛ بلکه می‌توانند اجازه دهند و درآمد آن را صرف آشپزخانه جدید کنند و اگر ملک مسجد است، می‌شود آن را فروخت و صرف آشپزخانه جدید کرد.

سؤال: اگر انسان سهواً خسارتی به یک قسمت از مسجد وارد کند، آیا باید حتماً خسارت را جبران کند؟ اگر متولّی اجازه دهد که خسارت را نپردازد چه حکمی دارد؟

جواب: باید خسارت را جبران کند؛ مگر این که متولّی یا دیگری به جای او این کار را انجام دهد.

سؤال: اگر کسی فرشی را بخرد و بعد از خریدن ببیند در پشت آن نوشته شده است: «وقف مسجد امام حسین (علیه السلام)» و او نداند که این مسجد کجاست، تکلیف او چیست؟

جواب: احتیاط آن است که تحقیق کند، اگر مسجدی در آن منطقه یا در آن جا به نام امام حسین (علیه السلام) است، تحویل آن جا بدهد و اگر نیست به یکی از مساجد دیگر بدهد.

سؤال: اگر کسی فرش یا لوازم دیگری را از سارقی بخرد و بعد معلوم شود از اموال مسجد بوده که سارق آن را به سرقت برده است، وظیفه او چیست؟

جواب: وظیفه او این است که آن وسایل را به مسجد بازگرداند و اگر قدرت داشته باشد می‌تواند وجه خود را از سارق بازپس بگیرد.

سؤال: حکم افرادی که مثلاً مهر یا تسبیح وقف شده برای مسجدی را برمی دارند چیست؟

جواب: چنانچه می‌توانند به هر طریقی حتی با کمک افراد دیگر آن را بازگردانند ولی اگر به هیچ عنوان ممکن نیست، قرار دادن در مسجد دیگری برای استفاده در همان مورد اولویت دارد.

سؤال: فعالیت اقتصادی در مسجد، جهت رونق امور مساجد چه صورتی دارد؟ برای مثال ما در منطقه جنوب تهران در آشپزخانه وسیع و مجهز مسجد اقدام به پخت غذا برای مراسم مختلف مؤمنین می‌نمائیم و درآمد حاصله را پس از پرداخت اجرت آشپز، صرف امور جاریه مسجد می‌نمائیم. آیا این کار مشروع است؟

جواب: چنانچه آشپزخانه مختصّ به مسجد باشد جایز نیست؛ ولی اگر از روز اوّل به نیت عام ساخته شده است، مانعی ندارد.

سؤال: شخصی در مسجد جهت نماز جماعت جانمازی گذاشته و بیرون رفته و جماعت برپا شده و صاحب آن مراجعت نکرده است، در این صورت به محض منعقد شدن نماز جماعت حقّ او از آن مکان ساقط شده و دیگری می‌تواند جای او را تصرف کند؟

جواب: احتیاط آن است که تا رکوع رکعت اوّل مهلت دهد اگر نباید حق دارد.

احکام وقف مسجد

سوال ۱. خانه‌ای توسط شخص خیری در زمینی که ملک مسجد است احداث شده است. خانه مذکور وقف شرعی گردیده مقیداً به این که امام جماعت همان مسجد در آن سکونت نماید. آیا شارع مقدس اسلام اجازه می‌دهد دیگری در آن خانه سکنی گزیند و در صورت عدم سکونت امام راتب مسجد آیا شرعاً اجازه دادن آن جایز است؟

جواب: تا ممکن است باید امام مسجد از آن استفاده کند و اگر ممکن نشد، اجازه دهند و مال‌الاجاره آن برای امام مسجد استفاده شود و اگر امام مسجد نیاز ندارد در سایر حواجیح مسجد مصرف گردد.

سوال ۲. در صورتی که زیرزمین مسجدی را تبدیل به درمانگاه کنند، مراجعه بیمارانی که عذر شرعی دارند (مانند زنانی که خون نفاس می‌بینند) یا بیماران غیرمسلمان به چنان درمانگاهی چه حکمی دارد؟

جواب: اولاً در صورتی می‌توان زیرزمین مسجد را تبدیل به درمانگاه کرد که هیچ‌گونه مزاحمتی برای نمازگزاران نداشته باشد و مردم نخواهند از آنجا برای نماز خواندن استفاده کنند. ثانیاً زنان معذور نمی‌توانند به آنجا مراجعه کنند و غیرمسلمانان اگر سبب آلوده شدن آنجا نشوند مانعی ندارد و این در صورتی است که درمانگاه بعداً ایجاد شده باشد. اما اگر از اول آنجا وقف بر درمانگاه شده است مشکلی ندارد.

سوال ۳. اشیائی که به مسجد داده می‌شود ممکن است گاهی با عنوان تملیک باشد، آیا احکام شرعی این دو عنوان مختلف است؟

جواب: آری مختلف است. آنجا که تملیک است کار آسان‌تر هست و طبق مصالح مسجد می‌توان آن را عوض کرد، ولی وقف تا در آستانه سقوط از انتفاع قرار نگیرد، تبدیل آن جایز نیست.

سوال ۴. اگر زمینی برای مسجد وقف شده باشد، آیا جایز است طبقه اول آن را حسینیه و طبقه دوم را مسجد بنا کنند؟

جواب: هر دو طبقه حکم مسجد را پیدا می‌کند؛ ولی عزاداری در آن اشکال ندارد، به شرط آن که مزاحم نماز نباشد.

سوال ۵. استفاده از اموال حسینیه یا مسجد چه حکمی دارد؟

جواب: در غیر احتیاجات همان مسجد یا حسینیه جایز نیست مگر این‌که واقف آن‌ها تصریح به عمومیت استفاده از آن‌ها کرده باشد.

سوال ۶. قطعه زمینی که در کنار مسجد است را وقف مسجد نموده‌اند، الآن می‌خواهیم از گوشه آن کتابخانه‌ای درست کنیم آیا این کار جایز است؟ و در فرض جواز، بانوانی که عذر شرعی دارند می‌توانند در آنجا رفت‌وآمد کنند؟ و در ضمن آیا می‌توان از یک اتاق از کتابخانه یاد شده موقتاً برای پایگاه بسیج استفاده کرد؟

جواب: احداث کتابخانه مسجد در آن قسمت، اگر مزاحم نمازگزاران نباشد و هر زمان مورد نیاز قرار گیرد در اختیار مسجد قرار دهند، مانعی ندارد؛ ولی بانوانی که عذر شرعی دارند نمی‌توانند در آنجا رفت‌وآمد کنند و برای پایگاه نیز با شرایط فوق می‌توان استفاده کرد.

سوال ۷. آموزش و پرورش مقداری از زمین مسجد را که در کنار زمین متعلق به خودش بوده سهواً یا عمداً تصرف کرده و ساخته است. حال اگر قرار بر تخریب باشد کل ساختمان آموزش و پرورش ویران می‌گردد یا ضرر فراوانی به مدرسه وارد می‌شود. اداره اوقاف و متولی، حاضرند آن مقدار زمین را به اجاره آموزش و پرورش درآورده و سند اجاره تنظیم نمایند. آیا این امر مشروع است؟

جواب: چنانچه این کار عمدی نبوده باید سند اجاره تنظیم کنند و وجه آن را صرف تعمیرات مسجد نمایند.

سوال ۸. تحلیف طبق اسناد معتبر و مسلم، وقف مسجدی شده است. از طرفی قسمت اعظم آثار مسجد در اثر مرور زمان از بین رفته ولی قسمتی از آثار از جمله محراب آن هنوز باقی است. با توجه به وقف بودن محل برای مسجد، متولی موقوفه قصد احداث مسجد در محل مسجد مخروبه سابق

را دارد، ولی احداث مسجد و عمل به نیت واقف با بعضی از مقررات میراث فرهنگی تعارض دارد، در صورت تعارض نیت واقف با مقررات میراث فرهنگی، عمل به کدام یک مقدم است؟ تکلیف شرعی متولی موقوفه چیست؟

جواب: تا ممکن است باید با کمک گرفتن از اهل خبره و اطلاع، جمع میان بنای مسجد و حفظ آثار فرهنگی شود و اگر ممکن نشد، اولویت با مسجد است.

سوال ۹. وجوهی خرید وسایل صوتی و مانند آن، برای مسجد جمع آوری شده است. بعد از خرید وسایل مذکور، عده‌ای می‌گویند: «قصد ما این بوده که این وسایل منحصر به مسجد نباشد، بلکه از آن وسایل در اعیاد مذهبی و عزاداری در خارج مسجد نیز استفاده کنند» و عده‌ای می‌گویند: «ما پول را فقط جهت خرید وسایل صوتی به عنوان وقف برای مسجد داده‌ایم.» حال کدام جهت مقدم است؟

جواب: با توجه به این که گروهی نظرشان وقف خاص بوده، باید طبق وقف خاص با آن رفتار کرد.

سوال ۱۰. اگر زمینی وقف مسجد شده باشد، آیا زیرزمین و طبقات فوقانی نیز حکم مسجد را دارد؟ احداث کتابخانه در آنچه حکمی دارد؟

جواب: آری حکم مسجد را دارد؛ ولی مانعی ندارد در آن کتابخانه احداث کنند؛ مشروط بر این که مزاحم نمازگزاران نباشد.

سوال ۱۱. شخصی خانه‌اش را وقف مسجد نموده، مشروط بر این که خودش تا آخر عمر در آن ساکن باشد و اگر فرزندی از او به وجود آمد، او هم در

همین خانه ساکن باشد و معلوم نیست چه زمانی این خانه به تصرف مسجد در خواهد آمد. با توجه به این مطلب بفرمایید:

۱. آیا این وقف صحیح است؟

۲. آیا می‌توان از اموال آن مسجد خرج این خانه کرد؟

۳. آیا بعد از فوت واقف این خانه متعلق به مسجد خواهد بود، یا مربوط به ورثه هست؟

جواب: ۱. آری این وقف صحیح است و باید مطابق آن عمل کرد.

۲. هنگامی که خانه در اختیار مسجد قرار گرفت، می‌توان از درآمد مسجد خرج آن کرد.

۳. بعد از فوت واقف و فرزندش، خانه برای همیشه متعلق به مسجد می‌شود.

سوال ۱۲. چیزهایی که قبلاً به مسجد داده شده به فرض این که احکام وقف و تملیک فرق کند اگر ندانیم که وقف مسجد شده یا تملیک، حکم کدام یک بر آن بار می‌شود؟

جواب: احتیاط واجب این است که با آن معامله وقف کنیم.

سوال ۱۳. چند نفر خیر در سال ۱۳۴۹ هجری شمسی زمینی را با سند مالکیت و ادعای مالک مبنی بر عدم وقف بودن، جهت احداث مسجد خریداری نموده‌اند که امروز به صورت مسجد حضرت ابوالفضل (علیه السلام) ساخته و مورد استفاده قرار گرفته است، ولی در بین مردم معروف است که زمین این مسجد وقف هست، با توجه به مسائل شرعی وقف، هیئت امنای مسجد اقدام به تحقیق این مسأله نمودند، نتیجه تحقیق بدین صورت به اطلاع

آن مقام معظم می‌رسد: به‌طور مسلم زمین مسجد دارای واقفی به نام حاج محمدعلی هست ولی نوع وقف مشخص نیست بنا به اظهار عده‌ای وقف حاج محمدعلی، وقف اولاد هست و عده‌ای در نوع این وقف تردید دارند و احتمال می‌رود وقف شاه نجف باشد (لکن به احتمال قوی وقف حاج محمد علی وقف اولاد هست) خواهشمند است تکلیف اهالی محل را نسبت به ادامه فعالیت‌های مذهبی در مسجد مذکور بیان فرمایید.

جواب: اگر تحقیق کرده‌اید و مصرف وقف روشن نشده، باید مال الاجاره مناسبی برای آن زمین در نظر بگیرید، نصف آن را در مصارف مربوط به مجالس مولا امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) و نصف دیگر را به موقوف علیهم السلام برسانید مگر این که آن‌ها رضایت دهند که به خاطر مسجد از مال الاجاره صرف نظر کنند و صغیری هم در میان آن‌ها نباشد.

سوال ۱۴. حدود اختیارات امام جماعت، هیئت امناء، متولی و واقف مسجد را مشخص فرمایید، تا در کارهای یکدیگر تداخل نکنند و از بروز اختلاف جلوگیری شود.

جواب: مسجد تعلق به همه مسلمانان دارد و کسی نمی‌تواند محدودیتی در آن قائل شود و اگر حفظ مسجد و نگهداری اموال و نظم برنامه‌های آن احتیاج به مدیرانی دارد، هیئتی از طرف حاکم شرع برای این کار تعیین می‌شود.

سوال ۱۵. چندی قبل زنی ۷ متر زمینی ارثی به او رسید و وی آن زمین را وقف دستشویی مسجدی کرد (و بقیه وارث هم همین‌طور) و مسجد در آن زمین تصرف کرد (گودبرداری آن زمین را انجام داد) ولی همسایه‌های مسجد با احداث این ساختمان مخالفت کردند و مسجد هم دستشویی‌ها را

در مکانی دیگر احداث نمود و وراث آن قطعه زمین قصد فروش آن را دارند، حال تکلیف چیست؟ در ضمن از لحاظ قانونی وراث حق فروش زمین را دارند و در صورتی که مابقی وراث زمین را بفروشند آن ۷ متر زمین قابل استفاده نیست، آیا می‌توان آن ۷ متر را فروخت و پول آن را خرج مسجد کرد؟ (در ضمن مابقی وراث هیچ‌گونه التزام شرعی هم ندارند).

جواب: در صورتی که آن زمین وقف شده باشد در همان راه مصرف شود و اگر همسایگان موافقت نکنند باید آن را بفروشند و در محل دیگری برای مسجد دستشویی تهیه کنند و اگر قبلاً تأمین شده خرج سایر امور مسجد می‌کنند.

سوال ۱۶. منزلی که با مسجد مقداری فاصله دارد وقف مسجد شده است و آن را تبدیل به آشپزخانه مسجد کرده‌اند و مدتی نیز مورد بهره‌برداری قرار گرفته است ولی اکنون زمینی که در جنب مسجد است، وقف آن مسجد شده و قرار است آشپزخانه مسجد شود. آیا جایز است آشپزخانه سابق را بفروشند و پول آن را صرف آشپزخانه جدید کنند؟

جواب: اگر وقف مسجد شده، فروختن آن جایز نیست؛ بلکه می‌توانند اجاره دهند و درآمد آن را صرف آشپزخانه جدید کنند و اگر ملک مسجد است، می‌شود آن را فروخت و صرف آشپزخانه جدید کرد.

سوال ۱۷. گاهی، فرش یا اشیای دیگری وقف مسجد شده و از همان زمان وقف یا بعد از آن به مرحله‌ای رسیده که طبق نظر عرف یا متخصصین فن، استفاده از آن جایز نیست و بایستی فروخته شود و الا به مرور زمان از ارزش آن کاسته خواهد شد، در مورد این‌گونه فرش‌ها یا اشیای دیگر آیا جایز است فروخته

شود و به جای آن فرش‌ها یا اشیای دیگری جهت مسجد خریداری کرد؟
جواب: اگر فعلاً قابل استفاده نیست یا موجب از بین رفتن آن‌ها می‌شود، می‌توان آن را تبدیل به مشابه کرد.

سوال ۱۸. شخصی در سال ۱۳۶۲ زمینی را به شکل زیر وقف کرده است: «اگر این زمین را ساختند، به عنوان مسجد باشد و اگر آن را نساختند، همچنان متعلق به خودم باشد». آیا وقف به این شکل صحیح است؟ در هر صورت، آیا می‌توان زمین مذکور را فروخت و در جای دیگر زمینی برای مسجد خرید؟
جواب: این گونه وقف اشکال دارد و می‌تواند از آن صرف نظر کند، ولی چنانچه موافقت کند از آن به نحوی برای مسجد در آنجا یا جای دیگر استفاده شود بهتر است.

سوال ۱۹. مسجدی است به نام مسجد قلعه با قدمت زیاد که در اثر مرور زمان و ازدیاد نسل‌های قدیم و جدید، در ایام سال، مخصوصاً ماه مبارک رمضان، کشش و ظرفیت نمازگزاران را ندارد، در جوار این مسجد خانه‌ای قدیمی بوده که مالک آن، آن را به مسجد اهداء نموده و مسجد مذکور توسعه پیدا کرده است، لازم به ذکر است در این مسجد اکثراً مجالس روضه خوانی و ذکر مصائب اهل بیت (علیهم‌السلام) خصوصاً در ایام محرم و صفر برپا می‌شود و هیئتی بنام هیئت چهارده معصوم (علیهم‌السلام) وابسته به مسجد در ایام محرم و صفر برنامه دارند؛ در قسمت غربی مسجد چهار صفه و غرفه وجود دارد، آیا جایز است آن صفه و غرفه‌ها را به صورت مجزا به نام هیئت چهارده معصوم وقف و صیغه جاری کرد؟
جواب: صفه‌ها و غرفه‌های مسجد متعلق به خود مسجد است و نمی‌توان آن را وقف مجدد کرد.

احکام وقف حسینیہ

سوال ۱. یک باب مسجد قدیمی واقع در گوشه روستاست که حریم آن مقداری زمین بایر و بدون استفاده هست. حدود ۳۰ سال قبل چند جنازه کودک در آن دفن گردیده و هیچ گونه مدرکی مبنی بر وقف بودن آن وجود ندارد، لذا هیئت محبان چهارده معصوم (علیهم السلام) با رضایت اهالی محال تصمیم گرفتند که دور این زمین را حصار کشی نموده حسینیہ‌ای در آنجا احداث کنند و آن مسجد قدیمی که در حال تخریب است را بازسازی و توسعه دهند آیا از نظر شرعی این کار جایز است؟

جواب: اگر دلیلی بر وقف بودن آن زمین در دست نیست و بنای حسینیہ نبش قبر نمی‌شود مانعی ندارد.

سوال ۲. در زمینی که وقف عزاداری سیدالشهدا (علیهم السلام) شده است می‌توان مسجدی احداث کرد؟

جواب: اگر ممکن است از متولی و در صورت نبودن متولی، از حاکم شرع زمین را برای ساختن مسجد اجاره کنند و عده‌ای از معتمدین محل پای این سند را امضا نمایند که فراموش نشود و هر سال هم ال‌الاجاره آن را صرف مجالس عزاداری سیدالشهدا (علیه السلام) بنمایند و مدت اجاره نیز مشخص و محدود باشد که بعد از پایان مدت، مجدداً اجاره کنند.

سوال ۳. چرا برنامه‌های مسجد را در حسینیه و برنامه‌های حسینیه را در مسجد نمی‌توان انجام داد؟ چون در صورت جواز می‌توانیم یکی از این دو را داشته باشیم تا از اسراف از نظر زمین و مخارج ساختن جلوگیری شود.

جواب: مسجد محدودیتی برای زنان و گاه برای مردان دارد و در حسینیه آزادی بیشتری وجود دارد، البته ثواب نماز در مسجد نسبت به حسینیه بسیار تفاوت دارد و همین امر سبب تأسیس دو بنا شده است.

مسائل متفرقه اجاره

سوال: دونفر از مؤمنین که کارهای روزمره و متداول مسجد و امامزاده اسماعیل جهرم را سروسامان می دهند با پول خود اقدام به ساختن دو باب مغازه در گوشه‌ای از قبرستان متروکه امامزاده کرده‌اند، آنگاه آن دو مغازه را به عنوان اجاره به مدت بیست سال در اختیار هیئت مدیره شرکت تعاونی محل قرار داده‌اند و مال الاجاره آن را برای مصارف مسجد و امامزاده در نظر گرفته‌اند، اکنون با توجه به این که مسجد و امامزاده متولی شرعی ندارد و وقف نامه‌ای هم موجود نیست به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

الف) آیا ساختن مغازه و بخصوص اجاره آن نیاز به اذن فقیه جامع‌الشرایط داشته است؟

ب) آیا اجاره انجام‌گرفته شرعاً معتبر است؟

ج) در صورت بطلان اجاره آیا تخلیه آن مغازه توسط متصدیان شرکت تعاونی و واگذاری آن به هیئت امانی مسجد جهت استفاده کارهای لازم از قبیل انبار، دفتر واجب است؟

د) آیا برای تخلیه آن‌ها، متصدیان شرکت تعاونی حق دریافت وجوهی اعم از مقدار پرداخت شده و یا اضافه بر آن و یا مبالغی که جهت گرفتن امتیاز آب و برق و یا تعمیر مصرف کرده‌اند را دارند؟

جواب:

الف) البته نیاز به اذن دارد و چنانچه زمین مزبور متروکه بوده، آن ساختمان را فعلاً اجاره می‌دهیم و اجاره دادن در صورتی مجاز است که ساختمان مزبور مورد احتیاج برای کارهای مسجد و امامزاده نباشد و مال الاجاره برای امامزاده و مسجد مصرف شود.

ب) اگر اجاره عادلانه باشد و محل مزبور مورد نیاز مسجد و امامزاده نباشد صحیح است.

ج) از جواب بالا معلوم شد.

د) آن‌ها فقط می‌توانند هزینه‌هایی را که در آنجا داشته‌اند بگیرند نه بیشتر.

احکام متفرقه مسجد

سوال ۱. آیا می‌شود از طبقه زیر ساختمان مسجد جهت استفاده‌های مطلوب برای مسجد مثل ساختن موتورخانه شوفاژ استفاده کرد؟

جواب: اشکال ندارد.

سوال ۲. در حیدرآباد کرج زمینی وقف مسجد گردیده و مردم به نیت ساختن مسجد کمک کرده‌اند چندین سال در زیرزمین این مسجد نماز برگزار می‌گردید اکنون که طبقه همکف ساخته شده است از زیرزمین برای نگهداری وسایل مسجد استفاده می‌شود و در ایام محرم و صفر به عزاداران اباعبدالله (علیه السلام) غذا داده می‌شود و افراد معذور وارد آن نمی‌گردند آیا می‌توان از این زیرزمین برای مکان ورزشی جوانان و نوجوانان و عواید حاصل را صرف بنای همان مسجد کرد؟

جواب: جایز نیست بلکه باید برای مسجد کارهای مناسب مسجد استفاده شود.

سوال ۳. آوردن میز تنیس به فضای مسجد از قبیل زیرزمین، حیاط و... جهت انجام فعالیت‌های سالم فرهنگی ورزشی در کنار آموزشی تعالیم دینی (آموزش قرآن، احکام و عقاید) چه حکمی دارد؟

جواب: استفاده از وسایل فوق در شبستان یا فضای مسجد مجاز نیست ولی اگر سالن‌هایی برای کتابخانه یا فعالیت‌های فرهنگی در مسجد ساخته شده، از فضای آن می‌توان برای این کار استفاده کرد.

سوال ۴. اگر واقف یا تملیک کننده از یک مرجع و مجریان کارهای مسجد (هیئت امنا)، هر کدام از مرجع دیگری تقلید می‌کنند چنانچه این دو مرجع در مسائل فوق باهم اختلاف نظر داشته باشند کدام نظر باید عمل شود؟

جواب: نظر مرجع متولی و مجری کارهای مسجد شرط است.

سوال ۵. با توجه به ضرورت گسترش و تقویت بسیج، در امر پاسداری از آرمان‌های انقلاب اسلامی و تشکیل بسیج مساجد: الف) آیا نیروهای بسیج می‌توانند در مساجدی که زمین یا ساختمان و امکانات آن‌ها وقفی است، مستقر شوند؟ ب) استفاده از امکانات چنین مساجدی (مانند آب و برق و...) برای بسیج چگونه است؟

جواب: الف) در صورتی که مزاحمتی برای نمازگزاران و سایر امور مسجد ایجاد نشود، مانعی ندارد.

ب) احتیاط آن است که سهم خود را نسبت به آب و برق و... بپردازند، مگر این که بانیان این‌گونه امور از آغاز وقف را توسعه داده باشند.

سوال ۶. از نظر احکام شرع، تغییر نام مسجد چه حکمی دارد؟ مثلاً در جایی که بانی مسجد، نام خود را بر آن نهاده است، می‌توان نام آن مسجد را تغییر داد؟

جواب: هرگاه مسجد به نام شخص بانی یا افرادی مانند او بوده باشد و بخواهند آن را به نام امامان معصوم علیهم‌السلام یا شخصیت‌های معروف اسلامی تغییر بدهند، اشکالی ندارد؛ ولی بهتر آن است که نام بانی را به عنوان بنا کننده، زیر نام مسجد بنویسند تا مردم برای او طلب مغفرت کنند ولی اگر بر فرض در وقف مسجد نام خاصی شرط شده، احتیاط حفظ آن نام است.

سوال ۷. هیئت اماناء مسجد چگونه انتخاب می‌شوند؟

جواب: مردم آن محل و امام جماعت مسجد می‌توانند با اجازه حاکم شرع، هیئت امنایی از افراد صالح، برای تمشیت امور مسجد انتخاب کنند.

سوال ۸. مبالغی پول جهت ساختمان و تعمیر مسجدی جمع‌آوری شده که پس از مصارف لازمه، مقداری از آن پول‌ها موجود و در اختیار شخص امینی است، مسجد در حال حاضر احتیاج ندارد، ولی بعدها احتیاج بیشتری خواهد داشت.

الف: آیا می‌شود با آن پول معامله انجام داد و سود آن برای مسجد باشد؟

ب: آیا اجازه می‌فرمایید آن پول در یکی از صندوق‌های قرض‌الحسنه، جهت رفع احتیاجات مؤمنین قرار گیرد؟

ج: آیا می‌شود پول مزبور را در بانکی به حساب سپرده بلندمدت یا کوتاه‌مدت سپرد؟

د: امام جماعتی در آن مسجد در تمام ایام سال و ماه رمضان بدون چشم‌داشتی

نماز جماعت می خواند و مسئله می گوید و مردم را ارشاد می کند و مسجد عایدات دیگری ندارد، آیا جایز است مبالغی از آن پول را به امام جماعت داد؟

جواب: مصرف کردن این پول تنها در صورتی جایز است که رضایت دهندگان پول نسبت به آن جلب شود؛ ولی حفظ آن در صندوق قرض الحسنه یا سپرده بانکی برای آینده مانعی ندارد.

سوال ۹. مساجدی که در خیابان ها واقع می شود و همچنین مساجدی که در بیابان ها و قرای متروکه واقع شده و به هیچ وجه برای نماز قابل استفاده نیست و گاه مرکزی برای حیوانات نجس و آلودگی های دیگر می شود حکمش چیست؟

جواب: در مورد مساجدی که در خیابان افتاده امید بازگشتی در آن نیست هم حکم مسجد بودن زایل می شود و هم حکم وقف بودن و شخصی که چنین کرده باید معادل ثمن آن را صرف ساختن مسجد دیگر یا تعمیر سایر مساجد کند و در حقیقت از قبیل اتلاف عین مال است ولی تا ضرورت فوق العاده شدیدی نباشد تخریب مسجد به هیچ وجه جایز نیست و در مورد مساجد متروکه در بیابان ها و قرای متروکه باید آن ها را طوری محفوظ کرد که هتک و بی احترامی نسبت به آن ها نشود.

سوال ۱۰. به نظر حضرت عالی جهت رشد و استفاده بهینه از مساجد، هیئت امناء باید چه شرایطی داشته باشند؟

جواب: باید افرادی متدین، خوش نام، مدیر و مدیر باشند و بتوانند امور مسجد را به بهترین وجهی اداره کنند.

سوال ۱۱. حدود اختیارات امام جماعت، هیئت امنا، متولی و واقف مسجد را مشخص فرمایید، تا در کارهای یکدیگر تداخل نکنند و از بروز اختلاف جلوگیری شود:

متولی مسجد دارای چه مسئولیتی است؟ و در قبال مسجد چه وظایفی دارد؟ آیا اداره مسجد و برنامه‌های آن به عهده متولی است، یا هیئت امنای مسجد این مسئولیت‌ها را به عهده دارد؟

جواب: وظیفه متولی آن است که اگر مسجد موقوفاتی دارد، آن‌ها را حفظ نموده و صرف مسجد کند و بقیه امور مربوط به نمازگزاران است.

سوال ۱۲. آیا کارهایی چون هبه و بخشش در مسجد جایز است در صورت جواز آیا نیاز به حکم حاکم شرع دارد؟

جواب: انجام این‌گونه کارها در مسجد حرام نیست و نیازی به اجازه حاکم شرع ندارد ولی انجام کارهای دنیوی در مسجد مکروه است و اگر مزاحمت برای نمازگزاران داشته باشد حرام است.

« آیت الله العظمی نوری همدانی (دامت برکاته) »

• نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است و هر کس بفهمد که نجس شده است باید فوراً نجاست آن را بر طرف کند. و احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند، و اگر نجس شود نجاستش را بر طرف نمایند، مگر آنکه واقف آن را جزء مسجد قرار نداده باشد.

• اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید، یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیت ولی اگر بی احترامی به مسجد باشد بنا بر احتیاط واجب، باید به کسی که می‌تواند تطهیر کند، اطلاع دهد.

• اگر جائی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست، باید آنجا را بکنند یا اگر خرابی زیاد لازم نمی‌آید، خراب نمایند و پر کردن جائی که کنده اند، و ساختن جائی که خراب کرده اند، واجب نیست. ولی اگر آن کس که نجس کرده، بکند یا خراب کرده اند، واجب نیست. ولی اگر آن کس که نجس کرده، بکند یا خراب کند در صورتی امکان باید پر کند و تعمیر نماید.

• اگر مسجدی را غضب کنند و بجای آن خانه و مانند آن بسازند، که دیگر به آن مسجد نگویند باز هم بنا بر احتیاط واجب نجس کردن آن حرام و تطهیر آن واجب است.

• نجس کردن حرم امامان علیهم السلام حرام است. و اگر یکی از آنها نجس شود، چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد، تطهیر آن واجب است، بلکه احتیاط واجب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند.

• اگر حصیر مسجد نجس شود، بنا بر احتیاط واجب باید آن را آب بکشند، ولی چنانچه به واسطه آب کشیدن، خراب می شود و بریدن جای نجس بهتر است، باید آنرا بُبرند و اگر کسی که نجس کرده بُرد، باید خودش اصلاح کند.

• بردن عین نجاست مانند خون در مسجد اگر بی احترامی به مسجد باشد، حرام است و همچنین بردن چیزی که نجس شده، در صورتی که بی احترامی به مسجد باشد، حرام است.

• اگر مسجد را برای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود، اشکال ندارد.

• بنا بر احتیاط واجب مسجد را به طلا نباید زینت نمایند و همچنین نباید صورت چیزهایی که مثل انسان و حیوان در مسجد نقش کنند و نقاشی چیزهائی که روح ندارد، مثل گل و بوته مکروه است.

• اگر مسجد خراب هم شود نمی توانند آن را بفروشند، یا داخل ملک و جاده نمایند. مگر اینکه ولی فقیه بر اساس مصالح مهمتری اجازه بدهد.

• فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد حرام است و اگر مسجد خراب شود، باد اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند، و چنانچه به درد آن مسجد نخورد، باید در مسجد دیگر مصرف شود، ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد، می‌توانند آن را بفروشند و پول آن را، اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد و گرنه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند.

• ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می‌باشد مستحب است و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد، می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند، بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده، برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند.

• تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن مستحب است و کسی که می‌خواهد مسجد برود، مستحب برود، مستحب است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد و ته کفش خود را واریسی کند که نجاستی به آن نباشد و موقع داخل شدن به مسجد اول پای راست و موقع بیرون آمدن، اول پای چپ را بگذارد و همچنین مستحب است از همه زودتر به مسجد آید و از همه دیرتر از مسجد بیرون رود.

• وقتی انسان وارد مسجد می‌شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند، کافی است.

• خوابیدن در مسجد، اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به کارهای دنیا و مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد، مکروه است و نیز مکروه است و نیز مکروه است آب دهان و

بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد و گمشده ای را طلب کند و صدای خود را بلند کند، ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد.

• راه دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است و کسی که پیاز و سیر و مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت می کند، مکروه است به مسجد برود.

سوال ۷۳۳: آیا مسئول تولیت مسجد و یا ناظر آن از درآمد و مخارج بنایی که در آن مسجد است می توانند حق تولیت و نظارت ماهانه دریافت نمایند؟ اگر جواب مثبت است، تا چه حدودی می توانند از این اموال برداشت نمایند با توجه به این که از طرف واقف در این باره چیزی ذکر نشده است.

جواب: در صورتی که از طرف واقف مقدار معینی ذکر نشده است و کار شخص مورد احتیاج باشد و به قصد تبرع کار نکرده باشد می تواند به اندازه اجرت المثل دریافت کند. در فرض مذکور لازم است در حدود به مقدار متیقن اکتفا شود و بر مورد مشکوک حکم وقف مترتب نیست.

سوال ۷۳۶: مسجدی قدیمی بوده که در حال حاضر تجدید بنا شده است، مقداری از زمین مسجد قدیمی را از روی ندانستن مسأله قهوه خانه و آبدارخانه کرده ایم: آیا لازم است که خراب کنیم و جزو مسجد باشد یا خیر؟ **جواب:** اگر جزء مسجد بوده است آبدارخانه و قوه خانه کردن آن جایز نیست.

سوال ۷۴۰: پولی که به عنوان مخارج مسجد و نذری برای امام جماعت مسجد و یا از درآمد مغازه های مسجد از مردم جمع آوری می شود، آیا می توان از

این درآمدها در روز عاشورا برای عزاداران سید سالار شهیدان حسین بن علی (علیه السلام) غذا داد یا خیر؟

جواب: این موضوع تابع قصد دهندگان پول است، اگر برای امام جماعت داده‌اند، فقط باید به ایشان داده شود و باید ملاحظه شود که مغازه‌های مسجد به چه عنوان وقف شده است و اگر برای خرج کردن در مسجد باشد می‌توان در مسجد با آن وجه در عزاداری غذا داد.

سوال ۷۴۱: متولی مسجد که فوت کرده آیا اولاد او از تولیت مسجد ارث می‌برند؟

جواب: اگر واقف مسجد تصریح نکرده باشد حقی ندارند.

سوال ۷۴۲: در صورتی که از اول طبقه فوقانی مسجدی را به نام مهدیه نام گذاشته که درست بر روی سالن شبستان مسجد قرار دارد آیا می‌تواند این طبقه فوقانی را از مسجد خارج کرد و جزء مسجد ندانست؟

جواب: در صورتی که از اول جزء مسجد نبوده اشکال ندارد.

سوال ۷۴۳: در یک دهستانی که قریب ۱۰۰ خانواده جمعیت دارد مسجدی غیر از مسجد قدیمی بنا شده به این منظور که جوابگوی برنامه‌های جدید باشد و لذا عده‌ای در این بنا کمک و همکاری کرده‌اند و عده‌ای همکاری نکرده‌اند، آیا آن تعداد که همکاری نکرده‌اند می‌توانند در این مسجد جدید اقامه نماز نمایند یا خیر؟

جواب: بعد از این که برای نماز گزاران وقف شد، نماز گزاران یکسان می‌باشند.

سوال ۷۴۵: مسجدی هست که حدود بیست سال قبل ساخته شده و برای استفاده جمعیت در حدود صد خانوار بوده که هم اکنون جمعیت به پنج هزار نفر رسیده با نظر مهندسین مسجدی بزرگ در کنار این مسجد ساخته می‌شود و حیاطی بزرگ هم لازم است با نظر مهندسین ایجاد گردد آیا جایز است مسجد قبلی کرسی چینی گرد و نرده‌کشی شود و به حالت مسجدی باقی بماند فقط از هواری باز آن جهت حیاط مسجد جدید استفاده شود.

جواب: چون توسعه مسجد مورد لزوم است اگر مسجد قبلی نرده‌کشی شده به حالت مسجد بماند و از فضای آن جهت حیاط استفاده شود چنانکه مرقوم شده جایز است و احکام مسجد به آن مترتب است.

سوال ۷۴۷: در زمان مالکین قبل از تقسیم اراضی مقداری زمین به مساحت ۵۰ متر عرض و در حدود ۳ کیلومتر طول جهت (معبر حیوانات به چراگاه) منظور شده بود، تدریجاً یک نفر از کشاورزان آن زمین را کم کم ضمیمه زمین خود کرده است، الحال عده‌ای از اهالی روستا اعتراض کرده‌اند، حالا شخص غاصب حاضر شده قیمت زمین غصب کرده را به قیمت نرخ روز پرداخت نماید تا امنای مسجد به مصرف مسجد برسانند، مستدعی است در این باره بفرمایید از نظر شرع غصب این زمین و مصرف قیمت آن به مسجد چه صورت شرعی دارد؟

جواب: باید رضایت کسانی که مالک آن زمین که غصب شده است بودند جلب شود، با رضایت آن‌ها اشکال ندارد.

« آیت الله العظمیٰ سیستانی (دامت برکاته) »

• نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد، حرام است، و هر کس بفهمد که نجس شده است باید فوراً نجاست آن را بر طرف کند، و احتیاط مستحب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند، و اگر نجس شود بر طرف کردن آن لازم نیست، ولی اگر نجس کردن طرف بیرون دیوار موجب هتک مسجد باشد البته حرام است، و بر طرف کردن آن مقداری که رافع هتک باشد لازم است

• اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید، یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست، ولی چنانچه بداند که اگر به دیگری اطلاع دهد این کار انجام می‌گیرد اگر باقی گذاشتن نجاست موجب هتک باشد، باید به او اطلاع دهد.

• اگر جائی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن او ممکن نیست، باید آنجا را بکنند یا خراب نمایند در صورتی که کندن یا خراب کردن جزئی باشد، یا آنکه رفع هتک متوقف بر کندن یا خراب کردن کلی باشد، و الاّ خراب کردن محل اشکال است، و پر کردن جائی

که کنده‌اند و ساختن جائی که خراب کرده‌اند واجب نیست. ولی اگر چیزی مانند آجر مسجد نجس شود، در صورتی که ممکن باشد، باید بعد از آب کشیدن به جای اولش بگذارند.

• اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند، یا بطوری خراب شود که دیگر به آن مسجد نگویند، نجس کردن آن حرام نیست، و تطهیر آن واجب نیست.

• نجس کردن حرم امامان علیهم‌السلام حرام است. و اگر یکی از آنها نجس شود، چنانچه نجس ماندن آن بی احترامی باشد، تطهیر آن واجب است، بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند.

• اگر حصیر یا موکت مسجد نجس شود، باید آن را آب بکشند، و اگر بریدن جای نجس بهتر باشد، باید آن را ببرند. ولی بریدن مقدار معتناهی از آن، یا تطهیری که موجب نقص باشد محل اشکال است، مگر این که ترک آن موجب هتک باشد.

• بردن عین نجس و متنجس در مسجد اگر بی احترامی به مسجد باشد حرام است، بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد، عین نجس را در مسجد نبرند مگر آن چه از توابع انسانی است که وارد می‌شود، مانند خون زخمی که در بدن یا لباس او است.

• اگر مسجد را برای روضه خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود، اشکال ندارد.

• احتیاط واجب آن است که مسجد را به طلا زینت نکنند، و احتیاط مستحب آن است که به صورت چیزهائی که مثل انسان و حیوان روح دارد نیز زینت نکنند.

• اگر مسجد خراب هم شود، نمی‌توانند آن را بفروشند یا داخل ملک وجاّده نمایند.

• فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد، حرام است، و اگر مسجد خراب شود باید اینها را صرف در تعمیر همان مسجد به کار ببرند، و چنانچه به درد آن مسجد نخورد باید در مسجد دیگر مصرف شود، ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد می‌توانند آن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد، و گرنه صرف تعمیر مسجد دیگر نمایند.

• ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می‌باشد مستحب است، و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند، بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده، برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند.

• تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ در آن مستحب است، و کسی که می‌خواهد مسجد برود مستحب است خود را خوشبو کند، و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد، و ته کفش خود را واریسی کند که نجاستی به آن نباشد، و موقع داخل شدن به مسجد، اول پای راست، و موقع بیرون آمدن، اول پای چپ را بگذارد. و همچنین مستحب است از همه زودتر به مسجد آید و از همه دیرتر بیرون رود.

• وقتی انسان وارد مسجد می‌شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند، و اگر نماز واجب، یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است.

• خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد، و صحبت کردن راجع به کارهای دنیا، و مشغول صنعت شدن، و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد، مکروه است. و نیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد، بلکه در بعضی موارد حرام است. و نیز مکروه است گمشده‌ای را طلب کند، و صدای خود را بلند کند، ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد.

• راه دادن دیوانه به مسجد مکروه است، و همچنین است راه دادن بچه اگر موجب زحمت نمازگزاران شود، و یا اینکه احتمال رود مسجد را نجس کند، و در غیر این دو صورت مانعی از راه دادن بچه به مسجد نیست بلکه گاهی اولویت دارد. و کسی که پیاز و سیر و مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت می‌کند مکروه است به مسجد برود.

سؤال: استفاده از اشیاء و اجسام آمیخته با طلا از فرش و پارچه گرفته و اشیای دیگر که در مسجد جهت زینت چه حکمی دارد و آیا استفاده در خانه از آنها چطور؟

جواب: زینت کردن مسجد با طلا جایز نیست و استفاده از آن در خانه حرام نیست گرچه سزاوار نیست بجز ظرف طلا و نقره استفاده از آن در خوردن و آشامیدن حرام است بلکه در غیر آن نیز محل اشکال است.

سؤال: استفاده از اب موقوفه مسجد جهت شرب در حد ۲ یا ۳ گالن اشکال دارد؟

جواب: با اجازه متولی اشکال ندارد.

سؤال: حکم سلام کردن در موقع ورود به مساجد، چون باعث پرت شدن حواس می شود چه حکمی دارد؟

جواب: بهتر است نگوئید.

سؤال: آیا پیروان ادیان و کتابهای آسمانی وبا دیگر کفار که اهل کتاب نیستند، می توانند وارد مساجد و دیگر اماکن عبادت و مشاهد مقدس شوند و بر فرض جواز ورود، آیا بانوان بی حجاب ایشان را به رعایت حجاب باید الزام کرد؟

جواب: بنابر احتیاط واجب، ورود آنان به مساجد جایز نیست اما دیگر اماکن مقدس، مانعی ندارد و زنان باید به رعایت حجاب و پوشش اسلامی معتقد باشند در صورتی که بی حجابی آنان نوعی بی احترامی تلقی شود.

سوال ۱. اگر مسجد ۲ طبقه باشد ولی زمان خواندن صیغه مسجد یک طبقه بود و طبقه ۲ بعداً اضافه شده آیا طبقه ۲ هم حکم مسجد را دارد (برای خانمها)؟

جواب: بله مسجد شمرده می شود.

سوال ۲. آیا می‌توان در یکی از طبقات یک برج مسکونی چندین طبقه، یک باب مسجد نیز ایجاد نمود؟ در این صورت حکم طبقات بالا و پایین آن محل چیست؟

جواب: مانعی ندارد و فقط همان طبقه مسجد می‌شود.

سوال ۳. قرار است که فرش‌های مسجد را تعویض کنیم و فرش جدید برای مسجد بگیریم. آیا می‌توانیم فرش‌هایی که الان در مسجد وجود دارند را فروخته و پول آن را صرف خرید فرش‌های جدید کنیم؟ و یا می‌توانیم که فرش‌ها را به مسجدی دیگر فروخته و از پول آن برای خرید فرش‌های جدید استفاده کنیم؟

جواب: اگر فرش کهنه با پول خود مسجد خریداری شده می‌توانید بفروشید ولی اگر وقف باشد فروش جایز نیست پس اگر در خود مسجد قابل هر نوع استفاده باشد باید در مسجد بماند در غیر اینصورت باید به سایر مساجد داده شود.

« آیت اللہ العظمی

شبیری زنجانی (دامت برکاتہ)

• نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است و هر کس بفهمد که نجس شده است باید فوراً نجاست آن را برطرف کند و احتیاط آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند و اگر نجس شود نجاستش را برطرف نمایند.

• اگر نتواند مسجد را تطهیر نماید یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست؛ ولی باید به کسی که احتمال می‌دهد آن را تطهیر می‌کند اطلاع دهد.

• اگر جایی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست، باید آنجا را بکنند یا خراب نمایند، و پر کردن جایی که کنده‌اند و ساختن جایی که خراب کرده‌اند بر کسی که مسجد را نجس کرده، لازم است و بر غیر او لازم نیست.

• اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن خانه و مانند آن بسازند و عرفاً امکان بازگشت دوباره آن به حالت مسجدیت نباشد یا به طوری خراب شود که نماز خواندن در آن ممکن نباشد، بنابر احتیاط مستحب آن را

نجس نکنند و اگر نجس شد تطهیر کنند.

• نجس کردن حرم امامان (علیهم السلام) حرام است و اگر یکی از آنها نجس شود، چنانچه نجس ماندن آن بی‌احترامی باشد، تطهیر آن واجب است، بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی‌احترامی هم نباشد آن را تطهیر کنند.

• اگر فرش یا حصیر مسجد نجس شود، باید آن را آب بکشند؛ ولی چنانچه به واسطه آب کشیدن، خراب می‌شود و بریدن جای نجس بهتر است، باید آن را ببرند.

• بردن عین نجس یا متنجس در مسجد اگر سبب نجس شدن مسجد شود یا بی‌احترامی به مسجد باشد حرام است، و در غیر این صورت هم احتیاط مستحب آن است که آن را در مسجد نبرند.

• اگر مسجد را برای روضه خوانی آماده کنند مثلاً چادر بزنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود، اشکال ندارد.

• احتیاط مستحب این است که مسجد را به طلا یا نصب تصویر چیزهایی که مثل انسان و حیوان روح دارد، زینت نکنند.

• اگر مسجد خراب هم شود نمی‌توانند آن را بفروشند، یا داخل ملک و جاده نمایند.

• فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد حرام است و اگر مسجد خراب شود، باید اینها را صرف تعمیر همان مسجد کنند و چنانچه به درد آن مسجد نخورد، باید در مسجد دیگر مصرف شود؛ ولی اگر به درد

مسجدهای دیگر هم نخورد، می‌توانند آن را بفروشند و پول آن را، باید اگر ممکن است به مصرفی برسانند که به مقصود واقف نزدیکتر است.

• ساختن مسجد و تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می‌باشد مستحب است و اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد، می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده، برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند.

• تمیز کردن مسجد و روشن کردن چراغ آن مستحب است و کسی که می‌خواهد مسجد برود، مستحب است خود را خوشبو کند و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد و ته کفش خود را واریسی کند که نجاستی به آن نباشد و موقع داخل شدن به مسجد، اول پای راست و موقع بیرون آمدن، اول پای چپ را بگذارد و همچنین مستحب است از همه زودتر به مسجد آید و از همه دیرتر از مسجد بیرون رود.

• وقتی انسان وارد مسجد می‌شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است.

• خوابیدن در مسجد، اگر انسان ناچار نباشد و صحبت کردن راجع به کارهای دنیا، خرید و فروش، مشغول صنعت شدن و خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد مکروه است؛ و نیز مکروه است آب دهان و بینی و اخلاط سینه را در مسجد بیندازد، و گمشده‌ای را طلب کند، و صدای خود را بلند کند، ولی بلند کردن صدا برای اذان مانعی ندارد.

• راه دادن بچه و دیوانه به مسجد مکروه است و کسی که پیاز و سیر و

مانند اینها خورده که بوی دهانش مردم را اذیت می‌کند مکروه است به
مسجد برود.

